

ΧΡΗΣΤΟΥ Μ. ΕΝΙΣΛΕΙΔΟΥ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Ε' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΘΗΛΕΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ

ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Πέμπτης τάξεως τῶν Ὀκτατάξιων
Γυμνασίων καὶ τῆς Τρίτης τῶν Ἐξατάξιων

Τῇ ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ

Ἐκδότης: Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ
Εὐριπίδου 6 ΑΘΗΝΑΙ 1949

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΑΝΩ ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΑΝΩ ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΑΝΩ ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΑΝΩ ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΑΝΩ ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΑΝΩ ΤΑΞΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Δ Β25

ΧΡΗΣΤΟΥ Μ. ΕΝΙΣΛΕΙΔΟΥ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Ε' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΘΗΛΕΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

46164

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ

ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Πέμπτης τάξεως τῶν Ὀκταταξίων
Γυμνασίων καὶ τῆς Τρίτης τῶν Ἑξαταξίων

Τῇ ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ
1949

ΕΚΔΟΤΗΣ: Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6 — ΑΘΗΝΑΙ

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

Τυπογραφεῖον Χρ. ΛΩΡΙΔΑ καὶ Α. ΞΑΝΘΗ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Πρὸς τοὺς κ.κ. Γενικοὺς Ἐπιθεωρητὰς, Διευθυντὰς κ.λ.π.

Ι. Ὑπ' ἀριθ. 83255/1946.—Κοινοποιήσις Β. Δ. «περὶ ἀναλυτικοῦ καὶ ὄρολογίου Προγράμματος τῶν διδακτέων μαθημάτων τῶν ἐξ ἀνωτέρων τάξεων τῶν Ὀκταταξίων Γυμνασίων.

Ἄρθρον μόνον.—Τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῶν λειτουργουσῶν ἐξ ἀνωτέρων τάξεων τῶν Ὀκταταξίων Γυμνασίων διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1946—1947 καὶ ἐξῆς, καθορίζεται ὡς ἀκολούθως:

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ. Ὡς ταῦτα ὀρίζονται διὰ τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ ὄρολογίου Προγράμματος τῆς 5/11/1935 μὲ ἀντιστοιχίαν τῆς Γ' Ὀκταταξίου πρὸς τὴν Α' Ἐξάταξιον κ.ο.κ. (Τὸ Πρόγραμμα τοῦτο ἴδε σελ. 4 παρόντος).

ΙΙ. Ὑπ' ἀριθ. 44150 καὶ 44216/1947.—«Περὶ τοῦ τρόπου ἐξετάσεως τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὴν Ε' καὶ Η' τῶν Ὀκταταξίων Γυμνασίων».

Ἡ γραπτὴ ἐξέταση (κατὰ τὰς ἑξαμηνιαίας γραπτὰς ἐξετάσεις) τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν τῆς Ε' καὶ Η' τάξεως τοῦ Ὀκταταξίου Γυμνασίου ἐνεργεῖται *οὐχὶ καθ' ὑπαγόρευσιν κειμένου*, ἀλλὰ κατ' ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν θεμάτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Θὰ δίδονται τρία τοιαῦτα ζητήματα, ἐξ ὧν οἱ μαθηταὶ θὰ ὑποχρεῶνται εἰς τὴν λύσιν τῶν δύο ἐξ αὐτῶν, ὡς γίνεται διὰ πάντα τὰ δευτερεύοντα μαθήματα. Διότι τὸ μάθημα τῆς Ἑορηνείας τοῦ Ἱεροῦ Κειμένου δὲν εἶναι μάθημα γλωσσικὸν καὶ δὲν δύναται ἐπομένως νὰ ἐξετάζηται καθ' ὄν τρόπον τὰ γλωσσικὰ μαθήματα, ἀλλὰ κατὰ τρόπον μὴ κωλύοντα τὴν αὐτενέργειαν καὶ ἐπιτρέποντα τὴν διάγνωσιν τῶν θρησκευτικῶν γνώσεων τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Προγράμματος ὀριζομένης καὶ διδαχθείσης ὕλης.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Σ.

Τὸ Ἄν. Πρόγραμμα διὰ τὴν Η' τάξιν (ΣΤ' π. τ.) προβλέπει τὴν ἐρμηνείαν α') Ἐκ τῆς Παλ. Διαθήκης περικοπῶν ἐκ τῶν προφητικῶν καὶ ποιητικῶν βιβλίων καὶ β') Ἐκ τῆς Καιν. Διαθήκης περικοπῶν ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν συμπεριελάβομεν εἰς τὸ παρὸν ὅτι διδάσκεται ἐκεῖ.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 537 τῆς 5-11-1935 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τεῦχος Α'.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Τάξις Τρίτη Ἐξάταξιου ἢ Πέμπτη Ὀκταταξίου

1. Μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν *Παλαιὰν Διαθήκην* ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεῖα ἐκλεκτῶν περικοπῶν ἐκ τῶν *Ἱστορικῶν Βιβλίων αὐτῆς*, ὧν τὸ περιεχόμενον ἀναφέρεται εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἰσραὴλ καὶ σχετίζεται μὲ τὴν ἔλευσιν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ. *Μέχρι τέλους Δεκεμβρίου.*

2. Μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν *Καينὴν Διαθήκην* ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεῖα περικοπῶν ἐκ τῶν *Ἐδαγγελίων*, ἀναφερομένων ἰδίως εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ. *Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τέλους τοῦ ἔτους.*

Ὡραὶ 2 καθ' ἑβδομάδα.

Σκοπός.—Ἡ διδασκαλία τῶν Θρησκευτικῶν κυρίως σκοποὺς ἔχει α) τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν σαφῆ ἐπίγνωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ β) τὴν διὰ τῆς προσηκούσης ἐκτιμήσεως τοῦ ἔργου τούτου τοιαύτην ἐξύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ φρονήματός των, ὥστε τοῦτο νὰ ἀποβῆ μὲν ὁ κύριος ρυθμιστὴς τῆς τε ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς των ζωῆς, νὰ ἐκδηλώνηται δὲ καὶ διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς των εἰς τὸν θρησκευτικὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τῆς κοινωνικῆς προνοίας τῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Παρατήρησις.—Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία εἰς τὰ Γυμνάσια Θελέων δέον νὰ ἐνισχύηται διὰ τῆς δημιουργίας ἐμπνευσμένης θρησκευτικῆς ζωῆς ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ διὰ τῆς ἀβιάστου συμμετοχῆς τῶν μαθητῶν εἰς αὐτὴν (κοινὰ προσευχαί, κοινὴ παρακολούθησις τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ συμμετοχὴ εἰς αὐτὴν διὰ καταλλήλου χοροῦ, παρακολούθησις ἀπλοῦ καὶ ζωντανοῦ κηρύγματος, ἔμπρακτος ἐκδήλωσις τῆς φιλανθρωπίας κλπ. Β.Δ. 16]25-1-1937).

ΣΗΜ. Σ. Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Πρόγραμμα καὶ διδασκτέαν ὕλην τῆς Η' τάξεως: ν. τ. ἢ ΣΤ' π. τ. εἶδε εἰς τὸ ἰδικόν μου βιβλίον *Ἐκλεκτὰ περικοπὰ ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καينῆς Διαθήκης*. Ἐκδοσ. Β' 1947.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΛΙΑΝ ΔΙΑΘΗΚΗΝ

1. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη.

Οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἱστορίας τῶν διεφύλαξαν μὲ πᾶσαν ἐπιμέλειαν τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Θεοσκείας τῶν, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει γραμμένη ἡ *Διαθήκη τοῦ Θεοῦ* πρὸς αὐτούς.

Τὰ βιβλία αὐτὰ ὀνομάσθησαν *Παλαιὰ Διαθήκη* ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *Καينὴν Διαθήκην*, Ἡ Π. Δ. δὲ καὶ ἡ Κ. Δ. μαζὶ λέγονται *Ἁγία Γραφή* καὶ *Ἱερὰ Γράμματα*. Οἱ Ἑβραῖοι ὅμως, πού δὲν ἔχουν Καينὴν Διαθήκην, ὀνομάζουσι τὴν Παλαιὰν Διαθήκην Νόμον, Προφήτας καὶ Ἁγιόγραφα ἀπὸ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, καὶ κυρίως Νόμον (Τορά).

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπως ἐμάθαμεν εἰς τὴν Πρώτην Τάξιν, περιέχει διηγήσεις περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῶν πρώτων ἀνθρώπων ὡς καὶ τῶν Πατριαρχῶν τῶν Ἑβραίων. Περιέχει ἀκόμη τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἑβραίους, τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως καὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, τῶν κριτῶν, τῶν βασιλέων, τῶν προφητῶν καὶ τὰς προφητείας αὐτῶν, ἤτοι ὅλην τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἰουδαίων μέχρι τῶν χρόνων τῶν Μακκαβαίων, δηλ. μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἑβραίων εἰς τοὺς Πτολεμαίους καὶ Σελευκίδας.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐννέα βιβλία, τὰ ὁποῖα διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Α') Ἱστορικά.—1) Γένεσις, 2) Ἔξοδος, 3) Λευϊτικόν, 4) Ἀριθμοί, 5) Δευτερονόμιον, 6) Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, 7) Κριταί, 8) Ρούθ, 9) Βασιλειῶν 4, 10) Παραλειπόμενα, 11) Ἔσδρας 2, 12) Νεεμίας, 13) Ἐσθέρ, 14) Ἰουδήθ, 15) Ἐσθῆρ, 16) Μακκαβαῖοι 3. Ἐν ὄλφ βιβλία 23.

Β') Διδακτικά.—1) Ἰώβ, 2) Ψαλμοί, 3) Παροιμίαι Σολομῶντος, 4) Ἐκκλησιαστής, 5) Ἄσμα Ἀσμάτων, 6) Σοφία Σολομῶντος, 7) Σοφία Σειράχ. Ἐν ὄλφ βιβλία 7.

Γ') Προφητικά.—1) Ὠσηέ, 2) Ἀμώς, 3) Μιχαίας, 4) Ἰωήλ, 5) Ὀβδιού, 6) Ἰωνᾶς, 7) Ναούμ, 8) Ἀββακοίμ, 9) Σοφονίας, 10) Ἀγγαῖος, 11) Ζαχαρίας, 12) Μαλαχίας, 13) Ἡσαίας, 14) Ἰερεμίας 3, 15) Βαρούχ, 16) Ἰεζεκιήλ, 17) Δανιήλ. Ἐν ὄλφ βιβλία 19.

Ἦτοι τὸ ὅλον βιβλία 49.

2. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Α') Τὰ Ἱστορικά.—Τὰ πρῶτα πέντε ἱστορικά βιβλία εἶναι ἔργα τοῦ Μωϋσέως καὶ ὀνομάζονται μὲ μίαν λέξιν *Πεντάτευχος*. Ἐκεῖ καταγράφεται ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, ἡ ἱστορία τῶν Πατριαρχῶν καὶ ἡ νομοθεσία τοῦ Μωϋσέως. **Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ** εἶναι ἔργον αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ καὶ περιέχει τὴν ἱστορίαν τῆς κατακτήσεως τῆς Γῆς Χαναάν. **Οἱ Κριταί** καὶ **ἡ Ρούθ** εἶναι ἔργα τοῦ Σαμουὴλ καὶ περιέχουν τὴν ἱστορίαν τῶν Κριτῶν. Τὰ τέσσαρα βιβλία τῶν *Βασιλειῶν* περιέχουν τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων Σαούλ, Δαβίδ, Σολομῶντος. Αὐτῶν ἀγνοεῖται ὁ συγγραφεὺς. Τὰ βιβλία τῶν *Παραλειπομένων* εἶναι συμπλήρωσις τῶν Βασιλειῶν καὶ ἔχουν συγγραφεὰ τὸν Ἔσδρα. Τὸ βιβλίον *Νεεμίας* ἔχει συγγραφεὰ τὸν Νεεμίαν, τὸν πρῶτον κεβερονήτην τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὴν Βαβυλώνειον αἰχμαλωσίαν. Τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν περιέχουν καὶ τὰ βιβλία τῶν ὀμωνύμων συγγραφέων *Ἐσθέρ*, *Ἰουδήθ* καὶ *Ἐσθῆρ*. Τῶν *Μακκαβαίων* ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἀγνωστος.

Β') Τὰ Διδακτικά.—Τοῦ *Ἰώβ* ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἀγνωστος. Οἱ *Ψαλμοὶ* δέ, καὶ μάλιστα οἱ περισσότεροι, εἶναι ποιήματα τοῦ Δαβίδ. Τὰς *Παροιμίας*, τὸν *Ἐκκλησιαστήν* καὶ τὸ *Ἄσμα Ἀσμάτων* ἔγραψεν ὁ Σολομῶν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Ἡ

Σοφία Σολομώντος ἔχει ἄγνωστον συγγραφέα. Τὴν δὲ **Σοφίαν Σειράχ** ἔγραψεν ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ Σειράχ.

Γ') Τὰ Προφητικά.— Πάντα τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι ἔργα τῶν ὁμωνύμων προφητῶν. Τὸ δὲ βιβλίον **Βαρούχ** ἔχει γραφῆ ἀπὸ τὸν Βαρούχ, τὸν μαθητὴν τοῦ Ἰερεμίου, καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ. Οἱ προφῆται οὗτοι, ὡς γνωστόν, διαιροῦνται εἰς τοὺς **δώδεκα ἐλάσσονας** καὶ τοὺς **τέσσαρας μείζονας**, περὶ τῶν ὁποίων ἐδιδάχθημεν εἰς τὴν Πρώτην Τάξιν. Ἐκ τούτων ὁ Ὡσηέ, ὁ Ἀμός, ὁ Ἰωνάς, ὁ Μιχαίας, ὁ Ἰωήλ καὶ ὁ Ὀβδιού ἤκμασαν περὶ τὸ 800 π.Χ., ὁ Ναούμ περὶ τὸ 700. Ὁ δὲ Ἀββακούμ καὶ Σοφονίας περὶ τὸ 600, ὁ Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας περὶ τὸ 500 καὶ ὁ Μαλαχίας περὶ τὸ 450. Ἐκ τῶν μείζονων δὲ ὁ μὲν Ἡσαΐας ἤκμασε περὶ τὸ 800 π. Χ. οἱ δὲ Ἰερεμίας, Ἰεζεκιήλ καὶ Δανιήλ περὶ τὸ 600—500. Εἰς τὰ βιβλία ταῦτα τῶν προφητῶν ἐρμηνεύεται ἡ βουλή τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι τῶν Ἑβραίων καὶ παρέχεται ἡ ὑπόσχεσις Αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς περὶ τοῦ Μεσίου.

Πάντα σχεδὸν τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Μόνον τὰ βιβλία Μακκαβαίων Β' καὶ Γ' καὶ Σοφία Σολομώντος ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἡ δὲ Σοφία Σειράχ ἐγράφη μὲν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν (Ἀραμαϊκὴν), ἀλλὰ μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ συγγραφέως περὶ τὸ 130 π. Χ.

3. Ὁ κανὼν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Κανὼν ὀνομάζεται ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἡ συλλογὴ ἢ τὸ σύνολον ὄλων τῶν γνησίων βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, δηλαδὴ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ συλλογὴ δὲ αὕτη δὲν εἶχε γίνεи εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἐμορφώθη.

Ὁ **κανὼν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης** ἀποτελέσθη ὡς ἐξῆς: Πρῶτος ὁ Μωϋσῆς, ὅταν ἔγραψε τὴν Πεντάτευχον, κατέθεσεν αὐτὴν εἰς τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης. Κατόπιν δὲ κάθε νέος συγγραφεὺς παρῆκε τὸ βιβλίον του εἰς τοὺς Λευίτας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν φύλακες ὄλων τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῶν Ἑβραίων. Τοιοῦτοτρόπως μαζὶ μὲ τὴν Πεντάτευχον ἐπιποθετήθη καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, οἱ Κριταὶ κ.ο.κ.

Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ὅμως τῆς Βαβυλώνος, ἐπειδὴ τὰ βιβλία ταῦτα εἶχον ἀναμιχθῆ με ἄλλα βιβλία μὴ γνήσια, ὁ Ἐσδρας, ὁ σο-

φὸς αὐτὸς ἀρχηγὸς τῶν Ἑβραίων, ἀπέρριψε τὰ νόθα αὐτὰ βιβλία καὶ τοιουτοτρόπως ἀπετελέσθη ὁ **πρῶτος κανὼν** τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μὲ βιβλία τεσσαράκοντα καὶ δύο. Τὰ διήρσεε δὲ εἰς τρεῖς τάξεις, τὸν **Νόμον**, τοὺς **Πρόφῆτας** καὶ τὰ **Ἀγιόγραφα**.

Ἐπειδὴ ὁ κανὼν οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος ἐπίσημος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ βιβλία ταῦτα ὠνομάσθησαν **πρωτοκανονικά**. Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὰ 42 αὐτὰ οἱ Ἑβραῖοι τῆς διασπορᾶς καὶ μάλιστα τῆς Ἀλεξανδρείας εἶχον καὶ ἄλλα ἑπτὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν ὡς **κανονικά**, τὰ ἑξῆς: Τωβίτ, Ἰουδῆθ, Σοφία Σολομῶντος, Σοφία Σειραχ καὶ Μακκαβαίων πρῶτον, δεύτερον καὶ τρίτον. Τὰ ἑπτὰ αὐτὰ βιβλία ἐθεώρουν ὡς γνήσια καὶ τὰ συνῆψαν εἰς τὸν κανόνα τῆς Π. Δ., οὕτως ὥστε ὁ κανὼν τῆς Π. Δ. περιελάμβανεν ἐν ὄλῳ 49 βιβλία. Ὁ κανὼν οὗτος ὁ πλήρης, συνετάχθη εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν περὶ τὸ ἔτος 250 π. Χ., τὰ δὲ προστεθέντα εἰς τὰ πρωτοκανονικά ὠνομάσθησαν **δευτεροκανονικά** βιβλία τῆς Π. Δ.

Καὶ τὰ 49 αὐτὰ βιβλία πάντες οἱ Ἑβραῖοι τῆς διασπορᾶς ἐθεώρουν ὡς **κανονικά**. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι καθὼς καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας θεωροῦν τὰ βιβλία αὐτὰ ὡς **θεόπνευστα**.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔχομεν καὶ τὰ λεγόμενα **ἀπόκρυφα** βιβλία τῆς Π. Δ., ὅπως εἶναι ὁ Ἔσδρας, Βαρούχ, Ἐνώχ, Ψαλτήριον Σολομῶντος κτλ. Ταῦτα δὲν ἐθεωροῦντο γνήσια καὶ κανονικά, ἀλλὰ νόθα βιβλία τῆς Π. Δ. καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **ἀπόκρυφα**.

4. Γλῶσσα καὶ μεταφράσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. ἦτο ἡ γλῶσσα τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ, δηλ. ἡ Ἑβραϊκή. Ὅπως δὲ βιβλία τινὰ αὐτῆς εἶχον γραφῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τοιουτοτρόπως καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἢ μέρη αὐτῶν ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν. Ἡ γλῶσσα αὕτη ἦτο τῶν Ἀραμαίων, οἱ ὁποῖοι κατέκον τὴν Συρίαν καὶ εἶχον σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον τὴν Δαμασκὸν πολλὰ χρόνια πρὸ Χριστοῦ. Ἡ γλῶσσα αὕτη εἶτε δι' ἐμπόρων, εἶτε δι' ἐπικοινωνίας ἤρχισε νὰ ὀμιλῆται καὶ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, οὕτως ὥστε περὶ τὸν δεύτερον π. χ. αἰῶνα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Παλαιστίνην ἢ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἦτο πλέον νεκρά. Ὡμιλεῖτο ἢ Ἀραμαϊκὴ. Ἐνεκα τούτου ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ μὴ ἔννοῃ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἐγράφησαν τότε

ἐξηγήσεις τῆς Π. Δ., τὰ **Ταργουμειμ**, διότι ἡ Ἑβραϊκὴ παρέμεινε μόνον ὡς γλῶσσα τῆς λατρείας.

Οἱ εἰς τὴν διασπορὰν ὅμως Ἰουδαῖοι καὶ μάλιστα τῆς Αἰγύπτου σὺν τῷ χρόνῳ ἐλησμόνησαν καὶ τὴν ἱερὰν καὶ τὴν Ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν καὶ ὠμίλουν τὴν **Ἑλληνικὴν**. Διότι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος διὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχε διαδοθῆ καταπληκτικῶς καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον Ἑβραῖοι, ἀνερχόμενοι τότε εἰς ἓν ἑκατομύριον, ὠμίλουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς μητρικὴν. Ἐνεκα τούτου παρέστη ἡ ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ μάλιστα χάριν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑβραίων διὰ τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀνάγκας. Καὶ πράγματι ἀπὸ τότε ἤρχισεν—ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος π. Χ.—εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β' τοῦ Φιλαδέλφου, ἡ **μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα**, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγένετο ὑπὸ Ο' ἢ ΟΒ' ἑρμηνευτῶν. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἐγένετο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, περιέλαβε καὶ ὅσα βιβλία—δευτεροκανονικά—ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Γλῶσσα τῆς μεταφράσεως αὐτῆς εἶναι ἡ τότε λαλουμένη, ἡ **κοινὴ Ἑλληνικὴ διάλεκτος ἢ δημοδὴς Ἑλληνικὴ γλῶσσα**, ὅχι δηλαδὴ ἡ γλῶσσα τῶν λογίων, ἢ Ἀττικὴ διάλεκτος, ἀλλὰ ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ὅπως ὠμιλεῖτο ἀπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Αἰγύπτου.

Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐξηπλώθη ταχέως ὅχι μόνον εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ ἔκτος αὐτῆς, μεταξὺ ὅλων τῶν ἐν τῇ **διασπορᾷ** Ἑβραίων, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην. Οὕτως ὥστε ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων ἦτο γνωστὴ καὶ ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς. Οἱ Ἀπόστολοι, καὶ μάλιστα ὁ Παῦλος, μεταχειρίζονται χωρία τῆς Π. Δ. ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', καθὼς καὶ πάντες οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα τῆς Ἑλληνικῆς. **Διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ μετάφρασις τῶν Ο' ἐθεωρήθη θεόπνευστος καὶ ὡς ἄλλο πρωτότυπον**. Αὐτῆς κάμνει χρῆσιν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ὅτε δὲ ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη καὶ εἰς λαοὺς ἀγνοοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τότε μαζὶ μὲ τὴν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης παρέστη ἡ ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τότε μετεφράσθη αὕτη εἰς τὰς ἑξῆς γλώσσας :

α) **Εἰς τὴν Δατινικὴν**. Εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἔχομεν δύο με-

ταφράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὴν παλαιὰν λατινικὴν, ἣ ὁποία ὀνομάζεται **Ἰτάλα ἢ Ἰταλική** καὶ τὴν νεωτέραν τὴν λεγομένην **Βουλγάτον**, ἧτοι κοινήν, λαϊκὴν.

β) **Εἰς τὴν Συριακὴν γλῶσσαν.** Συριακὴ μετάφρασις εἶναι ἡ λεγομένη **Πεσιτώ**, δηλαδὴ ἀπλή, ἥτις ἐγένετο τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα χάριν τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας—Ἀντιοχείας.

γ) **Εἰς τὴν Γερμανικὴν.** Αἱ μεταφράσεις αὗται λέγονται **Γοτθικά**· ἐκ τούτων σπουδαία εἶναι ἡ τοῦ Οὐλφίλα, τοῦ πρώτου ἐπικόπου τῶν Γερμανῶν Χριστιανῶν.

δ) **Εἰς τὴν Ἀρμενικὴν.** Ἐγένετο χάριν τῶν Ἀρμενίων Χριστιανῶν καὶ

ε) **Εἰς τὰς Αἰγυπτιακὰς γλώσσας.** Τοιαῦται μεταφράσεις εἶναι αἱ Αἰθιοπικαί, αἱ Ἀραβικαί κ. λ. π.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.—Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μαζί με τὴν Καινὴν Διαθήκην ἀποτελοῦν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ποῦ λέγεται καὶ Ἱερὰ Γράμματα, ὅπως εἶπομεν, καὶ ἀπλῶς **Βίβλος**. Βίβλος, δηλαδὴ μεγάλο βιβλίον, λέγεται διότι περιέχει μεγάλα, θαυμασιὰ καὶ σοφὰ λόγια καὶ πράγματα, τὰ λόγια καὶ τὰ πράγματά τοῦ Θεοῦ, τὰ ἀληθινά.

Ἡ Βίβλος εἶναι πράγματι τὸ μοναδικὸν βιβλίον εἰς τὸν κόσμον, ποῦ δὲν γηράσκει ποτὲ καὶ εἶναι πάντοτε νέον. Σήμερον κυκλοφορεῖ εἰς ὑπὲρ 1000 γλώσσας καὶ διαλέκτους εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, μορφωμένων καὶ μὴ, πολιτισμένων καὶ βαρβάρων ἢ καὶ ἀγρίων ἀκόμη. Κανένα βιβλίον, ἀπὸ ὅσα ἐγράφησαν μέχρι σήμερον, δὲν ἔχει τόσην μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ κατανάλωσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Διότι ἐξοδεύονται κάθε ἔτος ὑπὲρ τὰ 30.000.000 τεύχη. Ἀπὸ τὸν καιρὸν δὲ ὅπου ἰδρῦθη ἡ μεγάλη Βρεττ Βιβλ. Ἐταιρεία, τὸ 1801, μέχρι σήμερον, μόνη αὐτὴ, διότι ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἐκδοτικαὶ ἑταιρεῖαι, ἔχει ἐκτυπώσει ὑπὲρ τὸ δισεκατομμύριον ἀντίτυπα τῆς Βίβλου.

Τί μᾶς φανερῶνουν αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ; Πρῶτον, ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι πράγματι βιβλίον τοῦ Θεοῦ. Καὶ δεύτερον, ὅτι, ὡς τοιοῦτον, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀγνοοῦμεν, ἰδίως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὡς ἄνθρωποι μορφωμένοι καὶ προωρισμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ διαδώσωμεν τὴν ἀληθινὴν Του Θεουσιάν εἰς τὸν κόσμον. Ἐπειτα τὸ βιβλίον αὐτό, καὶ μάλιστα ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἔχει γραφῆ εἰς τὴν γλῶσσαν μας, τὴν Ἑλληνικὴν, ποῦ τὴν ὠμιλοῦσε καὶ ὁ Χριστός. Οὐδὲ ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τὴν μεταφράσωμεν εἰς τὴν νεοελληνικὴν, διότι ἡ γλῶσσα τῆς εἶναι ἀπλή καὶ τὰ νοήματα, ποῦ ἐκφράζει πολὺ σαφῆ. Ἐχομεν λοιπὸν ὑποχρέωσιν καὶ θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν νὰ μελετῶμεν τὴν Γραφήν, ὅπως τὴν ἔγραψαν οἱ ἱερεῖς συγγραφεῖς τῆς.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

(Τὸ κείμενον ἐλήφθη ἀπὸ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' τοῦ L. Van Ess Lipsiae 1908, ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' τὴν ἐν χρήσει εἰς τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας).

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ Π. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ἡ Δημιουργία τοῦ Κόσμου.

(Γενέσ. Α' 1—19)

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος. Καὶ σκότος ἐπάνω 2
τῆς ἀβύσσου. Καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ 3
εἶπεν ὁ Θεός. Γενηθήτω φῶς. Καὶ ἐγένετο φῶς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός 4
τὸ φῶς, ὅτι καλόν. Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός 5
καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν, 6
καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο 7
πρωί, ἡμέρα μία.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος. 8
Καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀναμέσον ὕδατος καὶ ὕδατος. Καὶ ἐγένετο 9
οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα. Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεός 10
ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀνὰ 11
μέσον τοῦ ὕδατος, τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος. Καὶ ἐκάλεσεν 12
ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ 13
ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωί, ἡμέρα δευτέρα.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρα- 14
νοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρά. Καὶ ἐγένετο οὕτως. 15
Καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συνα- 16
γωγὰς αὐτῶν καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν 17

- 11 γῆν, καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος
- 12 ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος
- 13 ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τρίτη.
- 14 Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζειν ἀνά μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνά μέσον τῆς νυκτός. Καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα, καὶ
- 15 εἰς καιρούς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἑνιαυτούς. Καὶ ἔστωσαν εἰς
- 16 φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους. Τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ
- 17 τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοὺς
- 18 ἀστέρας. Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὁ Θεός ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, καὶ διαχωρίζειν ἀνά μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνά μέσον τοῦ
- 19 σκότους. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τετάρτη.

2. Ἡ δημιουργία τῶν ἐμψύχων καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

(Γενέσ. Α', 20—31)

- Α'.— Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἔρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν, καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερεώμα τοῦ
- 21 οὐρανοῦ. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὰ κήτη τὰ μεγάλα, καὶ πᾶσαν ψυχὴν ζῶων ἔρπετῶν, ἃ ἐξήγαγε τὰ ὕδατα κατὰ
- 22 γένη αὐτῶν. Καὶ πᾶν πετεινὸν πτερωτὸν κατὰ γένος. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά. Καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεός λέγων. Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα ἐν ταῖς θαλάσσαις.
- 23 Καὶ τὰ πετεινὰ πληθύνεσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ 24
γένος, τετράποδα καὶ ἔρπετά καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος. Καὶ
ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ γέ- 25
νος, καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ἔρπετά τῆς
γῆς κατὰ γένος. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλὰ. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός.
Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν 26
Καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ
οὐρανοῦ, καὶ τῶν κτηνῶν, καὶ πάσης τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν
ἔρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν 27
ἄνθρωπον. Κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Ἄρσεν καὶ θῆλυ
ἐποίησεν αὐτοῖς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεός, λέγων. Αὐξά- 28
νεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. Καὶ κατακυριεύ-
σατε αὐτῆς. Καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πε-
τεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ πάσης τῆς γῆς,
καὶ πάντων τῶν ἔρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν 29
ὁ Θεός. Ἴδου δέδωκα ἡμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπειρον
σπέρμα, ὃ ἐστὶν ἐπάνω πάσης τῆς γῆς. Καὶ πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν
ἐαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου, ὑμῖν ἔσται εἰς βρώσιν. Καὶ 30
πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ παντὶ ἔρπετῷ ἔρποντι ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ ἔχει ἐν ἐαυτῷ ψυχὴν
ζωῆς, πάντα χόρτον χλωρὸν εἰς βρώσιν. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ 31
εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν. Καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Καὶ
ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωί, ἡμέρα ἕκτη.

3. Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Παράδεισον.

(Γενέσ. Β', 1—17)

Β'—Καὶ συνετελέσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶς ὁ
κόσμος αὐτῶν. Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ 2
ἔργα αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε. Καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ
πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε. Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς 3
τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν. Ὅτι ἐν αὐτῇ κατέ-
παυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἃ ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆ-
σαι. Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο, ἢ 4
ἡμέρα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.....

- 7 Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς. Καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ
8 ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παραδείσῳ ἐν Ἑδέμ κατὰ ἀνατολάς. Καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν
9 ἔπλασε. Καὶ ἐξανάτειλεν ὁ Θεὸς, ἕτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν, καὶ καλὸν εἰς βρώσιν. Καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν
μέσῳ τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναί γινωστὸν καλοῦ
15 καὶ πονηροῦ. Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν
17 καὶ φυλάσσειν. Καὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδάμ, λέγων. Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆ. Ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. Ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε.

4. Ἄμαρτία καὶ πτώσις τῶν πρωτοπλάστων.

(Γενέσ. Γ', 1—23)

- Γ'—Ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονημώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃν ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί. Τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου
2 τοῦ παραδείσου; Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ ὄφει. Ἀπὸ καρποῦ τοῦ
3 ξύλου τοῦ παραδείσου φαγούμεθα. Ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὃ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε
4 ἀπ' αὐτοῦ, οὐδὲ μὴ ἄψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε. Καὶ εἶπεν
5 ὁ ὄφις τῇ γυναικί. Οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. Ἦδει γὰρ ὁ Θεός, ὅτι, ἢ ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν.
6 Καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρώσιν, καὶ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ ἰδεῖν, καὶ ὠραῖον ἐστὶ τοῦ κατανοῆσαι. Καὶ λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε. Καὶ ἔδωκε καὶ τῷ
7 ἀνδρὶ αὐτῆς μετ' αὐτῆς καὶ ἔφαγον. Καὶ διηνοιχθήσαν οἱ ὀφθαλμοί τῶν δύο, καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν. Καὶ ἔρορασαν φύλλα συκῆς, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα.
8 Καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντες

ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν: Καὶ ἐκρύβησαν ὁ τε Ἀδάμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου. Καὶ ἐκάλεσε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ, 9 καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ἀδάμ, ποῦ εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτῷ. Τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐφοβήθην, 10 ὅτι γυμνός εἰμι καὶ ἐκρύβην. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός. Τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ; Εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες; Καὶ εἶπεν 12 ὁ Ἀδάμ. Ἡ γυνή, ἣν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὐτῇ μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῇ γυναικί. 13 Τί τοῦτο ἐποίησας; Καὶ εἶπεν ἡ γυνή. Ὁ ὄφρις ἠπάτησέ με, καὶ ἔφαγον.

Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ ὄφει. Ὅτι τοῦτο ἐποίησας, 14 ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ *ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτὸς σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν.* Καὶ τῇ 16 γυναικί εἶπε. Πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμόν σου. Τῷ δὲ Ἀδάμ εἶπεν. Ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς 17 γυναικός σου, καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι, τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου. Ἐν λύπαις φαγῆ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Ἐν τῷ ἰδρώτι τοῦ προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον 19 σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης. Ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει. Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεός 23 ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρουφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη.

5. Ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ.

(Γεν. IB' 1-5, IE' 1, 5, 6 καὶ 18. IZ' 1-8)

IB'— Εἶπε Κύριος τῷ Ἀβραμ. Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. Καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἂν σοὶ δείξω. Καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος 2 μέγα. Καὶ εὐλογήσω σε καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔσῃ

3 εὐλογημένος. Καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι. **Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ**
4 **πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς.** Καὶ ἐπορεύθη Ἄβραμ, καθάπερ ἔλαλθην αὐτῷ Κύριος. Καὶ ὄχητο μετ' αὐτοῦ Λώτ. Ἄβραμ δὲ
5 ἦν ἑτῶν ἑβδομήκοντα πέντε, ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ Χαρράν. Καὶ ἔλαβεν Ἄβραμ Σάραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὸν Λώτ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν, ὅσα ἐκτίσαντο, καὶ πᾶσαν ψυχὴν, ἦν ἐκτίσαντο ἐν Χαρράν, καὶ ἐξῆλθον πορευθῆναι εἰς γῆν Χαναάν.

ΙΕ'—Μετὰ δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐγενήθη ῥῆμα Κυρίου πρὸς Ἄβραμ ἐν ὄραματι λέγων. Μὴ φοβοῦ Ἄβραμ. Ἐγὼ ὑπερασπίσω σου. Ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα. Ἐξήγαγε δὲ αὐτὸν ἔξω, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ἀνάβλεψον δὴ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ
6 ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. Οὕτως
18 ἔσται τὸ σπέρμα σου. Καὶ ἐπίστευσεν Ἄβραμ τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ διέθετο Κύριος τῷ Ἄβραμ διαθήκην λέγων. Τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου.

ΙΖ'—Ἐγένετο δὲ Ἄβραμ ἑτῶν ἑνενηκόντα ἑννέα. Καὶ ὤφθη Κύριος τῷ Ἄβραμ καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός σου
2 Εὐαρέσται ἐνώπιον ἐμοῦ, καὶ γίνου ἄμεμπτος. Καὶ θήσομαι τὴν διαθήκην μου ἀνά μέσον ἐμοῦ, καὶ ἀνά μέσον σου, καὶ πληθύνω σε σφόδρα. Καὶ ἔπεσεν Ἄβραμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ
3 ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεός λέγων. Καὶ ἴδου ἡ διαθήκη μου μετὰ σοῦ.
4 Καὶ ἔση πατὴρ πλήθους ἐθνῶν. Καὶ οὐ κληθήσεται ἔτι τὸ ὄνομά σου Ἄβραμ, ἀλλ' ἔσται τὸ ὄνομά σου Ἀβραάμ, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε. Καὶ αὐξανῶ σε σφόδρα σφόδρα. Καὶ θήσω
6 σε εἰς ἔθνη. Καὶ βασιλεῖς ἐκ σοῦ ἐξελεύσονται. Καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου ἀνά μέσον σου, καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν, εἰς διαθήκην αἰώνιον, εἶναι σου
8 Θεός, καὶ τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ. Καὶ δώσω σοι τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ τὴν γῆν, ἣν παροικεῖς, πᾶσαν τὴν γῆν Χαναάν εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον. Καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν.

6. Ὁ Ἰακώβ εὐλογεῖ τὰ παιδιά του.

(Γενέσ. ΜΘ' κατ' ἐκλογὴν)

ΜΘ'.— Ἐκάλεσε δὲ Ἰακώβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς. Συνάχθητε, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν, τί ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἐπ'
ἔσχάτων τῶν ἡμερῶν. Συνάχθητε, καὶ ἀκούσατέ μου, υἱοὶ Ἰακώβ. 2
Ἀκούσατε Ἰσραήλ, ἀκούσατε τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Ρου- 3
βὴμ πρωτότοκός μου, σὺ ἰσχύς μου, καὶ ἀρχὴ τέκνων μου...

Ἰουδά, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου. Αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νό- 8
του τῶν ἐχθρῶν σου. Προσκυνήσουσί σε οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου.
Σκύμνος λέοντος Ἰουδά, ἐκ βλαστοῦ, υἱέ μου, ἀνέβης. Ἀναπεσῶν 9
ἐκοιμήθης ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος. Τίς ἐγερεῖ αὐτόν; *Ὅνκ ἐκ-*
λείπει ἀρχῶν ἐξ Ἰουδά, καὶ ἠγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐ-
τοῦ, ἕως ἀν ἔλθῃ ὁ Σηλώ, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. Δε- 10
σμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ, καὶ τῆ ἔλικι τὸν πῶλον
τῆς ὄνου αὐτοῦ. Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι
σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ. Χαροποιοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ 12
ὑπὲρ οἴνον, καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ἢ γάλα...

Καὶ ταῦτα ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶν. Καὶ εὐλόγησεν 28
αὐτούς. Ἐκαστον κατὰ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς.
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἐγὼ προστίθεμαι πρὸς τὸν ἐμὸν λαόν. Θάψετέ 29
με μετὰ τῶν πατέρων μου ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐν γῆ Χαναάν, ὃ ἐκτῆ- 30
σατο Ἀβραάμ. Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἀβραάμ καὶ Σάραν τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἰσαὰκ καὶ Ρεβέκκαν τὴν γυναῖκα αὐ- 31
τοῦ. Ἐκεῖ ἔθαψαν Λείαν. Καὶ κατέπαυσεν Ἰακώβ ἐπιτάσσων 32
τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. Καὶ ἐξάρας τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κλίνην, 33
ἐξέλιπε. Καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.

7. Ὁ Θεὸς ἀναθέτει εἰς τὸν Μωϋσῆν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰσραηλιτῶν.

(Ἐξέδ. Γ' 1-14)

Γ'.— Καὶ Μωϋσῆς ἦν ποιμένων τὰ πρόβατα Ἰοθὴρ τοῦ
πενθεροῦ αὐτοῦ τοῦ ἱερέως Μαδιάμ. Καὶ ἤγαγε τὰ πρόβατα ὑπὸ
Ἑρμηνεία Π. καὶ Κ. Διαθήκης, Χ. Μ. Ἐνισλειδου 2

- 2 τὴν ἔρημον. Καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ. Ὁφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐν πυρὶ φλογὸς ἐκ τοῦ βάτου. Καὶ ὄρα ὅτι ὁ βάτος
3 καίεται πυρὶ, ὁ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο. Εἶπε δὲ Μωϋσῆς. Παρελθὼν ὄψομαι τὸ ὄραμα τὸ μέγα τοῦτο, ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος.
- 4 Ὡς δὲ εἶδε Κύριος ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν Κύριος ἐκ τοῦ βάτου, λέγων. Μωϋσῆ, Μωϋσῆ. Ὁ δὲ εἶπε. Τί ἐστί ;
5 Ὁ δὲ εἶπε. Μὴ ἐγγίσης ὧδε. Λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου. Ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἔστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. Καὶ εἶπεν.
4 Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς σου. Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ. Ἀπέστρεψε δὲ Μωϋσῆς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Εὐλαβεῖτο γὰρ κατεμβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ
7 Κύριος πρὸς Μωϋσῆν. Ἴδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν.
8 Οἶδα γὰρ τὴν ὀδύνην αὐτῶν, καὶ κατέβην ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς Αἰγυπτίων, καὶ ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης, καὶ εἰσαγαγεῖν αὐτοὺς εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, εἰς τὸν τόπον τῶν Χαναναίων, καὶ Χετταίων, καὶ Ἀμοραίων, καὶ Φερεζαίων, καὶ Γεργεσαίων, καὶ Εὐαίων, καὶ Ἰεβουσαίων. Καὶ νῦν ἰδοὺ κραυγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἤκει πρὸς με.
9 Κἀγὼ ἐώρακα τὸν θλιμμόν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς.
10 καὶ νῦν δεῦρο ἀποστείλω σε πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ἐξάξεις τὸν λαόν μου, τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
- 11 Καὶ εἶπε Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεόν. Τίς εἰμι ἐγώ, ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου; Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς Μωϋσῆ, λέγων, ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ. Καὶ τοῦτό σοι τὸ σημεῖον, ὅτι ἐγὼ σε ἐξαποστελῶ, ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν σε τὸν λαόν μου ἐξ Αἰγύπτου καὶ λα-
13 τρεύσετε τῷ Θεῷ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. Καὶ εἶπε Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ἴδου ἐγὼ ἐξελεύσομαι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτούς. Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐρωτήσουσί με, τί ὄνομα αὐτῷ; Τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς ;
14 Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωϋσῆν, λέγων. **Ἐγὼ εἰμι ὁ Ὡν.** Καὶ εἶπεν. Οὕτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· ὁ Ὡν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς.

8. Τὸ Πάσχα τῶν Ἑβραίων.

(Ἐξόδ. ΙΒ', κατ' ἐκλογὴν)

ΙΒ'—Εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν γῆ Αἰγύπτου λέγων. **Α**άλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγων. 3 Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς Νισὰν λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν, ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν. Ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ᾧσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥστε μὴ εἶναι ἱκανοὺς εἰς πρόβατον, συλλήψεται μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ. Κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν, ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συναριθμησεται εἰς πρόβατον. Πρόβατον τέλειον, ἄρσεν, ἐνιαύσιον ἔσται ὑμῖν. Ἀπὸ 5 τῶν ἀρνῶν καὶ τῶν ἐρίφων λήψεσθε. Καὶ ἔσται ἡμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τέσσαρες καὶ δεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου, καὶ σφάξουσιν αὐτὸ πᾶν τὸ πλήθος τῆς συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἐσπέραν. Καὶ λήψονται ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ θήσουσιν ἐπὶ τῶν δύο 7 σταθμῶν, καὶ ἐπὶ τῆν φλιὰν ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἐὰν φάγωσιν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς. Καὶ φάγονται τὰ κρέα τῇ νυκτὶ ταύτῃ ὅπτα 8 πυρὶ καὶ ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται. Οὐκ ἔδεσθε ἀπ' αὐτῶν 9 ὠμόν, οὐδὲ ἠψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἢ ὅπτα πυρὶ. Κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς ἐντοσθίοις. Οὐκ ἀπολείψετε ἀπ' αὐτοῦ ἕως 10 πρωῆ. **Καὶ ὁστοῦν οὐ συντρίψετε ἀπ' αὐτοῦ.** Τὰ δὲ καταλείπομενα ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωῆ ἐν πυρὶ κατακαύσατε. Οὕτω δὲ φάγεσθε αὐτό. Αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιοριζομέναι, καὶ τὰ ὑποδήματα 11 ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσίν ὑμῶν. Καὶ ἔδεσθε αὐτῷ μετὰ σπουδῆς. Πάσχα ἔστι Κυρίῳ.

Καὶ ἔσται ἡ ἡμέρα ὑμῖν αὕτη μνημόσυνον, καὶ ἑορτάσατε 14 αὐτὴν ἑορτὴν Κυρίῳ εἰς πάσας τὰς γενεὰς ὑμῶν. Νόμιμον αἰώνιον ἑορτάσατε αὐτήν. Ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε, ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας 15 τῆς πρώτης ἀφανιεῖτε ζύμην ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν. Καὶ ἡμέρα ἡ πρώτη κληθήσεται ἅγια. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἐβδόμη κλητὴ ἅγια ἔσται ὑμῖν. Καὶ ἐὰν λέγωσι πρὸς ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν, τίς ἡ λατρεία 26 αὕτη; Καὶ ἔρειτε αὐτοῖς. Θυσία τὸ Πάσχα τοῦτο Κυρίῳ, ὡς ἐσκέ- 27 πασε τοὺς οἴκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ, ἠνίκα ἐπάταξε τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς δὲ οἴκους ἡμῶν ἐρρύσατο.

Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καθ' ἃ ἐνετείλατο Κύριος τῷ 50 Μωϋσῆ καὶ Ἀαρὼν πρὸς αὐτούς, οὕτως ἐποίησαν. Καὶ ἐγένετο ἐν

τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξήγαγε Κύριος ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου σὺν τῇ δυνάμει αὐτῶν.

9. Ὁδὴ Μωϋσέως ἐν τῇ Ἐξόδῳ.

(Ἐξόδ. ΙΕ', 1-19)

- ΙΕ'.— Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.
Ἴππον καὶ ἀναβάτην ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν.
2 Βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.
Οὗτός μου Θεὸς καὶ δοξάσω αὐτόν.
Θεὸς τοῦ πατρὸς μου καὶ ὑψώσω αὐτόν.
Κύριος συντρίβων πολέμους.
3 Κύριος ὄνομα αὐτῷ.
Ἄρματα Φαραῶ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ
4 ἔρριπεν εἰς θάλασσαν,
ἐπιλέκτους ἀναβάτας τριστάτας.
Κατεπόθησαν ἐν Ἐρυθρῷ Θαλάσῃ.
5 Πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτούς.
Κατέδυσαν εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθος.

* *

- 6 Ἡ δεξιὰ σου, Κύριε, δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ.
Ἡ δεξιὰ σου χεῖρ, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς.
7 Καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης σου
συνέτριψας τοὺς ὑπεναντίους.
Ἀπέστειλας τὴν ὀργὴν σου,
κατέφαγεν αὐτοὺς ὡς καλάμην.
8 Καὶ διὰ πνεύματος τοῦ θυμοῦ σου διέστη τὸ ὕδωρ.
Ἐπάγη ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα.
Ἐπάγη τὰ κύματα ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.
9 Εἶπεν ὁ ἐχθρός,
διώξας καταλήψομαι, μεριῶ σκῦλα,
ἐμπλήσω ψυχὴν μου, ἀνελῶ τῇ μαχαίρᾳ μου,
κυριεύσει ἡ χεῖρ μου.
10 Ἀπέστειλας τὸ πνεῦμά σου,

ἐκάλυψεν αὐτοὺς θάλασσα.

Ἔδυσαν ὥσει μόλυβδος ἐν ὕδατι σφοδρῶ.

* *

Τίς ὅμοιός σοι ἐν Θεοῖς, Κύριε,	11
τίς ὅμοιός σοι ;	
Δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις,	
θανυμαστὸς ἐν δόξαις, ποιῶν τέρατα.	
Ἐξέτεινας τὴν δεξιάν σου,	12
κατέπιεν αὐτοὺς γῆ·	
ᾠδήγησας τῇ δικαιοσύνῃ σου τὸν λαόν σου τοῦτον,	13
ὃν ἐλυτρώσω.	
Παρεκάλεσας τῇ ἰσχύϊ σου εἰς κατάλυμα ἁγίον σου.	
Ἦκόνσαν ἔθνη καὶ ὠργίσθησαν...	14
Ἦδῖνες ἔλαβον τοὺς κατοικοῦντας Φιλιστειίμ.	
Ὅτι εἰσῆλθεν ἵππος Φαραῶ	19
σὺν ἄρμασι καὶ ἀναβάταις εἰς θάλασσαν,	
καὶ ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς Κύριος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης.	
Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.	

* *

Ἔλαβε δὲ Μαριάμ ἡ προφῆτις, ἡ ἀδελφὴ Ἀαρών, τὸ τύμπανον 20
ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς. Καὶ ἐξῆλθον πᾶσαι αἱ γυναῖκες ὀπίσω αὐτῆς
μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν. Ἐξῆρχε δὲ αὐτῶν Μαριάμ, λέγουσα. 21

Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἴππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν.

10. Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

(Ἐξόδ. ΔΓ', 1—23 καὶ ΔΔ', 6—28)

ΔΓ'.—Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν. Πορεύου, ἀνάβηθι ἐν-
τεῦθεν σὺ καὶ ὁ λαός σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν
γῆν, ἣν ὥμοσα τῷ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, λέγων, τῷ
σπέρματι ὑμῶν δώσω αὐτήν. Καὶ συναποστελῶ τὸν ἄγγελόν μου 2
πρὸ προσώπου σου. Καὶ εἰσάξω σε εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.

- 12 Καὶ εἶπε Μωϋσῆς πρὸς Κύριον. Ἴδού σοι μοι λέγεις, ἀνάγαγε τὸν λαὸν τοῦτον, σὺ δὲ οὐκ ἐδήλωσάς μοι ὅν συναποστελεῖς μετ' ἐμοῦ. Σὺ δέ μοι εἶπας, οἶδά σε παρὰ πάντα, καὶ χάριν ἔχεις
- 13 παρ' ἐμοί. Εἰ οὖν εὗρηκα χάριν ἐναντίον σου, ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστῶς, ἵνα ἴδω σε, ὅπως ἂν ᾧ εὗρηκῶς χάριν ἐναντίον
- 14 σου, καὶ ἵνα γνῶ, ὅτι λαός σου τὸ ἔθνος τὸ μέγα τοῦτο. Καὶ λέγει Κύριος. Αὐτὸς προπορεύσομαί σου, καὶ καταπαύσω σε.
- 15 Καὶ λέγει Μωϋσῆς πρὸς Κύριον. Εἰ μὴ αὐτὸς σὺ συμπορεύῃ, μὴ
- 16 μὲ ἀναγάγῃς ἐντεῦθεν. Καὶ πῶς γνωστὸν ἔσται ἀληθῶς, ὅτι εὗρηκα χάριν παρὰ σοι ἐγώ τε καὶ ὁ λαός σου, ἀλλ' ἢ συμπορευομένου σου μετ' ἡμῶν; Καὶ ἐνδοξασθήσομαι ἐγώ τε καὶ
- 17 ὁ λαός παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς ἔστιν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν. Καὶ τοῦτόν σοι τὸν λόγον, ὃν εἶρηκας, ποιήσω. Εὗρηκας γὰρ χάριν ἐνώπιον ἐμοῦ, καὶ εἶδά σε παρὰ
- 18 πάντα. Καὶ λέγει Μωϋσῆς. Ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Ἐγὼ παρελεύσομαι πρότερός σου τῇ δόξῃ μου, καὶ καλέσω τῷ ὀνόματί μου. Κύριος ἐναντίον σου. Καὶ ἐλεήσω, ὃν ἂν
- 20 ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω, ὃν ἂν οἰκτιρῶ. Καὶ εἶπεν. **Οὐ δυνήσῃ** **ιδεῖν τὸ πρόσωπόν μου. Οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται.**
- 21 Καὶ εἶπε Κύριος. Ἴδού τόπος παρ' ἐμοί, στήθι ἐπὶ πέτρας.
- 22 Ἦνίκα δ' ἂν παρέλθῃ ἡ δόξα μου, καὶ θήσω σε εἰς ὀπὴν τῆς πέτρας, καὶ σκεπάσω τῇ χειρὶ μου ἐπὶ σέ, ἕως ἂν παρέλθῃ. Καὶ ἀθελῶ τὴν χεῖρα, καὶ τότε ὄψει τὰ ὀπίσω μου, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεται σοι.
- 6 ἈΔ'—Καὶ παρῆλθε Κύριος πρὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσε. Κύριος ὁ Θεὸς οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων, μακροθύμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινός. Καὶ ἦν ἐκεῖ Μωϋσῆς ἐναντίον Κυρίου τεσσαράκοντά ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας. Ἄρτον οὐκ ἔφαγε, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιε. Καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τῶν πλακῶν τὰ ῥήματα ταῦτα τῆς διαθήκης, τοὺς δέκα λόγους.

11. Ὁ ἠθικὸς νόμος.

(Ἐξόδ. Κ', ΚΑ', ΚΓ', ΛΑ' Δευτ. ΙΘ', ΚΔ', Ἀριθ. Δ'. Δευτερ. Α'. ΣΤ', ΙΗ', ΙΘ', ΚΑ', καὶ ΚΔ')

ΕΞΟΔ. Κ'.—Καὶ ἐλάλησε Κύριος πάντας τοῦ λόγου τούτους λέγων.

Πρώτη ἐντολή.—Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὅστις 2
ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. Οὐκ ἔσον-
ταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

ΔΕΥΤ. ΣΤ'.—Ἄκουσε Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἷς ἐστι. 4
Καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς διανοίας 5
σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς
σου. ΙΗ'.—Οὐχ εὐρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ 10
καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, μαντευόμενος μαντείαν, κληδονι-
ζόμενος καὶ οἰωνίζόμενος, φαρμακός, ἐπαιδίων ἐπαιδιῶν, ἐγγα-
στρίμυθος καὶ τερατοσκόπος, ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς. Τέλειος 13
ἔση ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

Δευτέρα ἐντολή.—ΕΞΟΔ. Κ'.—Ὅδ ποιήσεις σεαυτῷ εἴ- 4
δωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα
ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προ-
σκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσης αὐτοῖς. Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύ-
ριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτῆς, ἀποδιδούς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ
τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσι με, καὶ ποιῶν
ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσι με καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προσ-
τάγματα μου.

ΔΕΥΤ. Δ'.—Μὴ ἀνομήσητε καὶ ποιήσητε ὑμῖν ἑαυτοῖς γλυ- 16
πτὸν ὁμοίωμα, πᾶσαν εἰκόνα ὁμοίωμα ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ. Ὁ-
μοίωμα παντὸς κτήνους τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁμοίωμα παντὸς 17
ὄρνέου πτερωτοῦ, ὃ πέταται ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Ὁμοίωμα παντὸς 18
ἔρπετοῦ, ὃ ἔρπει ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁμοίωμα παντὸς ἰχθύος, ὅσα ἐστὶν
ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. Καὶ μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρα- 19
νόν, καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ
πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, πλανηθεὶς προσκυνήσης αὐτοῖς,
καὶ λατρεύσης αὐτοῖς, ἃ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου αὐτὰ πᾶσι
τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ.

- 7 **Τρίτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'.**—*Οὐ λήψη τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.* Οὐ γὰρ μὴ καθάριση Κύριος ὁ Θεὸς σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.
- 12 **ΛΕΥΙΤ. ΙΘ'.**—Καὶ οὐκ ὀμεισθε τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ, καὶ οὐ βεβηλώσετε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.
- 15 Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. ΚΔ'. Ἄνθρωπος ὃς ἐὰν καταρά-
- 16 σθται Θεόν, ἁμαρτίαν λήψεται. Ὀνομάζων δὲ τὸ ὄνομα Κυρίου, θανάτῳ θανατούσθω. Λίθοις λιθοβολεῖτω αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγὴ Ἰσραήλ. Ἐάν τε προσήλυτος, ἐάν τε αὐτόχθων, *ἐν τῷ ὀνομάσαι αὐτὸν τὸ ὄνομα Κυρίου, τελευτάτω.*
- 3 **ΑΡΙΘ. Α'.**—Ἄνθρωπος ὃς ἂν εὕξηται εὐχὴν Κυρίῳ, ἢ ὁμοσῆ ὄρκον, ἢ ὀρίσθαι ὀρισμῶ περι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, οὐ βεβηλώσει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Πάντα ὅσα ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ποιήσει.
- Τετάρτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'.**—*Μνήσθητι τὴν ἡμέραν*
- 9 *τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις*
- 10 *πάντα τὰ ἔργα σου. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.* Οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον σὺ καὶ ὁ υἱός σου καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου καὶ τὸ ὑπόζυγιόν σου, καὶ πᾶν κτήνός σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ
- 11 παροικῶν ἐν σοί. Ἐν γὰρ ἕξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ.
- Διὰ τοῦτο εὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἐβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν.
- 14 **ΛΑ'.**—Καὶ φυλάξεσθε τὰ Σάββατα, ὅτι ἅγιον τοῦτο ἐστὶ Κυρίῳ ὑμῶν. *Ὁ βεβηλῶν αὐτὸ θανάτῳ θανατωθήσεται.* Πᾶς ὃς ποιήσει ἐν αὐτῷ ἔργον, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκεῖνη ἐκ μέσου
- 15 τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἐξ ἡμέρας ποιήσεις ἔργα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα, ἀνάπαυσις ἀγία τῷ Κυρίῳ. Πᾶς ὃς ποιήσει ἔργον τῇ
- 16 ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ θανατωθήσεται. Καὶ φυλάξουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ σάββατα ποιεῖν αὐτὰ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. Διαθήκη αἰώνιος ἐν ἔμοι καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, σημεῖον ἐστὶν ἐν ἔμοι αἰώνιον. Ὅτι εἰς ἕξ ἡμέρας ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ
- 18 τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ κατέπαυσε καὶ ἐπαύσατο. Καὶ ἔδωκε Μωϋσῆ ἡγίκα κατέπαυσε λαλῶν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινὰ τὰς δύο πλάκας τοῦ μαρτυρίου, πλάκας λιθίνας γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τοῦ Θεοῦ.

Πέμπτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'.—*Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς*, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

ΚΑ'.—“Ὅς τύπτει πατέρα αὐτοῦ, ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω. Ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, τελευτήσει θανάτῳ.

Ἑκτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'. *Οὐ φονεύσεις.*

ΛΕΥΙΤ. ΚΔ'. “Ἄνθρωπος δεῖς ἂν πατάξῃ ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω. Καὶ δεῖς ἂν πατάξῃ κτῆνος, καὶ ἀποθάνῃ, ἀποτισάτω ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς. Καὶ εἰάν τις δῶ μῶμον τῷ πλησίον, ὡς ἐποίησεν αὐτῷ, ὡσαύτως ἀντιποιηθήσεται αὐτῷ. Σύντριμμα ἀντὶ συντριμματος, *ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος*, καθότι ἂν δῶ μῶμον τῷ ἀνθρώπῳ, οὕτω δοθήσεται αὐτῷ. Ὅς ἂν πατάξῃ ἄνθρωπον, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω.

ΔΕΥΤ. ΚΑ'.—“Ἐὰν δὲ γένηται ἔν τινι ἁμαρτίᾳ κρίμα θανάτου, καὶ ἀποθάνῃ, καὶ κρεμάσῃτε αὐτὸν ἐπὶ ξύλου, οὐ κοιμηθήσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ ξύλου, ἀλλὰ ταφῇ θάψετε αὐτὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ: *ὅτι κατηραμένος ὑπὸ Θεοῦ πᾶς κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου*. Καὶ οὐ μὴ μανεῖτε τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσιν ἐν κλήρῳ.

Ἑβδόμη καὶ ὄγδοη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'—*Οὐ μοιχεύσεις. Οὐ κλέψεις.*

ΛΕΥΙΤ. ΙΑ'.—Καὶ ἔσεσθε ἅγιοι, ὅτι ἅγιός εἰμι ἐγὼ Κύριος. **Ἐνάτη ἐντολή.** ΕΞΟΔ. Κ'—*Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.*

ΔΕΥΤ. ΙΘ'.—Ὅτι ἐμμενεῖ μάρτυς εἶς μαρτυρῆσαι κατὰ ἀνθρώπου κατὰ πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κατὰ πᾶν ἁμάρτημα, καὶ κατὰ πᾶσαν ἁμαρτίαν, ἣν εἰάν ἁμάρτη. *Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων, καὶ ἐπὶ στόματος τριῶν μαρτύρων, στήσεται πᾶν ῥῆμα*. Ἐὰν δὲ καταστῇ μάρτυς ἄδικος κατὰ ἀνθρώπου καταλέγων αὐτοῦ ἀσέβειαν καὶ ἐξετάσωσιν οἱ κριταὶ ἀκριβῶς καὶ ἴδου μάρτυς ἄδικος ἐμαρτύρησεν ἄδικα, ἀντέστη κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐξαρεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. Οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ' αὐτῷ ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρός, πόδα ἀντὶ ποδός.

Δεκάτη ἐντολή. ΕΞΟΔ. Κ'—*Ὅτι ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν*

τοῦ πλησίον σου, οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοῦς αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὔτε **ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν.**

- 18 ΔΕΥΙΤ. ΙΘ'—**Καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.** Ἐγὼ εἰμι Κύριος. Τὸν νόμον μου φυλάξεσθε.

12. Λόγια τοῦ Βαλαάμ καὶ τοῦ Μωϋσέως περὶ τοῦ Μεσίου.

(*Ἀριθ. ΚΔ', 2—25, Δευτερ. ΙΗ', 15—20*)

- 2 ΑΡΙΘ. ΚΔ'—Ἐξάρας Βαλαάμ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καθορᾷ τὸν Ἰσραὴλ ἐστρατοπεδευκὸτα κατὰ φυλάς. Καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτῷ πνεῦμα Θεοῦ. Καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ εἶπε. Φησὶ Βαλαάμ υἱὸς Βεῶρ, φησὶν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀληθινῶς ὄρων, ἀκούσων λόγια ἰσχυροῦ, ὅστις ὄρασιν Θεοῦ εἶδεν ἐν ὑπνῳ. Ἀποκεκαλυμμένοι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ.
- 5 Ὡς καλοὶ οἱ οἴκοι σου Ἰακώβ, αἱ σκηναὶ σου Ἰσραὴλ.
- 6 Ὡσεὶ νάπαι σκιαζουσαι, καὶ ὡσεὶ παράδεισοι ἐπὶ ποταμῶν, καὶ ὡσεὶ σκηναὶ, ἃς ἐπηξε Κύριος, καὶ ὡσεὶ κέδροι παρ' ὕδατα.
- 7 **Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καὶ κυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν.** Καὶ ὑψωθήσεται ἡ Γὼγ βασιλεία, καὶ αὐξηθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς ὠδήγησεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου, ὡς δόξαν μονοκέρωτος αὐτῷ. Ἔδεται ἔθνη ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ πάχη αὐτῶν ἐκμυσειεῖ, καὶ ταῖς βολίαις αὐτοῦ κατατοξεύσει ἐχθρόν. **Κατακλιθεὶς ἀνεπαύσατο ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος. Τίς ἀναστήσει αὐτόν;** Οἱ εὐλογοῦντες σε ἠυλόγηνται, καὶ οἱ καταρώμενοί σε κεκατήρανται. **Ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακώβ, ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ.** Καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγούς
- 18 Μωάβ, καὶ προνομήσει πάντας υἱοὺς Σήθ. Καὶ ἔσται Ἐδὼμ κληρονομία, καὶ ἔσται κληρονομία Ἡσαῦ ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ.

ΔΕΥΤ. ΙΗ'.— Καὶ εἶπε Μωϋσῆς πρὸς τὸν οἶκον Ἰσραὴλ.

- 15 **Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμέ, ἀναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου. Αὐτοῦ ἀκούσεσθε.** Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς τὸν Μωϋσῆν. **Προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὡσπερ σέ.** Καὶ δώσω τὰ ῥήματα ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς, καθ' ὅτι ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὄνό-

ματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ. Πλὴν ὁ προφήτης, ὅς ἂν ἀσε- 20
βήσῃ λαλήσαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι μου ῥῆμα ὃ οὐ προσέταξα λαλήσαι,
καὶ ὅς ἂν λαλήσῃ ἐν ὀνόματι θεῶν ἐτέρων, ἀπαθανεῖται ὁ προ-
φήτης ἐκεῖνος.

13. Τὸ κύκνειον ᾄσμα τοῦ Μωϋσέως.

(Δευτ. ΑΒ', 1—44)

ΑΒ'— Πρόσεχε, οὐρανέ, καὶ λαλήσω,
καὶ ἀκουέτω ἡ γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου.
Προσδοκάσθω ὡς ἕτερός τὸ ἀπόφθεγμα μου. 2
καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματά μου,
ὡσεὶ ὄμβρος ἐπ' ἄγρωσιν,
καὶ ὡσεὶ νιφετὸς ἐπὶ χόρτον.
Ὅτι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐκάλεσα. 3
Δότε μεγαλωσύνην τῷ Θεῷ ἡμῶν.
Θεός, ἀληθινὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, 4
πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ κρίσεις,
Θεὸς πιστός, καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία,
δίκαιος καὶ ὀσιος ὁ Κύριος.

* * *

Ἐπερώτησον τὸν Πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι, 7
τοὺς πρεσβυτέρους σου καὶ ἐροῦσί σοι.
Ὅτε διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος. 8
ὡς διέσπειρῆν υἱοὺς Ἀδάμ,
ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν κατ' ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ.
Καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου. 9
λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ,
σχόλισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.
Αὐτάρκησεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. 10
ἐν δίψει καύματος ἐν γῆ ἀνύδρω :
ἐκύκλωσεν αὐτὸν καὶ ἐπαίδευσεν αὐτόν,
καὶ διεφύλαξεν αὐτὸν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.
Ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσοῖαν αὐτοῦ, 11
καὶ ἐπὶ τοῖς νοσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησεν·

- διείς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτούς,
καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ.
- 12 Κύριος μόνος ἤγεν αὐτούς,
οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν θεὸς ἄλλότριος.
- 13 Ἐνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχὴν τῆς γῆς·
ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγροῶν·
ἐθήλασαν μέλι ἐκ πέτρας.
- 14 Βούτυρον βοῶν καὶ γάλα προβάτων.
μετὰ στέατος ἀρνῶν καὶ κριῶν,
υἰῶν ταύρων καὶ τράγων,
μετὰ στέατος νεφρῶν πυροῦ,
καὶ αἷμα σταφυλῆς ἔπιον οἶνον.
- 15 Καὶ ἔφαγεν Ἰακώβ καὶ ἐνεπλήσθη,
καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος.
ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη,
καὶ ἐγκατέλιπε τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν,
καὶ ἀπέστη ἀπὸ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ:
- 16 Θεὸν τὸν γεννήσαντά σε ἐγκατέλιπες,
καὶ ἐπελάθου Θεοῦ τοῦ τρέφοντός σε...
- * * *
- 19 Καὶ εἶδε Κύριος, καὶ ἐζήλωσε,
καὶ παρωξύνθη δι' ὀργὴν υἰῶν αὐτοῦ καὶ θυγατέρων.
- 20 Καὶ εἶπεν: Ἐποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν,
καὶ δείξω τί ἔσται αὐτοῖς ἐπ' ἑσχάτων ἡμερῶν,
ὅτι γενεὰ ἐξεστραμμένη ἐστίν,
υἱοὶ οἷς οὐκ ἔστιν πίστις ἐν αὐτοῖς...
- 39 Ἴδετε, ἴδετε ὅτι ἐγὼ εἰμι,
καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ.

14. Ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ.

(Ἐξέδ. ΙΖ', 8—16).

- ΙΖ'.— Ἦλθε δὲ Ἀμαλῆκ καὶ ἐπολέμει Ἰσραὴλ ἐν Ραφιδεῖν.
- 9 Εἶπε δὲ Μωϋσῆς τῷ Ἰησοῦ. Ἐπίλεξον ἄνδρας δυνατούς, καὶ ἐξεληθῶν παράταξαι τῷ Ἀμαλῆκ αὔριον· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα

ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, καὶ ἡ **ράβδος** τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ
χειρὶ μου. Καὶ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καθάπερ εἶπεν αὐτῷ Μωϋσῆς, 10
καὶ ἐξελθὼν παρετάξατο τῷ Ἀμαλήκ.

Καὶ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὡρ ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυ- 11
φὴν τοῦ βουνοῦ, καὶ ἐγένετο, ὅταν ἐπῆρε Μωϋσῆς τὰς χεῖρας,
κατίσχυεν Ἰσραήλ, ὅταν δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, κατίσχυεν Ἀμα-
λήκ. Αἱ δὲ χεῖρες Μωϋσῆ βαρεῖαι· καὶ λαβόντες λίθον ἐπέθηκαν 12
ἐπ' αὐτοῦ· καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὡρ ἐστήριζον τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐν-
τεῦθεν εἰς καὶ ἐντεῦθεν εἰς· καὶ ἐγένοντο αἱ χεῖρες Μωϋσῆ ἐστη-
ριγμέναι ἕως δυσμῶν ἡλίου. Καὶ ἐτρέπατο Ἰησοῦς Ἀμαλήκ καὶ 13
πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν φόβῳ μαχαίρας.

Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν. Κατάγραψον τοῦτο εἰς μνη- 14
μόσυνον εἰς βιβλίον. Καὶ δὸς εἰς τὰ ὄτα Ἰησοῦ, ὅτι ἀλοιφῇ ἕξα-
λείψω τὸ μνημόσυνον Ἀμαλήκ ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Καὶ 15
ᾠκοδόμησε Μωϋσῆς θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ· καὶ ἐπωνόμασε τὸ
ὄνομα αὐτοῦ «Κύριος καταφυγὴ μου»· ὅτι ἐν χειρὶ κρυφαία πο- 16
λεμεὶ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλήκ ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς.

15. Ὁ χάλκινος ὄφισ τύπος τοῦ Χριστοῦ.

(Ἀριθ. ΚΑ', 4—9)

ΚΑ'—Καὶ ἀπάραντες οἱ Ἰσραηλῖται ἐξ Ὡρ τοῦ ὄρους ὁδὸν 5
ἐπὶ θάλασσαν Ἐρυθρὰν περιεκύλωσαν γῆν Ἐδώμ. Καὶ ὀλιγοψύ-
χησεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ κατελάλει ὁ λαὸς πρὸς τὸν Θεὸν
καὶ κατὰ Μωϋσῆ λέγοντες· Ἰνατί τοῦτο; ἐξήγαγες ἡμᾶς ἐξ Αἰ-
γύπτου ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐξήμῳ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄρτος οὐδὲ ὕδωρ,
ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώχθισεν ἐν τῷ ἄρτῳ τῷ διακένῳ τούτῳ.
Καὶ ἀπέστειλε Κύριος εἰς τὸν λαὸν τοὺς ὄφεις τοὺς θανατοῦντας, 6
καὶ ἔδακνον τὸν λαόν· καὶ ἀπέθανε λαὸς πολὺς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

Καὶ παραγενόμενος ὁ λαὸς πρὸς Μωϋσῆν ἔλεγον, ὅτι ἡμᾶρ- 7
τομεν, καὶ κατελαλήσαμεν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ σοῦ· εὗξα
οὖν πρὸς Κύριον, καὶ ἀφελέτω ἀφ' ἡμῶν τοὺς ὄφεις. Καὶ ἠῦ-
ξατο Μωϋσῆς πρὸς Κύριον περὶ τοῦ λαοῦ. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς 8
Μωϋσῆν· Ποίησον σεαυτῷ ὄφιν, καὶ θές αὐτὸν ἐπὶ σημείου· καὶ
ἔσται, ἐὰν δάκνη ὄφιν ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν αὐτὸν
ζήσεται. Καὶ ἐποίησε Μωϋσῆς **ὄφιν χαλκοῦν, καὶ ἔστησεν αὐ-** 9

τὸν ἐπὶ σημείου· καὶ ἐγένετο ὅταν ἔδακνεν ὄφιν ἄνθρωπον,
καὶ ἐπέβλεπεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν, ἔζη.

16. Θρῆνος τοῦ Δαβὶδ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαοῦλ
καὶ τοῦ Ἰωνάθαν.

(B' Βασιλειῶν Α', 18—27)

- 18 B'.—Καὶ ἐθρήνησε Δαβὶδ τὸν θρῆνον τοῦτον ἐπὶ Σαοῦλ καὶ
ἐπὶ Ἰωνάθαν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ εἶπε τοῦ διδάξαι τοὺς υἱοὺς
Ἰούδα.
- 19 Στήλωσον, Ἰσραήλ, ὑπὲρ τῶν τεθνηκότων
ἐπὶ τὰ ὕψη σου τραυματιῶν.
Πῶς ἔπεσαν οἱ δυνατοί;
- 20 Μὴ ἀναγγείλητε ἐν Γέθ,
καὶ μὴ εὐαγγελισθε ἐν ταῖς ἐξόδοις Ἀσκάλωνος,
μήποτε εὐφρανθῶσι θυγατέρες ἄλλοφύλων,
μήποτε ἀγαλιάσονται θυγατέρες τῶν ἀπεριτμητῶν.

* * *

- 21 Ὅρη τὰ ἐν Γελβουέ, μὴ καταβάτω δρόσος,
καὶ μὴ ὑετὸς ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἀγροὶ ἀπαρχῶν,
ὅτι ἐκεῖ προσωχθίσθη θυρεὸς δυνατῶν.
Θυρεὸς Σαοῦλ οὐκ ἐχρίσθη ἐν ἐλαίῳ.
- 22 Ἄφ' αἵματος τραυματιῶν καὶ ἀπὸ στέατος δυνατῶν.
Τόξον Ἰωνάθαν οὐκ ἀπεστράφη κενὸν εἰς τὰ ὀπίσω,
καὶ ῥομφαία Σαοῦλ οὐκ ἀνέκαμψε κενή.
- 23 Σαοῦλ καὶ Ἰωνάθαν οἱ ἠγαπημένοι,
καὶ ὄρατοι οὐ διακεχωρισμένοι,
εὐπρεπεῖς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν,
καὶ ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν οὐ διεχωρίσθησαν.
Ἐπὲρ ἀετοὺς κοῦφοι,
καὶ ὑπὲρ λέοντας ἐκραταιώθησαν.
- 24 Θυγατέρες Ἰσραήλ, κλαύσατε ἐπὶ Σαοῦλ-Σαοῦλ,
τὸν ἐνδιδύσκοντα ὑμᾶς κόκκινα μετὰ κόσμου ὑμῶν,

τὸν ἀναφέροντα κόσμον χουσοῦν ἐπὶ τὰ ἐνδύματα ὑμῶν.

*
*

Πῶς ἔπεσαν οἱ δυνατοὶ ἐν μέσῳ τοῦ πολέμου, 25
 Ἰωνάθαν καὶ Σαοὺλ ἐπὶ τὰ ὕψη τραυματῖαι ;
 Ἰαλῶ ἐπὶ σέ, ἀδελφέ μου Ἰωνάθαν· 26
 ὠραιώθης μοι σφόδρα,
 ἐθαυμαστώθη ἡ ἀγάπησίς σου ἐμοί.
 Πῶς ἔπεσαν οἱ δυνατοί,
 καὶ ἀπώλοντο σκευὴ πολεμικά !

17. Οἱ Ἕλληνες κυριεύουν τὴν Παλαιστίνην.

(*Α' Μακκαβ. Α' 1—28*)

Α'.—Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ πατάξαι Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου
 τὸν Μακεδόνα, ὃς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γῆς Χετειεῖμ, καὶ ἐπάταξε τὸν
 Δαρεῖον βασιλέα Περσῶν καὶ Μήδων, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ'
 αὐτοῦ πρότερος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ συνεστήσατο πολέμους 2
 πολλούς, καὶ ἐκράτησεν ὀχυρωμάτων πολλῶν, καὶ ἔσφαξε βασι-
 λεῖς τῆς γῆς. Καὶ διῆλθεν ἕως ἄκρων τῆς γῆς. Καὶ ἔλαβε σκῦλα 3
 πληθος ἐθνῶν. Καὶ ἠσύχασεν ἡ γῆ ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ ὑψώθη 4
 καὶ ἐπήρθη ἡ καρδιά αὐτοῦ. Καὶ συνήγαγε δύναμιν ἰσχυρὰν σφό-
 δρα, καὶ ἤρξε χωρῶν καὶ ἐθνῶν καὶ τυράννων, καὶ ἐγένετο αὐτῷ
 εἰς φόρον. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔπεσε ἐπὶ τὴν κοίτην, καὶ ἔγνω ὅτι 5
 ἀποθνήσκει. Καὶ ἐκάλεσε τοὺς παῖδας αὐτοῦ τοὺς ἐνδόξους, 6
 τοὺς συντρόφους αὐτοῦ ἀπὸ νεότητος, καὶ διείλεν αὐτοῖς τὴν βα- 7
 σιλείαν αὐτοῦ ἕτι ζῶντος αὐτοῦ. Καὶ ἐβασίλευσεν Ἀλέξανδρος
 ἕτη δώδεκα, καὶ ἀπέθανεν.
 Καὶ ἐπεκράτησαν οἱ παῖδες αὐτοῦ ἕκαστος ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. 8
 Καὶ ἐπέθεντο πάντες διαδήματα μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτόν, καὶ 9
 οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὀπίσω αὐτῶν ἕτη πολλά, καὶ ἐπλήθυναν κακὰ ἐν 10
 τῇ γῇ. Καὶ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτῶν ὄριζα ἀμαρτωλός. Ἀντίοχος Ἐπι-
 φανής, υἱὸς Ἀντιόχου βασιλέως, ὃς ἦν ὄμηρα ἐν τῇ Ρώμῃ. Καὶ
 ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει ἑκατοστῷ καὶ τριακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ βασιλείας
 Ἑλλήνων.

- 11 Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθον ἐξ Ἰσραὴλ υἱοὶ παράνομοι,
12 καὶ ἀνέπεισαν πολλοὺς, λέγοντες. Πορευθῶμεν καὶ διαθώμεθα
διαθήκην μετὰ τῶν ἐθνῶν τῶν κύκλῳ ἡμῶν, ὅτι ἀφ' ἧς ἐχωρί-
13 σθημεν ἀπ' αὐτῶν, εὗρεν ἡμᾶς κακὰ πολλὰ. Καὶ ἠγαθύνθη ὁ
λόγος ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν. Καὶ προεθυμήθησάν τινες ἀπὸ τοῦ
λαοῦ, καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς
14 ἔξουσίαν ποιῆσαι τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν. Καὶ ᾠκοδόμησαν γυ-
15 σαν ἑαυτοῖς ἀκροβυστίας, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ διαθήκης ἀγίας, καὶ
ἐξεύθησαν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐπράθησαν τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρόν.
16 Καὶ ἠτοιμάσθη ἡ βασιλεία ἐναντίον Ἀντιόχου καὶ ὑπέλα-
βε βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου, ὅπως βασιλεύσῃ ἐπὶ τὰς δύο βασιλείας.
17 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον ἐν ὄχλῳ βαρεῖ, ἐν ἄρμασι, καὶ ἐν ἐλέ-
18 φασι, καὶ ἐν ἵππευσι, καὶ ἐν στόλῳ μεγάλῳ. Καὶ συνεστήσατο πό-
λεμον πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτου. Καὶ ἐνετράπη Πτολε-
19 μαῖος ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καὶ ἔφυγε. Καὶ ἔπεσαν τραυματαῖα
πολλοί. Καὶ κατέλαβε τὰς πόλεις τὰς ὀχυράς ἐν γῆ Αἰγύπτῳ. Καὶ
21 ἔλαβε τὰ σκύλα γῆς Αἰγύπτου. Καὶ ἐπέστρεψεν Ἀντίοχος μετὰ
τὸ πατάξαι Αἴγυπτον ἐν τῷ ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ τρί-
τῳ ἔτει. Καὶ ἀνέβη ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱερουσαλήμ ἐν
21 ὄχλῳ βαρεῖ. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἅγιασμα ἐν ὑπερηφανείᾳ, καὶ
ἔλαβε τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, καὶ τὴν λυχνίαν τοῦ φωτός,
καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὴν τράπεζαν τῆς προθέ-
σεως, καὶ τὰ σπονδεῖα καὶ τὰς φιάλας, καὶ τὰς θυψκας τὰς χρυ-
σᾶς, καὶ τὸ καταπέτασμα, καὶ τοὺς στεφάνους, καὶ τὸν κόσμον
τὸν χρυσοῦν τὸν κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ, καὶ ἐλέπισε πάντα.
22 Καὶ ἔλαβε τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χρυσίον, καὶ τὰ σκεύη τὰ ἐπιθυ-
23 μητά. Καὶ ἔλαβε τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἀποκρύφους, οὓς εὗρε. Καὶ
24 λαβὼν πάντα ἀπῆλθεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ. Καὶ ἐποίησε φονοκτο-
25 νίαν καὶ ἐλάλησεν ὑπερηφάνειαν μεγάλην. Καὶ ἐγένετο πένθος
26 μέγα ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν. Καὶ ἐστέναξαν ἄρχοντες
καὶ πρεσβύτεροι, παρθένοι καὶ νεανίσκοι ἠσθῆθησαν, καὶ τὸ κάλ-
27 λος τῶν γυναικῶν ἠλλοιώθη. Πᾶς νυμφίος ἀνέλαβε θρῆνον, καὶ ἡ
28 καθημένη ἐν παστῷ ἐγένετο ἐν πένθει. Καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ ἐπὶ τοὺς
κατοικοῦντας αὐτήν. Καὶ πᾶς ὁ οἶκος Ἰακώβ ἐνεδύσατο αἰ-
σχύνην.

18. Ὁ Βασιλεὺς Ἀντίοχος καταπιέζει τοὺς Ἰσραηλίτας.

(Α' Μακκαβ. Α'. 41—64)

Α'.—Καὶ ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος πάση τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ εἶναι πάντα λαὸν ἓνα, καὶ ἐγκαταλιπεῖν ἕκαστον τὰ νόμιμα αὐτοῦ. Καὶ ἀπεδέξατο πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὸν λόγον τοῦ βασιλέως. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ Ἰσραὴλ εὐδόκησαν τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἔθυσαν τοῖς εἰδώλοις, καὶ ἐβεβήλωσαν τὸ σάββατον. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς βιβλία ἐν χειρὶ ἀγγέλων εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα πορευθῆναι ὀπίσω νομίμων ἀλλοτρίων τῆς γῆς, καὶ κολῦσαι ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίαν καὶ σπονδὴν ἐκ τοῦ ἀγιάσματος, καὶ βεβηλῶσαι σάββατα καὶ ἑορτάς, καὶ μιάνα ἀγίασμα καὶ ἁγίους, οἰκοδομῆσαι βωμοὺς καὶ τεμένη καὶ εἰδωλεῖα, καὶ θύειν ἕια καὶ κτήνη κοινά, καὶ ἀφιέναι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἀπεριτμήτους, βδελύξαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν παντὶ ἀκαθάρτῳ καὶ βεβηλώσει, ὥστε ἐπιλαθῆσθαι τοῦ νόμου, καὶ ἀλλάξαι πάντα τὰ δικαιώματα. Καὶ ὅς ἂν μὴ ποιῆσῃ κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ βασιλέως, ἀποθανεῖται.

Κατὰ πάντα τοὺς λόγους τούτους ἔγραψε πάση τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἐπισκόπους ἐπὶ πάντα τὸν λαόν. Καὶ ἐνετείλατο ταῖς πόλεσιν Ἰούδα θυσιάζειν κατὰ πόλιν καὶ πόλιν. Καὶ συνηθροίσθησαν ἀπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτοὺς πολλοί, πᾶς ὁ ἐγκαταλιπὼν τὸν νόμον. Καὶ ἐποίησαν κακὰ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἔθεντο τὸν Ἰσραὴλ ἐν κρύφοις, ἐν παντὶ φυγαδευτηρίῳ αὐτῶν. Καὶ τῇ πεντεκαίδεκάτῃ ἡμέρᾳ Χασελεῦ τῷ πέμπτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει ᾠκοδόμησαν βδέλυγμα ἐρημώσεως ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. Καὶ ἐν πόλεσιν Ἰούδα κύκλῳ ᾠκοδόμησαν βωμοὺς. Καὶ ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἐθυμίον. Καὶ τὰ βιβλία τοῦ νόμου, ἃ εὔρον, ἐνεπύρισαν πυρὶ κατασχίσαντες. Καὶ ὅπου εὐρίσκετο παρὰ τινι βιβλίον διαθήκης, καὶ εἴ τις συνευδόκει τῷ νόμῳ, τὸ σύγκριμα τοῦ βασιλέως ἐθανάτου αὐτὸν ἐν ἰσχύϊ αὐτῶν. Ἐποιοῦν οὕτως τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐρισκομένοις ἐν παντὶ μηνὶ καὶ μηνὶ ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς θυσιάζοντες ἐπὶ τὸν βωμόν, ὃς ἦν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου.

Καὶ τὰς γυναῖκας τὰς περιτετηκνυῖας τὰ τέκνα αὐτῶν ἐθανάτωσαν κατὰ τὸ πρόσταγμα. Καὶ ἐκρέμασαν τὰ βρέφη ἐκ τῶν τραπέζων. Εὐρημεῖα Π. καὶ Κ. Διαθήκης, Χ. Μ. Ἐνισλείδου

χήλων αὐτῶν, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν προεγόμεισαν, καὶ τοὺς περι-
62 τεμηκότας αὐτοὺς ἐθανάτωσαν. Καὶ πολλοὶ ἐν Ἰσραὴλ ἐκραταιώ-
63 θησαν καὶ ὠχυρώθησαν ἐν ἑαυτοῖς τοῦ μὴ φαγεῖν κοινά. Καὶ ἐξε-
λέξαντο ἀποθανεῖν, ἵνα μὴ μανθῶσι τοῖς βρώμασι, καὶ μὴ βεβη-
64 λώσωσι διαθήκην ἁγίαν, καὶ ἀπέθανον. Καὶ ἐγένετο ὄργῃ μεγάλη
ἐπὶ Ἰσραὴλ σφόδρα.

19. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Μακκαβαίων.

(*Α' Μακκαβ. Β'. 1—28*)

Β'—Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἀνέστη Ματταθίας Ἰωάννου
τοῦ Συμεὼν ἱερεὺς τῶν υἱῶν Ἰωαριβ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐκά-
2 θισεν ἐν Μωδεῖν. Καὶ αὐτῷ υἱοὶ πέντε, Ἰωαννὰν ὁ διακαλούμε-
νος Καδδῖς, Σίμων ὁ καλούμενος Θασσὶ, Ἰούδας ὁ ἐπικαλούμενος
Μακκαβαῖος, Ἐλεάζαρ ὁ ἐπικαλούμενος Ἀβαράν, Ἰωνάθαν ὁ
6 ἐπικαλούμενος Ἀφροῦς. Καὶ εἶδε τὰς βλασφημίας τὰς γιγνομέ-
νας ἐν Ἰούδα καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἶπεν: Οἷμοι, ἵνα τί τοῦτο
7 ἐγεννήθην ἰδεῖν τὸ σύντριμμα τοῦ λαοῦ μου, καὶ τὸ σύντριμμα
τῆς πόλεως τῆς ἁγίας, καὶ καθίσει ἐκεῖ ἐν τῷ δοθῆναι αὐτὴν ἐν
8 χειρὶ ἐχθρῶν, καὶ τὸ ἅγιασμα ἐν χειρὶ ἀλλοτρίων; ἐγένετο ὁ ναὸς
αὐτῆς ὡς ἀνὴρ ἄδοξος, τὰ σκεύη τῆς δόξης αὐτῆς αἰχμάλωτα ἀπή-
χθη, ἀπεκτάνθη τὰ νήπια αὐτῆς ἐν ταῖς πλατείαις, οἱ νεανίσκοι αὐ-
9 τῆς ἐν ὄμοφαίᾳ ἐχθροῦ. Ποῖον ἔθνος οὐκ ἐκληρονόμησε βασιλείαν
10 αὐτῆς, οὐκ ἐκράτησε τῶν σκύλων αὐτῆς; Πᾶς ὁ κόσμος αὐτῆς
11 ἀφηρέθη. Ἀντὶ ἐλευθέρως ἐγένετο εἰς δούλην. Καὶ ἰδοὺ τὰ ἅγια
12 ἡμῶν καὶ ἡ καλλονὴ ἡμῶν καὶ ἡ δόξα ἡμῶν ἠρημώθη. Καὶ ἐβε-
13 βήλωσαν αὐτὰ τὰ ἔθνη. Ἰνατί ἡμῖν ἔτι ζῆν; Καὶ διέρορξε Ματ-
14 ταθίας καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιεβάλοντο σάκ-
κους καὶ ἐπένθησαν σφόδρα.

15 Καὶ ἦλθον οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως, οἱ καταναγκάζοντες τὴν
16 ἀποστασίαν, εἰς Μωδεῖν τὴν πόλιν, ἵνα θυσιάσωσι. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ
17 Ἰσραὴλ πρὸς αὐτοὺς προσῆλθον. Καὶ Ματταθίας καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ
συνήχθησαν. Καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπον
τῷ Ματταθία, λέγοντες. Ἄρχων καὶ ἔνδοξος καὶ μέγας εἶ ἐν τῇ
18 πόλει ταύτῃ, καὶ ἐστηριγμένος ἐν υἱοῖς καὶ ἀδελφοῖς. Νῦν οὖν πρό-
σελθε πρῶτος, καὶ ποιήσον τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, ὡς ἐποί-
ησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ ἄνδρες Ἰούδα, καὶ οἱ καταλειφθέντες

ἐν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἔση σὺ καὶ ὁ οἶκός σου τῶν φίλων τοῦ βασιλέως. Καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου δοξασθήσεσθε ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ καὶ ἀποστολαῖς πολλαῖς. Καὶ ἀπεκρίθη Ματθαῖος καὶ εἶπε φωνῇ 19
μεγάλῃ. Εἰ πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐν οἴκῳ τῆς βασιλείας τοῦ βασι- 20
λέως ἀκούουσιν αὐτοῦ, ἀποστήναι ἕκαστος ἀπὸ λατρείας πατέρων
αὐτοῦ, καὶ ἡρετίσαντο ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ οἱ
υἱοὶ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου πορευσόμεθα ἐν διαθήκῃ πατέρων
ἡμῶν. Ἰλεως ἡμῖν καταλιπεῖν νόμον καὶ δικαιοῦματα. Τῶν λό- 21
γων τοῦ βασιλέως οὐκ ἀκουσόμεθα, τοῦ παρελθεῖν τὴν λατρείαν 22
ἡμῶν δεξιάν ἢ ἀριστεράν.

Καὶ ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τοὺς λόγους τούτους, προσῆλθεν 23
ἀνὴρ Ἰουδαῖος ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων, θυσιάσαι ἐπὶ τοῦ βωμοῦ
τοῦ ἐν Μωδεῖν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως. Καὶ εἶδε Ματ- 24
ταθίας καὶ ἐζήλωσε καὶ ἐτρόμησαν οἱ νεφροὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνή-
νεγκε θυμὸν κατὰ τὸ κρίμα. Καὶ δραμῶν ἔσφαξεν αὐτὸν ἐπὶ
τὸν βωμόν. Καὶ τὸν ἄνδρα τοῦ βασιλέως τὸν ἀναγκάζοντα θύειν 25
ἀπέκτεινεν ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ, καὶ τὸν βωμὸν καθεῖλε. Καὶ 26
ἐζήλωσε τῷ νόμῳ καθὼς ἐποίησε Φινεὲς τῷ Ζαμβροὶ υἱῷ Σαλώμ.
Καὶ ἀνέκραξε Ματθαῖος ἐν τῇ πόλει φωνῇ μεγάλῃ λέγων. Πᾶς 27
ὁ ζηλῶν τῷ νόμῳ καὶ ἰσθῶν διαθήκην ἐξελεθέτω ὀπίσω μου.
Καὶ ἔφυγον αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐγκατέλιπον 28
ὅσα εἶχον ἐν τῇ πόλει.

20. Λόγοι καὶ θάνατος τοῦ Ματθαίου.

(*A' Μακκαβ. B'. 49—70*)

B'—Καὶ ἤγγισαν αἱ ἡμέραι τοῦ Ματθαίου ἀποθανεῖν καὶ
εἶπε τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ.

Νῦν ἐστηρίχθη ὑπερηφανία καὶ ἔλεγμος καὶ καιρὸς κατα- 50
στροφῆς καὶ ὀργῆ θυμοῦ. Καὶ νῦν, τέκνα, ζηλώσατε τῷ νόμῳ, καὶ
δότε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ὑπὲρ διαθήκης πατέρων ἡμῶν. Μνήσθητε 51
τῶν πατέρων ἡμῶν τὰ ἔργα, ἃ ἐποίησαν ἐν ταῖς γενεαῖς αὐτῶν,
καὶ δέξασθε δόξαν μεγάλην καὶ ὄνομα αἰώνιον. Ἄβραάμ οὐχὶ ἐν 52
πειρασμῷ εὐρέθη πιστός, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην;
Ἰωσήφ ἐν καιρῷ στενοχωρίας αὐτοῦ ἐφύλαξεν ἐντολήν, καὶ ἐγέ- 53
νετο κύριος Αἰγύπτου. Φινεὲς ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐν τῷ ζηλῶσαι ζῆ- 54

55 λον, ἔλαβε διαθήκην ἱερωσύνης αἰωνίας. Ἰησοῦς ἐν τῷ πληρώ-
56 σαι λόγον ἐγένετο κριτῆς ἐν Ἰσραήλ. Χάλεβ ἐν τῷ ἐπιμαρτύρη-
57 σθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔλαβε γῆς κληρονομίαν. Δαβὶδ ἐν τῷ ἐλέφ
58 αὐτοῦ ἐκληρονόμησε θρόνον βασιλείας εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἥλιος
ἐν τῷ ζηλωσαι ζῆλον νόμου, ἀνελήφθη ἕως εἰς τὸν οὐρανόν.
59 Ἀνανίας, Ἀζαρίας, Μισαήλ πιστεύσαντες ἐσώθησαν ἐκ φλογός.
60 Δανιὴλ ἐν τῇ ἀπλότητι αὐτοῦ ἐρρυσύθη ἐκ στόματος λεόντων.
61 Καὶ οὕτως ἐγνοήθητε κατὰ γενεάν καὶ γενεάν, ὅτι πάντες οἱ ἔλ-
62 πίζοντες ἐπ' Αὐτὸν οὐκ ἀσθενήσουσιν. Καὶ ἀπὸ λόγων ἀνδρός
63 ἀμαρτωλοῦ μὴ φοβηθῆτε, ὅτι ἡ δόξα αὐτοῦ εἰς σκώληκας. Σή-
μερον ἐπαρθήσετε, καὶ αὔριον οὐ μὴ εὐρεθῆ, ὅτι ἔστρεψεν εἰς τὸν
64 χοῦν αὐτοῦ, καὶ ὁ διαλογισμὸς αὐτοῦ ἀπόλετο. Καὶ ὑμεῖς, τέκνα,
ἰσχύσατε καὶ ἀνδρίζεσθε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ἐν αὐτῷ δοξασθήσεσθε.
65 Καὶ ἰδοὺ Συμεὼν ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, οἶδα, ὅτι ἀνὴρ βουλήs ἐστιν,
αὐτοῦ ἀκούετε πάσας τὰς ἡμέρας, αὐτὸς ὑμῖν ἔσται εἰς πατέρα.
66 Καὶ Ἰούδας Μακκαβαῖος ἰσχυρὸς δυνάμει ἐκ νεότητος αὐτοῦ,
οὗτος ὑμῖν ἔσται ἄρχων στρατιᾶς, καὶ πολεμήσει πόλεμον λαῶν.
67 Καὶ ὑμεῖς προσάξατε πρὸς ἡμᾶς πάντας τοὺς ποιητὰς τοῦ νόμου,
68 καὶ ἐκδικήσατε ἐκδίκησιν τοῦ λαοῦ ἡμῶν. Ἀνταπόδοτε ἀνταπό-
δομα τοῖς ἔθνεσι, καὶ προσέχετε εἰς τὰ προστάγματα τοῦ νόμου.
69 Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας
70 αὐτοῦ. Καὶ ἀπέθανε τῷ ἕκτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ
ἔτει. Καὶ ἔθαψάν αὐτὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τάφοις πατέρων αὐτῶν
ἐν Μωδεῖν. Καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς Ἰσραὴλ κοπετὸν μέγαν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΠΑΛ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου.

Α'—*ἐν ἀρχῇ*. κατ' ἀρχάς, ἐν ᾧ προηγουμένως δὲν ὑπῆρχέ τι. Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν ἀρχίζει καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος κλπ. *ἀκατασκεύαστος*. χωρὶς μορφῆν, ἄμορφος *ἄβυσσος*. (ἄ στερητικὸν καὶ βυσσός, βυθός). βαθύς, ἀχανής, ἀπέραντος, *ξύλον*. δένδρον. *κάρπιμον*. καρποφόρον. *φαῦσις*. ρηματικὸν τοῦ φαίνω, εἰς φωτισμόν. *καιρός, ἐνιαυτός*. ἐποχὰι τοῦ ἔτους, τὸ ἔτος. *εἰς ἀρχάς*. εἰς τὸ ἀρχεῖν, νὰ ἀρχῇ. *Ἡμέρα μία*. ἡμέρα πρώτη. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ, ὅτι μὲ τὴν φράσιν *ἡμέρα μία* κλπ. ὁ Μωϋσῆς ἀπλῶς θέλει νὰ φανερώσῃ τὴν σειρὰν τῆς δημιουργίας.

Β'—*καὶ εἶδεν ὁ Θεός*. Ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα. Διὰ τοῦτο αἱ ἐκφράσεις αὗται π. χ. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, καὶ διεχώρισεν ὁ Θεός, καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεός, καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός κλπ. λέγονται ἐκφράσεις *ἀνθρωποπαθεῖς*, διότι συμβαίνουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὡς ἀνθρωπον δέ, ἦτοι μορφῆν ἀνθρώπου ἔχοντα, λογίζει ἡ Π. Δ. τὸν Θεόν. *Στερέωμα*. Οἱ Ἑβραῖοι, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ παρεδέχοντο τὸν οὐρανὸν ὡς στερεόν τι, ὡς κρύσταλλον. Ἐνόμιζον δὲ ὅτι ὑπεράνω αὐτοῦ ὑπάρχει ὕδωρ, τὸ ὁποῖον πίπτει ὡς βροχή. Ἐπίστευον ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ οὐρανοὶ ἐπάλληλοι. Π. χ. μέχρι τρίτου οὐρανοῦ. Β' Κορινθ. ΙΒ' 2. *Σημεῖα, καιροί*. Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ παρετήρουν τὰς μεταβολὰς τῶν οὐρανίων σαμάτων, τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἀστέρων, καὶ προέλεγον τὴν βροχὴν, τὴν εὐδίαν κλπ. *Καιροί*, εἶναι αἱ ἐποχὰι τοῦ ἔτους, ἔαρ, θέρος, φθινόπωρον, χειμῶν, αἵτινες σχηματίζονται ἐκ τῆς περὶ τὸν ἥλιον περιφορᾶς τῆς γῆς.

Γ'—Ὅπως βλέπομεν, ἐνταῦθα ἡ Π. Δ. διηγεῖται τὴν δημιουργίαν τοῦ Κόσμου ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ καὶ ἐκθέτει τὴν μεγάλ-

λην αὐτὴν ἀλήθειαν μὲ ἀφέλειαν καὶ μὲ ἐκφράσεις ἀπλὰς καὶ λαϊκὰς, συμφώνως μὲ τὰς τότε ἐπικρατούσας ἀντιλήψεις. Δὲν πρέπει δὲ ταῦτα νὰ ἐρμηνεύονται κατὰ γράμμα. Διότι ἡ Π. Δ. δὲν εἶναι βέβαια βιβλίον ἐπιστημονικόν, δὲν εἶναι δηλαδή οὔτε Γεωλογία, οὔτε Ἀστρονομία, οὔτε Ὀρυκτολογία κλπ., ὥστε νὰ ἐκθέτῃ τὴν δημιουργίαν μὲ ὄρους ἐπιστημονικοὺς κτλ., ἀλλ' εἶναι βιβλίον πρὸ παντὸς **θηρησκευτικόν**. Ἦτοι ἔχει σκοπὸν νὰ διδάξῃ τὴν πίστιν εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Τὸ ὅτι δὲ δημιουργὸς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Θεός, τοῦτο εἶναι διδάγμα ὅχι μόνον τῆς Θρησκείας, ἀλλὰ καὶ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης. Ἡ θεωρία τοῦ Λαπλάς, ὅπως ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τοῦ Πουανκαρέ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἐξειλίχθη διὰ τῆς κινήσεως εἰς τὴν σημερινὴν του μορφήν βαθμιαίως καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔκ τινος ἀρχικοῦ νεφελώματος, δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω ἀπλῆν περιγραφὴν τοῦ Μωϋσέως. Μεγάλοι φυσικοὶ καὶ γεωλόγοι ἔλεγον τακτικά: «Ὁ Μωϋσῆς ἦ ἦτο μέγας ἐπιστήμων ἢ ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς διηγήσεις τῆς Γενέσεως». **Γενηθῆτω φῶς**. Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, διότι ὁ ἥλιος δὲν εἶχε δημιουργηθῆ ἀκόμη.

Δύο βιβλία ἀνοίξε ἡμροστὰ εἰς τὰ μάτια μας ὁ Θεός, πού μᾶς διδάσκουν τὸ μεγαλεῖον του, τὴν δύναμιν του, τὴν καλωσύνην του καὶ τὴν πανσοφίαν του, τὴν **Ἄγιαν Γραφήν** καὶ τὸν **Ἀπειρον Κόσμον**. Καὶ ἐδῶ ἡ πρώτη μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ δευτέρου.

Κόσμος εἶναι τὸ σύμπαν, ὅλα δηλαδή τὰ οὐράνια σώματα ὅσα βλέπομεν καὶ ὅσα παρατηροῦμεν μὲ τὸ μάτι γυμνὸν ἢ μὲ τὸ τηλεσκόπιον. Τὸ Σύμπαν αὐτό, λέγει ἡ Ἀστρονομία, εἶναι ἄπειρον εἰς τὴν ἔκτασίν του, εἶναι τόσον μεγάλο, πού δὲν μπορεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸ συλλάβῃ εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν καὶ μεγαλοπρέπειαν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀναριθμήτους κόσμους, ἀπὸ πολλὰ, πάρα πολλὰ **ἡλιακα συστήματα**, ἕνα ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ ἰδικόν μας ἡλιακὸν σύστημα, μὲ τὴν Γῆν μᾶς, τὸν Ἥλιόν μας, τὴν Σελήνην μας κλπ.

Ὁ ἰδικός μας Ἥλιος εἶναι παμμέγιστος, ἀφοῦ ἡ Γῆ μας μικροτάτου, εἶναι ὅσον ἕνα πορτοκάλι μπροστὰ εἰς τὴν Γῆν. Μᾶς φαίνεται μικρὸς ὅμως, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως, πού εἶναι 150 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα. Δηλαδή, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ μποῦμε μέσα σὲ ἕνα ἀεροπλάνο, πού νὰ πετάῃ διαρκῶς μὲ ταχύτητα 1.000 χιλιόμετρα τὴν ὥραν, θὰ χρειασθοῦμε 17 ὀλόκληρα χρόνια συνεχῶς πετῶντας εἰς τὸν ἀέρα νὰ φθάσωμεν ἀπὸ τὴν Γῆν εἰς τὸν Ἥλιον.

Πέραν ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας Ἥλιον, λέγει ἡ Ἀστρονομία, ὑπάρ-

χουν καὶ ἄλλαι χιλιάδες ἥλιοι καὶ ἄλλα ἡλιακὰ συστήματα, μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας, ποὺ ἀποτελοῦν ἀπεράντους καὶ ἀναριθμήτους κόσμους. Αὐτοὶ οἱ ἥλιοι μᾶς φαίνονται τὴν νύκτα σὰν μικροσκοπικὰ ἄστρα, σὰν λυχνάρια εἰς τὸν Οὐρανόν. Ἐξ χιλιάδες ἄστρα βλέπει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μάτι γυμνό. Καὶ ὅμως μὲ τὸ τηλεσκόπιον ἔχει ἀνακαλύψει καὶ παρατηρήσει 111 ὅλα ἑκατομμύρια ἀστέρων, ποὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν Γῆν μας εἰς ἀφάνταστον ἀπόστασιν εἰς δισεκατομμύρια καὶ τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα.

Πόσον μέγας λοιπὸν εἶναι ὁ Κόσμος, τὸ Σύμπαν! Καὶ πόσον μέγας καὶ πάνσοφος καὶ παντοδύναμος εἶναι ὁ Θεός, ποὺ τὸν ἔδημιούργησε, καὶ ποὺ τὸν κυβερνᾷ τόσο ἀρμονικὰ καὶ τόσο σοφά! Αὐτὰ ἔχοντας ὑπ' ὄψιν του ὁ Δαβὶδ λέγει :

«Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας». (Ψαλ. ΡΓ').

2. Ἡ δημιουργία τῶν ἐμψύχων καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Α'—*ψυχῶν ζωσῶν*, ἔχοντα ψυχὴν ζωσαν. *κατὰ γένος*, κατὰ γένη, ὁμοταξίας, *κατακυριεύσατε*, ἔξουσιάσατε ἐντελῶς. *ὕμιν ἔσται εἰς βρωσιν*, δύνασθε νὰ τρώγετε.

Β'—*ποιήσωμεν ἄνθρωπον*. Ἡ Ἁγία Γραφή μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν εἰς δήλωσιν τῆς Ἁγίας Τριάδος. *κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν*. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Διότι ἔχει ψυχὴν ἀθάνατον καὶ εἶναι ὄν πνευματικόν, ὅπως ὁ Θεός. Δύναται δὲ νὰ ὁμοιάσῃ μὲ τὸν Θεὸν ὡς πρὸς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δύναμιν ἀπέναντι τῶν λοιπῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ. *ἄρσεν καὶ θῆλυ*. Ἀπὸ ἓνα ἀνθρώπινον ζεῦγος κατάγονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς.

Γ'—Καὶ εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ὁ Μωϋσῆς ὁμιλεῖ ὡς ὁ καλύτερος ἐπιστήμων παλαιοντολόγος. Διότι ἡ Παλαιοντολογία σήμερον μὲ ὅλας τὰς προόδους τῆς μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τὰ γιγάντια ὑδροβία, ἀμφίβια, ἐρπετὰ καὶ πτηνὰ κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν καὶ μεσοζωϊκὸν αἰῶνα. Μετὰ ταῦτα ἀναφαίνονται—κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν—τὰ θηλαστικά. Εἶναι ὁ καινοζωϊκὸς αἰὼν τῆς Παλαιοντολογίας. Τελευταῖος ἐμφανίζεται ὁ ἄνθρωπος «ὡς βασιλεὺς τῶν ἐπιγείων κτισμάτων» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Κυβιέ. Τέλος ὁ Μωϋσῆς μᾶς λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐφανερώθη εἰς τὴν γῆν δι' ἐξελίξεως, ὥστε νὰ κατάγεται οὗτος ἀπὸ πίθη-

κον κλπ., ὅπως ὑποθέτει ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως, ἀλλὰ κατόπιν εἰδικῆς δημιουργικῆς πράξεως τοῦ Δημιουργοῦ.

Καὶ ἰδοὺ κατὰ λίαν Ὅλα καλά, ὅλα ὥραϊα, ὅλα ἁρμονικὰ ἐδημιούργησεν ὁ πάνσοφος καὶ παντοδύναμος Θεὸς τὰ ὄντα τοῦ κόσμου, τὴν Φύσιν ὅλην. Καὶ τὰς ἀροήτους φυσικὰς καλλονάς, καὶ τὴν θαυμαστὴν καὶ σοφὴν διάταξιν τοῦ κόσμου πολλαπλῶς ἐξύμνησαν καὶ φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ καὶ ἱεροκήρυκες καὶ ἐπιστήμονες βαθεῖς. Παρ. καὶ τὸν ΡΓ' ψαλμόν.

Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐξαιρετικὸν δημιούργημα τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας **μικρόκοσμος** καὶ **μικρομέγας**. Καὶ πράγματι ὁ ἄνθρωπος ὡς μικρόκοσμος κλείνει μέσα του ὅλην τὴν δημιουργίαν, εἶναι ἓνας μικρὸς κόσμος - ὕλικὸς καὶ πνευματικὸς. Μὲ τὸ **πνεῦμα** του δέ, ποὺ δὲν γνωρίζει ὅρια χρόνου καὶ τόπου, εἶναι μικρομέγας, δηλαδὴ κλείνει μέσα σὲ μικρὸ χῶρον—τὸ σῶμα—μεγάλην δύναμιν—τὸ πνεῦμα ἢ ψυχὴν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἁγία Γραφή ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον ἐπίγειον θεόν. (Ἰωάν. Ι' 34).

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ σῶμα εἶναι μικρὸς καὶ μέρος τοῦ ὅλου κόσμου «ἐν μικρῷ», κατὰ τὸ πνεῦμα δὲ εἶναι μέγας, εἶναι δύναμις καὶ σοφία καὶ γνῶσις. Αὐτὸ ἐξετάζοντας ἀναφωνεῖ ὁ Δαβίδ, πρὸς τὸν Θεόν.

«Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμήσκη αὐτοῦ ;
ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν ;
Ἦλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ;
δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν·
πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ».

(Ψαλμ. Η', 4).

Διαφέρει λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ ζῶα τῆς Φύσεως. Εἶναι καὶ αὐτὸς ζῶον, διότι ζῆ, ἀλλὰ ζῶον λογικόν, διότι σκέπτεται, ἐνεργεῖ μὲ σκοπὸν, καὶ θέλει πάντα τὸ καλόν, πλησιάζει τὸν Θεόν, προοδεύει εἰς τὸν πολιτισμόν, τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὴν τέχνην. Ποῖον ζῶον κατεσκεύασεν ἀτμομηχανὴν ἢ τηλέφωνον ἢ ραδιόφωνον ἢ γραμμόφωνον ἢ πλοῖον ἢ ἀεροπλάνον κλπ. κλπ. ; Ἦ ποῖον ζῶον κατεσκεύασεν ἔργα τέχνης ἢ ἐπενόησε γράμματα ἢ ἐφευρε πυξίδα κλπ. ; Δὲν διαφέρει λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα ;

Παράβαλε καὶ τὴν Δημιουργίαν εἰς τὸν Πρωταγόραν τοῦ Πλάτωνος.

3. Ο ἄνθρωπος εἰς τὸν Παράδεισον.

Α'.—*συντελεσθήσαν*. ἔλαβον τέλος, πέρας, ἐδημιουργήθησαν. *κατέπαυσεν*. ἔπαυσε νὰ δημιουργῆ, ἡσύχασεν, ἀνεπαύθη. *ἡγίασεν*. κατέστησεν ἁγίαν. Εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ἥτοι τῆς ἀναπαύσεως. *χοῦν*. χῶμα. *παράδεισος*. λέξις περσική. Κῆπος ἢ κατάφυτος τόπος περιφραγμένος, μὲ νερὰ καὶ δένδρα καρποφόρα καὶ ζῶα ἡμερα καὶ ἄγρια. *ἐξανέτειλεν*. ἐφύτευσεν, ἔκαμε νὰ φυτρώσῃ. *πᾶν ξύλον*. κάθε δένδρον ὠραῖον καὶ καρποφόρον. *τῆς τρυφῆς*. τῆς ἀπολαΐσεως, τῆς εὐχαριστήσεως. *ἐνετείλατο*. ἔδωκεν ἐντολήν, διαταγὴν. *βρώσει φαγῆ*. (Ἐβραϊσμός) δύνασαι νὰ φάγῃς.

Β'.—*Ἐδέμ*. τόπος κείμενος εἰς τὴν Ἀρμενίαν κατὰ τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου. Εἶναι λέξις Ἐβραϊκὴ καὶ σημαίνει τὸν εὐχάριστον εἰς διαμονὴν τόπον, τὸν τόπον ἢ παράδεισον τῆς τρυφῆς. *Ἀδάμ, Εὐά*. λέξεις Ἐβραϊκαὶ καὶ σημαίνουν Ἀδάμ χοϊκός, Εὐά ζωή. *ξύλον τοῦ εἰδέναί γνωστόν*. Πρόκειται περὶ δένδρον ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύει ὁ Θεὸς νὰ φάγουν οἱ πρωτόπλαστοι.

Γ'.—Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ εἰς τὴν Μυθολογίαν τῶν ὀμιλοῦν διὰ μίαν χρυσοῦν ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν ἐπέρασε ὁ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξοῦσεν οὗτος εἰς πλήρη μακαριότητα, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξέπεσαν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον τὰ Ἡλύσια παιδία καὶ τοὺς κήπους τῶν Μακάρων.

Ὁ *Παράδεισος* τῶν Χριστιανῶν εἶναι πνευματικός, ἐνῶ τῆς Π. Διαθήκης εἶναι ὕλικός. Καὶ διὰ νὰ τὸν ἐννοήσωμεν, θὰ ἀνατρέξωμεν καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀστρονομίαν. Αὕτῃ διδάσκει ὅτι εἰς τὸ ἀπέραντον Σύμπαν ὑπάρχουν κόσμοι μὲ δύο καὶ μὲ τρεῖς καὶ μὲ περισσοτέρους ἡλίους ἕκαστος, ἡλίους διαφόρων χρωμάτων καὶ ποικίλων ἀποχρώσεων. Καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς πλανῆται φωτίζονται καὶ θερμαίνονται ἀρμονικὰ καὶ συμμετρικὰ. Ἐκεῖ ὑπάρχει *διαρκῆς ἀνοιξίς* καὶ διαρκῆς λυκόφως καὶ λυκαγῆς. Τὸ φασματοσκόπιον τοῦ ἀστρονόμου σημειώνει ἐκεῖ ἡμέρας λευκάς, ἡμέρας ἐρυθράς, ἡμέρας χρυσάς, ἡμέρας κυανάς, ἡμέρας διαφόρων ἀποχρώσεων. Οἱ πλανῆται ἐκεῖνοι εἶναι διαρκῶς στολισμένοι μὲ τὸ πράσινον τῆς χλόης, μὲ τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων, καὶ πλημμυρισμένοι μὲ διαρκῆς φῶς, φῶς ἀνέσπερον. Νὰ ὁ Παράδεισος, τῆς Π. Διαθήκης πού ὁ καθέννας θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν ζῆ καὶ νὰ τὸν χαίρεται. Πρὸς τὸν πνευματικόν

Παράδεισον μᾶς ὀδηγεῖ ὁ Χριστός, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει. «Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πατρὸς μου—δηλ. εἰς τὸ Σύμπαν—μοναὶ πολλαὶ εἰσίν», ὑπάρχουν δηλαδὴ ἄπειροι κόσμοι πρὸς διαμονὴν τῶν πιστῶν. (Ἰωάν. ΙΔ', 2). Διὰ τοῦτο ἡ Ἁγία Γραφή πολλάκις ὀμιλεῖ διὰ **οὐρανούς**, καὶ ὄχι διὰ οὐρανόν. Δηλ. διὰ πολλοὺς κόσμους. Ὁ δὲ Ἀπόστολος Πέτρος γράφει, ὅτι περιμένομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ «καινοὺς οὐρανούς» — καινούργιους, νέους, ἀγνώστους, — ὅπου κατοικεῖ ἡ δικαιοσύνη (Β' Πέτρ. Γ', 13).

4. Ἀμαρτία καὶ πτώσις τῶν πρωτοπλάστων.

Α'—**φρονιμώτατος**. ἡ λέξις ὅταν λέγεται, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἐπὶ ζώων σημαίνει τὴν ἰδιοφυΐαν ἢ ἐπιτηδεϊότητα, πὸν παρουσιάζουν ταῦτα. Καὶ ὁ ὄφις θεωρεῖται **φρόνιμος**, διότι ἔχει τὴν πρόνοιαν, ὅταν κινδυνεύῃ, νὰ προφυλάσῃ τὴν κεφαλὴν του, διότι τὸ κτύπημα εἰς οἰονδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ σώματος του δὲν τοῦ ἐπιφέρει τὸν θάνατον. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἐκδοχὴ ὅτι ἡ λέξις **φρόνιμος** σημαίνει καὶ τὸν δεινὸν καὶ τὸν πανοῦργον, σημασία, ἡ ὁποία ταιριάζει ἐνταῦθα. (Ἴδε Θεσαυρὸν Ἐρ. Στεφάνου ἐν λέξει). **Μὴ ἀψησθε**. νὰ μὴ ἐγγίσετε, πιάσετε. **ἀρεστόν... τοῦ ἰδεῖν**. ἀρεστὸν νὰ τὸ βλέπη κανεὶς μὲ τὰ μάτια του. **ὠραῖον τοῦ κατανοῆσαι**. ὠραῖον προᾶγμα ἢ κατανοήσις αὐτοῦ, **μετ' αὐτῆς**. εἰς τὸν ἄνδρα τῆς πὸν ἦτο μαζί τῆς. **ἠπάτησέ με**. με ἐξηπάτησεν. **ὅτι τοῦτο ἐποίησας**. διότι ἐπραξες τοῦτο. **ἐπικατάρατος**. κατηραμένος, **ἀνὰ μέσον**. μεταξύ. **τηρήσει**. θὰ κρατήσῃ, θὰ κτυπήσῃ. **πληθύνων πληθυνῶ**. θὰ πληθύνω. **ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε**. ἕως ὅτου ἐπιστρέψεις ἤτοι ἕως ὅτου ἀποθᾶνῃς. **ἐξαπέστειλεν**. ἐξεδιώξεν.

Β'—**Ὄφις**. Δὲν πρόκειται φυσικὰ περὶ τοῦ γνωστοῦ ἔρπετοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ πανοῦργου διαβόλου, ὅστις ὑπὸ μορφήν ὄφεως παρουσιάζεται καὶ ἐξαπατᾷ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ λέξις ὄφις εἶναι Αἰγυπτιακὴ καὶ σημαίνει τὸν ἀπατεῶνα, τὸν σατανᾶ, τὸν διάβολον καὶ συγκοφάντην. (Ἴδε Ἀποκ. ΙΓ', 14, 15 καὶ Α' Κορινθ. ΙΑ', 3 κλπ.) **τοῦ κατανοῆσαι**. νὰ δοκιμάσῃς καὶ νὰ ἐννοήσῃς. **ἔχθραν θῆσω**. Τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη ἀγγελία περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσίου εἰς τὸν κόσμον, διὰ τοῦτο λέγεται πρωτευαγγέλιον. Ὁ Χριστὸς θὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ διαβόλου καὶ θὰ σώσῃ ἀπὸ τὸ κράτος του τὸν παραπληθέντα ἄνθρωπον. Αὐτὸς δὲ θὰ συντρίψῃ αὐτοῦ τὴν πτέρυγάν (σταυρικὸς θάνατος τοῦ Χριστοῦ) **ἐργάζεσθαι τὴν γῆν**. ἡ ἐργασία ἐπιβάλλ-

λεται ὡς ποινή εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀπεδείχθη ὅμως πηγὴ τῆς εὐλογίας καὶ τῆς χρηστότητος.

Γ'—“Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ καὶ πᾶσαι αἱ θρησκείαι διδάσκουν τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν παραδείσιον βίον. Ἔνεκα τούτου δὲ ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἥτοι διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα καὶ ἀθανασίαν. Ἦτο ἡ πρᾶξις ἐκείνη τῶν πρωτοπλάστων παρακοὴ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμόν τοῦ ἀνθρώπου νὰ γίνῃ κατὰ τὴν γνώσιν ὅμοιος μὲ τὸν Θεόν. Διεβιάσθη δὲ ἡ ἁμαρτία αὕτη εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος—προπατορικὸν ἁμάρτημα. Παράβαλε τὸ ἰδιόμελον τῆς Κασσιανῆς «Κύριε ἢ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις...» τῆς Μ. Τεράτης. Παράβαλε καὶ τὸν ᾠραῖον μῦθον τῆς Πανδώρας, ὅπου διδάσκεται ὅτι ἀπὸ τὴν γυναῖκα ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἡ ἁμαρτία καὶ ὅτι ἡ γυνὴ παρεσύρθη εἰς τὴν παρακοὴν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γνώσεως.

5. Ἐπαγγελίαι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ.

Α'— *ῶχετο*. ἐπορεύετο. ἐπήγαινε. *ἐγενήθη*. ἀντὶ ἐγένετο. *ἐξαριθμῆσαι*. νὰ ἀριθμῆσῃς ὅλους αὐτούς. *τὸ σπέρμα σου*. οἱ ἀπόγονοί σου, *ἐλογίσθη εἰς δικαιοσύνην*. ἐλογίσθη δίκαιος. *διέθετο*. ἔκαμε διαθήκην, συμφωνίαν, *εὐαρέσκει*. νὰ ἐξακολουθῆς νὰ εἶσαι εὐάρεστος. νὰ ἐκτελῆς τὰς ἐντολάς μου. *σφόδρα σφόδρα*. πάρα πολύ. *θήσω σε εἰς ἔθνη*. θὰ σὲ κάμω ἀρχηγὸν ἐθνῶν. *ἐκ σοῦ*. ἀπὸ τὸ γένος σου. *εἶναί σου Θεός*. ὥστε νὰ εἶμαι Θεός σου. *εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον*. εἰς παντοτεινὴν κληρονομίαν.

Β'— *Ἀβραμ*. ὄνομα Ἑβραϊκὸν ὡς καὶ τὸ *Ἀβραάμ*. Καὶ τὸ μὲν Ἀβραμ σημαίνει πατὴρ ὕψους, τὸ δὲ Ἀβραάμ πατὴρ πλήθους, λαοῦ. Εἶναι ὁ μέγας γενάρχης καὶ θεμελιωτῆς τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους. Ἦτο ἀπόγονος τοῦ Σὴμ, υἱὸς τοῦ Θάβρα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ναχὼρ καὶ τοῦ Ἀρράν. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Οὐρ τῆς Μεσοποταμίας καὶ κατῴκει εἰς τὴν Χαρὰν αὐτῆς μαζὶ μὲ τὴν σύζυγόν του Σάρραν καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Λῶτ. *Σάρα* καὶ *Σάρρα*. ὄνομα Ἑβραϊκὸν καὶ σημαίνει τὴν ἡγεμονίδα ἢ βασίλισσαν. Ἡ σύζυγος τοῦ Ἀβραάμ. *Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου*. ἀπὸ τὴν Χαρράν.

Γ'— *Ἐνευλογηθήσονται ἐν σοί*. Ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος ἔμελλε νὰ προέλθῃ ὁ Μεσίας, ὁ λυτρωτῆς τοῦ κόσμου. Λαμβάνεται

δὲ ἐνταῦθα ὁ Ἄβραάμ ὡς τύπος ἀνθρώπου πιστοῦ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐναρέτου. Ὅταν ὁ Ἄβραάμ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γῆν Χαναάν, ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἑβραῖος ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους τῆς Χαναάν, λέξεις ἡ ὁποία σημαίνει τὸν ἐκ τῆς Περαιάς ἐλθόντα, τὸν Περάτην ἢ Περαιώτην. Ἡ δὲ Γῆ Χαναάν εἶναι ἡ σημερινὴ Παλαιστίνη, τμῆμα γῆς τῆς Συρίας. Πρωτεύουσα ἡ Ἱερουσαλήμ.

6. Ὁ Ἰακώβ εὐλογεῖ τὰ παιδιὰ του.

Α' — *τί ἀπαντήσῃ ὑμῖν. τί θὰ σᾶς συμβῆ. ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν.* τὰς τελευταίας ἡμέρας. *αἰνέσαισαν.* αἰνέσουσι, θὰ αἰνέσουν, μακαρίσουν, τύπος τοῦ παρηκμακός Ἑλληνισμοῦ. *αἱ χεῖρες σου κλπ.* ἡ ἔννοια θὰ νικήσῃς τοὺς ἐχθρούς σου. *οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου.* οἱ ἀδελφοί σου. *σκύμνος.* τὸ λεονταράκι. *ἐκ βλαστοῦ.* σὰν βλαστός. *ἀνέβης.* ἐμεγάλωσες. *ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ.* ἐκ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Ὁ Σηλῶ. ἄλλα κείμενα γράφουν ὅτι ἀπόκειται καὶ φανερώσει ἡ λέξις τὸν προωρισμένον εἰρηνοποιὸν ἐκεῖνον, ὅστις μέλλει νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην. *δεσμεύων.* δένων. *πρὸς ἄμπελον.* εἰς τὴν ἄμπελον, *ἐλικι.* ἡ ἐλιξ. ἡ ψαλλίδα τοῦ κλήματος, *αἷμα σιαφυλῆς.* ποιητικὴ ἔκφρασις τοῦ οἴνου, ὁ οἶνος.

Β' — Ἰακώβ. ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ἔγγονος τοῦ Ἄβραάμ, ὁ ἐπικληθεὶς Ἰσραήλ. Εἶχε δώδεκα τέκνα. *Ἐγὼ προστίθεμαι.* Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν προλέγει ὁ Ἰακώβ τὸν θάνατόν του. Ἐκφράζει δὲ συγχρόνως τὴν πίστιν του εἰς τὴν πέραν τοῦ τάφου ζωὴν, ὅπου ζοῦν οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ὅλοι. *ἐν τῷ σπηλαίῳ.* Ὁ Ἄβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ κλπ. εἶχον ταφῆ εἰς κοινὸν οἰκογενειακὸν τάφον, κείμενον εἰς τὴν Χαναάν καὶ εἰς τὸ διπλοῦν σπήλαιον Μὰχ—Πελάχ. *Δεῖα.* ἡ πρώτη σὺζυγος τοῦ Ἰακώβ.

Γ' — Ὁ Ἰακώβ προφητεύει ἐνταῦθα τὴν γέννησιν τοῦ Μεσίου — Χριστοῦ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα τοῦ υἱοῦ του. Ὀνομάζεται δὲ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον ὁ Μεσίας Σηλῶ, ὄνομα τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸν Εἰρηνοποιόν. (ἕως ἄν ἔλθῃ ὁ Σηλῶ). Καὶ πράγματι ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου, τελευταίου Ἰουδαίου ἀρχοντος τῆς Ἰουδαίας. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας τὸν ὀνομάζει ἀρχοντα εἰρήνης. (Θ', 6).

7. Ὁ Θεὸς ἀναθέτει εἰς τὸν Μωϋσῆν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Α'—*ὑπὸ τὴν ἔρημον.* κάτω ἀπὸ τὴν ἔρημον, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἐρήμου, ὅπου τὸ ὄρος Χωρήβ. *ἐν πυρὶ φλογός.* ὡς πυρίνη φλόγα ἢ ὡς γλῶσσα πυρός. *κατεκαίετο,* ἔβγαζε φλόγες, χωρὶς νὰ καίεται. *παρελθῶν.* ἀφοῦ πλησιάσω. *κατεμβλέψαι.* νὰ ἀτενίσῃ. *ιδῶν εἶδον.* ἐβραϊσμός, εἶδον. *ἐργοδιώκτης.* ὁ ἐργοδηγός, ὁ ἐπιστάτης ἔργων. *ἐξελέσθαι.* νὰ ἐλευθερώσω. *ἤκει πρὸς με.* φθάνει ἕως ἐμέ. *τὸν θλιμμόν.* τὴν θλίψιν. *δεῦρο.* ἔλα. πληθυντικὸς *δεῦτε.* ἐλάτε. *τίς εἰμι ἐγώ.* ποῖος εἶμαι ἐγώ. *μετὰ σοῦ.* μαζί σου, βοηθός σου. *ἐξελεύσομαι.* θὰ πορευθῶ, θὰ πάω. *ὁ ὢν.* ὁ ὑπάρχων, ὁ ζῶν, ὁ αἰώνιος.

Β'—*Ἰοθόρ.* ὁ πενθερός τοῦ Μωϋσέως. Τούτου τὴν θυγατέρα Σεπφώραν εἶχε σύζυγον ὁ Μωϋσῆς. *Μαδιάμ.* χώρα καὶ πόλις τῆς Ἀραβίας, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι, φυλὴ νομαδική, ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ. *Χωρήβ.* ὄρος τῆς Ἀραβίας ὅπως καὶ τὸ Σινᾶ. *Μωϋσῆς.* (ὑδατόσωστος) ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμρᾶν καὶ τῆς Ἰωχαβέδ, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Λευί, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀαρῶν καὶ τῆς Μαριάμ. *Χετταῖοι, Ἀμορραῖοι, Φερεζαῖοι, Γεργεαῖοι, Εὐαῖοι, Ἰεβουσαῖοι.* διάφοροι λαοὶ κατοικοῦντες μέσα ἢ γύρω εἰς τὴν Χαναάν.

Ὁ ὢν. εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, *ὁ Γιαχβέ.* Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐκφράζεται ἡ ἔννοια, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος, ἦτοι ἡ αἰωνιότης τοῦ Θεοῦ. Τὸ πλήρες ὄνομα εἶναι Γιαχωβᾶ. Ὁ Θεὸς λέγεται Ἑβραϊκᾶ Ἐλωχείμ.

Γ'—Ὁ αἰώνιος καὶ παντοδύναμος Θεὸς παρουσιάζεται εἰς τὸν Μωϋσῆν ὑπὸ μορφήν πυρός. Παριστάνει δὲ τὸ ὄραμα τοῦτο, κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τὴν γέννησιν ἐκ τῆς Παρθένου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐνα τροπάριον τῆς Ἐκκλησίας μας λέγει:

«Μωϋσῆς κατενόησεν ἐν βάτῳ τὸ μέγα μυστήριον τοῦ τόκου σου...» Καὶ ἄλλο: «Παρήλθεν ἡ σκιά τοῦ Νόμου τῆς χάριτος ἐλθούσης· ὡς γὰρ βάτος οὐκ ἔκαίετο καταφλεγόμενη, οὕτω Παρθένος ἔτεκες καὶ Παρθένος ἔμεινας...» κλπ.

8. Τὸ Πάσχα τῶν Ἑβραίων.

Α'—*συναγωγή.* συνάθροισις. *κατ' οἴκους πατριῶν.* κατὰ πατρικοὺς οἴκους. *ἱκανοὶ εἰς πρόβατον,* δὲν εἶναι ἀρκετοί, ὥστε νὰ

φάγουν εις μίαν νύκτα ἓνα πρόβατον. **ἐνιαύσιον.** ἑνὸς ἔτους. **σταθμοί, φλιά.** τὸ ἀνώφλιον καὶ αἱ δύο παραστάδες τῆς θύρας. **ὄπτὰ πυρί.** ψημένα στῆ φωτιά. **ἄζυμα.** ψωμί λιψό, χωρὶς προζύμι. **πικρῶδες.** τὰ πικρὰ λάχανα, τὰ ραδίκια. **ἔδονται.** νὰ φάγουν. **ἠψημένον ἐν ὕδατι,** βραστόν, ἀλλὰ ψητόν, ὅπως παρ' ἡμῖν τὸ ἀρνὶ τῆς σούβλας, ὀβελίας. **ἀπολείψετε.** δὲν θὰ ἀφήσετε. **μνημόσυνον.** ἐνθύμιον. **Κυρίω.** χάριν τοῦ Κυρίου. **νόμιμον.** καθιερωμένον ὑπὸ τοῦ Νόμου. **ἐσκέπασε.** ἐπροστάτευσε. **ἠνίκα.** ὅταν. **ἐπάταξε.** ἐκτύπησεν, ἐθανάτωσε. **ἐρρύσατο.** διέσωσεν. **σὺν τῇ δυνάμει αὐτῶν.** μαζί με ὅλην τὴν δύναμιν αὐτῶν (τὸν στρατόν).

Β'—Νισάν. Ὁ πρῶτος μὴν τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἡμερολογίου, ἰσοδύναμος μὲ τὸν ἰδικὸν μας Μάρτιον—Ἀπρίλιον. **Πάσχα.** λέξις Ἑβραϊκῆ. Σημαίνει διάβασις, ἐλευθερία. Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα εορτὴ, ἔθνηκὴ καὶ θερησκευτικὴ τῶν Ἑβραίων. Ἐπρόσεχαν δὲ οἱ Ἰσραηλιταὶ αὕτη, δηλ. ἡ 14ῃ Νισάν, νὰ συμπύπτη ἡμέραν Σάββατον καὶ Πανσέληνον μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν.

Οἱ Ἑβραῖοι ἐώρταζον—καὶ εορτάζουσαν ἀκόμη—τὸ Πάσχα των ὡς ἐξῆς: Τὴν 10ῃν Νισάν κάθε οἰκογενειάρχης ἀγόραζεν τὸ ἀρνὶ—ἀμνὸν—καὶ τὸ ἔσφαζε—ἐθύσιαζε—τὴν 3ῃν μ. μ.—9ῃ ὥρᾳ τῆς 13ῃς Νισάν. Ἐπειτα τὸ ἔψηγε στῆ σούβλα, πού εἶχε σχῆμα σταυροῦ, προσέχοντας νὰ μὴ τοῦ σπάσῃ τὰ κόκκαλα. Ὅταν ἐνύκτωνε καὶ ἄρχιζε ἡ 14ῃ Νισάν—νύκτα τῆς Παρασκευῆς πρὸς τὸ Σάββατον—ἐκάθητο ἡ οἰκογένεια ὅλη στὸ τραπέζι, ἀφοῦ ἔπλεναν χέρια καὶ πόδια. Τότε ὁ οἰκογενειάρχης ἔκανε προσευχὴν καὶ ἔδιδε νὰ πιοῦν ὅλοι λίγο κρασί. Στὸ τραπέζι ἐπάνω ἦσαν ὅλα τὰ φαγητὰ δηλ. ψωμί ἄζυμο—χωρὶς προζύμι ζυμωμένον, διὰ τοῦτο καὶ ἡ εορτὴ λέγεται καὶ τῶν Ἀζύμων—, χόρτα βρασμένα πικρὰ—πικραλίδες—τὸ βάμα ἢ ἔμβαμμα, δηλ. ἓνα πιάτο—τρουβλίον—πού εἶχε μέσα ἓνα ζωμόν, κατασκευασμένον μὲ βρασμένα ἀχλάδια, σῦκα, φοίνικας κρασί καὶ μέλι, ὅπου ἐβουτουῦσαν τὸ ψωμί των, τὰ ἄζυμα, καὶ ἔτρωγον, καὶ τὸ ψημένον ἀρνὶ δλόκληρον. Ἐτρωγαν ὄρθιοι καὶ ντυμένοι, μὲ τὸ καπέλλο στὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ράβδον στὸ χέρι, ἕτοιμοι δηλ. πρὸς ἀναχώρησιν. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐτοίμαζαν τὴν Παρασκευὴν, ὁπότε καὶ ἐνήστευαν ἀπὸ τὸ πρῶτ.

Πρῶτα ἔτρωγαν τὰ ἄζυμα βουτηγμένα στὸ βάμμα. Τὸ ψωμί τὸ ἔκοψε καὶ τὸ ἐμοίραζεν ὁ οἰκογενειάρχης καὶ ἔλεγε: «Λάβετε, φάγετε τοῦτο ἐστὶ τὸ ἄζυμον τῆς θλίψεως ὅπερ ἔφαγον οἱ πατέρες ἡμῶν εἰς τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου». Ὑστερα ἀπὸ αὐτό, ἀφαιροῦσαν ἀπὸ τὸ

τραπέζι τὸ ἄρνι, διὰ νὰ ροκαλέσουν, εἰς τὰ παιδιὰ ἰδίως τὴν περιέργειαν καὶ νὰ ἐρωτήσουν διατί. Καὶ ὁ οἰκογενιάρχης τότε διηγεῖτο ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς σωτηρίας τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς Αἰγύπτου. Τότε ἔφερναν πάλιν στὸ τραπέζι τὸν ἄμνόν, καὶ ὁ οἰκογενιάρχης ἔλεγεν: «Τοῦτο τὸ Πάσχα θυσία ἐστὶ τῷ Κυρίῳ, ὃς ἐσκέπασε τοὺς οἴκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ». Καὶ ἔλοι μαζὶ ἔψαλλον τοὺς ψαλμοὺς 112 καὶ 113.

Ἐκοπτον τὸ ἄρνι, μὲ προσοχὴν νὰ μὴ τοῦ σπάσουν κανένα κόκκαλο, ἔτρωγον τὸ κρέας καὶ ἔπινον κρασί εὐχαριστοῦντες τὸν Θεὸν—ποτήριον εὐχαριστίας—. Ἐπινον καὶ ἄλλο κρασί καὶ ἔψαλλον ὕμνους πρὸς τὸν Θεὸν ἕως τὸ πρῶτ (ψαλμ. 114, 115, 116 καὶ 117).

Γ—Ὁ κατὰ τὸ Πάσχα θυσιαζόμενος ἄμνος εἶναι τύπος τοῦ θυσιασθέντος κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν καὶ ὥραν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ αὐτοῦ δὲ δὲν συνετριβῆ οὐδὲν ὄστουν. (Ἰωάν. ΙΘ', 35). Ὁ Χριστὸς ὑπὸ τῶν Προφητῶν λέγεται Ἄμνος τοῦ Θεοῦ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

9. Ὁδὴ Μωϋσέως ἐν τῇ Ἐξόδῳ.

Α'—*ἔσωμεν*, ἃς ψάλωμεν. *ἀναβάτην*, ἱπέα. *πολέμους*, ἀντὶ πολεμίους. *ἐπιλέκτους*, διαλεκτούς. *τριστάτας*, πολεμιστάς. *κατεπόθησαν*, κατεποντίσθησαν. *διὰ πνεύματος*, μὲ τὸ φύσημα. *ἐπάγη*, ἐπάγωσαν. *μεριῶ σκῦλα*, θὰ μοιρασθῶ τὰ λάφυρα. *ἐμπλήσω*, θὰ γεμίσω, θὰ χορτάσω. *ἀνελῶ*, θὰ σκοτώσω. *τέρατα*, θαύματα. *παρεκάλεσας*, ὠδήγησες. *κατάλυμα*, τόπος διαμονῆς. *ἐξήρχε*, ἔκαμε ἀρχήν.

Β'—*τριστάται*, οἱ τρεῖς πολεμιστὰ οἱ ἰστάμενοι ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ ἄρματος. *Φιλισιεῖμ*, οἱ Φιλισταῖοι, κάτοικοι τῆς Φιλιστίας.

Γ—Τὴν ὁδὴν αὐτὴν ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς ὕστερα ἀπὸ τὴν θαυμαστὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης. Καὶ ἡ διάβασις δὲ αὐτῆ, κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, συμβολίζει τὴν ἐκ τῆς Παρθένου γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Ἴδε δοξαστικὸν ἐσπερινοῦ Ἀ' ἤχου. Ὀνομάσθη δὲ ἡ θάλασσα ἐρυθρὰ ἀπὸ τὰ ἐν αὐτῇ ἐρυθρὰ κοράλλια. Ἡ θάλασσα ἐχωρίσθη εἰς δύο, κατὰ τρόπον θαυμαστόν, μὲ δυνατὸν ἀνατολικὸν ἄνεμον, πού ἐφυσούσεν ὅλην τὴν νύκτα.

10. Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Α'—*ὤμοσα*, ὠρκίσθηκα. *πρὸ προσώπου σου*, μπροστὰ ἀπὸ σένα. *ἐναντίον σου*, ἐνώπιόν σου, μπροστὰ σου. *γνωστῶς*, φανερά, *ἵνα γνῶ*, ἵνα γνωρίσω. *καταπαύσω σε*, θὰ σὲ ἀναπαύσω. *ἐγὼ παρελεύσομαι*, ἐγὼ θὰ διέλθω ἔμπροσθέν σου διὰ τῆς δόξης μου, θὰ διέλθῃ ἔμπροσθέν σου ἡ δόξα μου, ἡ λάμψις μου. *ἐναντίον σου*, ἔμπροσθέν σου, *σιῆθι*, στάσου. *ἐπὶ σέ*, θὰ σκεπάσω μὲ τὸ χέρι μου σέ.

Β'—*Γῆ ῥέουσα μέλι...* Εἶναι ἡ γῆ Χαναάν, ἡ ὁποία ἦτο εὐφοροτάτη. Συμβαίνουν δὲ ταῦτα εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ.

Γ'— Ὁ Μωϋσῆς ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν βοηθόν, ἵνα ὀδηγήσῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν εἰς τὴν Χαναάν. Ζητεῖ δὲ ἀκόμη νὰ ἴδῃ τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ἀπαντᾷ. Οὐ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. Ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης γράφει εἰς τὸ εὐαγγέλιόν του. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. (Α' 18). Διότι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶναι πνεῦμα. Ἴδε Ἰωάν. Δ' 25.

11. Ὁ ἠθικὸς νόμος.

Α'—*ἐν σοί*, τίς μεταξὺ σοῦ. *περικαθαίρων*, καθαρίζων. *κληρονομιζόμενος*, ζητῶν νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ τὸν κληδόνα (κληδονα). *φαρμακός*, γόης μάγος. *ἐπασιδῆ*, τὸ γήτευμα. *ἐγγαστριμυθος*, προφήτης ὁμιλῶν ἐκ τῆς γαστροῦ, κοιλίας του. *τερατοσόκος*, ὁ παρατηρῶν τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ σημεῖα-τέρατα, καὶ ἐξ αὐτῶν προλέγων τι. *ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς*. ὅπως ὁ σήμερον πνευματιστής. *σεαυτῷ* διὰ τὸν ἑαυτὸν σου. *ζηλωτής*. ζηλότυπος. *ἀποδιδούς*. ἀποδίδων, τιμωρῶν. *κόσμος*. κόσμημα, στολίδι, στολισμός. *οὐ λήψη*. νὰ μὴ πιάσῃς εἰς τὸ στόμα σου, νὰ μὴ προφέρῃς. *ἐπὶ ματαίῳ*. διὰ μάταια, μηδαμινὰ πράγματα. *μὴ καθαρῖση*. δὲν θὰ συγχωρήσῃ. *ὀμεισθε*. δὲν θὰ ὀρκισθῆτε. *ὀνομάζων*. προφέρων τὸ ὄνομα. *προσήλυτος*. ξένος. *εὐχὴν*. κάμη τάμα. *δρισμόν*. βάλῃ περιορισμόν. *μνήσθητι ἀγιάζειν*. νὰ ἀγιάξῃς. *σάββατα*. λέξις Ἑβραϊκῆ, ἀνάπαυσις. *τὰ σάββατα*. αἱ ἑορταὶ αἵτινες ἑορτάζοντο μὲ ἀργίαν. *τοῦ μαρτυρίου*. τῆς μαρτυρίας, ἀποδείξεως. *εὗ σοι γένηται*. ἵνα εἴσαι. εὐτυχής. *μῶμον*. μομφήν, κατηγορίαν. *ὥς*. ὅπως. *οὐκ ἐμμενεῖ*. ἡ ἔννοια : ἡ μαρτυρία ἑνὸς μάρτυρος δὲν θὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν. *στήσεται πᾶν ῥῆμα*. θὰ σταθῇ καθὲ κατηγορία. *καὶ ἐξαρεῖς* ἡ ἔννοια : νὰ πατάξῃς τὸν

πονηρὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν ἀποδιώξης ἀπὸ κοντὰ σου. οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμὸς σου. νὰ μὴ τὸν λυπηθῆς. τὸν παῖδα, τὴν παιδίσκην, τὸν δούλον, τὴν δούλην.

Β'—**Καὶ ἐλάλησε Κύριος.** Εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ ἐν μέσῳ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν καὶ φωνῆς σάλπιγγος. οὐχ εὐρεθήσεται ἐν σοί. Διὰ τούτων ὁ Μωϋσῆς δηλοῖ πάντα τὰ εἶδη τῆς μαγείας καὶ τῆς μαγείας, εἰς τὰ ὁποῖα κατέφευγον πάντα οἱ ἄνθρωποι, ἵνα πληροφορηθοῦν τὰ μέλλοντα. **Ὁὐ λήψη τὸ ὄνομα.** Ὁ Θεὸς ἀπαγορεύει τὸν ὄρκον μόνον ἐπὶ ματαίῳ. **Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ. κλπ.** Εἶναι ὁ νόμος τῆς ταῦτοπαθείας.

Γ.—Ὅλος ὁ νόμος οὗτος συνοφίζεται εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐντολάς. «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου . . .» καὶ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως συνεπλήρωσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν του κυρίως. (Ματθ. Ε'-Ζ').

12. Λόγια τοῦ Βαλαάμ καὶ τοῦ Μωϋσέως περὶ τοῦ Μεσίου.

Α'—**ἔξαρᾶς,** ἐπάρας, ὑψώσας. **ἐγένετο ἐπ' αὐτῷ.** ἦλθεν εἰς αὐτόν. **παραβολή.** τὴν ἀλληγορίαν. **ἀναλαβῶν.** ἀρχίσας. **νάπαι.** Νάπη λέγεται ἡ δασώδης φάραγξ, ἡ σύνδενδρος κοιλάς, **παράδεισοι.** κῆποι. **ἐπηξε.** ἔστησε. **μονοκέρωτος.** ὁ μονόκερος εἶναι εἶδος τετραπόδου πολὺ δυνατοῦ. **ἐκμυελιεῖ.** θὰ ἀφαιρέσῃ τὸν μυελόν, ἐκμυελίζω. **βολίσιν.** μετὰ τὰς βολίδας, τὰ βέλη. **θραύσει.** θὰ συντρίψῃ. **προνομεύσει.** θὰ διαρπάσῃ, θὰ αἰχμαλωτίσῃ. **ἐκδικήσω.** θὰ τιμωρήσω.

Β'—**Βαλαάμ,** Υἱὸς τοῦ Βεώρ, ἀπόγονος τοῦ Σήμ, κάτοικος τῆς Χαναάν. Πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ Βαλὰκ βασιλέως τῶν Μωαβιτῶν νὰ καταρασθῆ τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογεῖ τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ δίδει τὰς προφητείας ταύτας περὶ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οὗτος ἐπίστευεν εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. **ἡ Γῶγ βασιλεία.** Ἡ βασιλεία τοῦ Γῶγ, βασιλέως τοῦ λαοῦ Μαγῶγ, ἐξετείνετο εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς Χαναάν (Πέρσαι, Μῆδοι κλπ.)

Μωάβ. Οἱ Μωαβίται κατόικουν περὶ τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν καὶ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ υἱοῦ τοῦ Λὼτ Μωάβ. Βασιλεὺς τῶν ἤτο τότε ὁ Βαλὰκ. **Υἱοὶ Σήθ.** Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήθ, υἱοῦ τοῦ Νῶε. Ἐνταῦθα ἐννοοῦνται πάντες οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς πέραν τῆς Χαναάν γῆς...

Χρ. Μ. Ἐνισλείδου. Ἑρμηνεία Περικ. Π. καὶ Κ. Δ.

Γ'—Τόσον ὁ Βαλαάμ ὅσον καὶ ὁ Μωϋσῆς παρέχουν ἐνταῦθα προφητείας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ. Τὸν Χριστὸν ὁ μὲν Βαλαάμ ὀνομάζει ἄστρον καὶ ἄνθρωπον βασιλέα, ὁ δὲ Μωϋσῆς Προφήτην, ὡς αὐτόν, μέγαν, καὶ Νομοθέτην καὶ Ἄρχηγόν τοῦ Ἰσραήλ. Οὗτος θὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ Ἰσραήλ. Αἱ προφητεῖαι ἐξεπληρώθησαν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

13. Τὸ κύκνειον ἄσμα τοῦ Μωϋσέως.

Α'—*προσδοκάσθω*. ὡς ἀναμένεται, ὡς υἱός. ὡς βροχή. τὸ ἀπόφθεγμα. ὁ λόγος. ὄμβρος, ραγδαία βροχή. ἄγρωσις. ἀγριάδα, ὁ χόρτος τοῦ ἀγροῦ. νιφετός. χιόνισμα. κρίσεις. δίκαιαι, εὐθεῖς. μερίς. μερίδιον. *σχοίνισμα*. μερίδιον, διανομή. *αὐτάρκτησεν*. ἔκαμην αὐτάρκτη, δηλ. ἐχόρτασεν. *σκεπάσαι*. εἶθε νὰ σκεπάσῃ, προστατεύῃ (εὐκτική). *διείς*. ἀφοῦ ἐτέντωσε. *μετάφρρα*. τὰ νῶτα, τὰ ὀπίσθια. *ἐψώμισεν*. διεμοίρασεν εἰς αὐτούς, ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν. ἐτάισεν αὐτούς. *σίεαρ*. τὸ λίπος. *νεφρῶν πυροῦ*. πυρὸς εἶναι τὸ σιτάρι νεφρὸς δὲ πυροῦ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σίτου, ὁ νισοσιτῆς ἢ τὸ σεμιγδάλι. *ἐνεπλήσθη*. ἐχόρτασεν, ἐγέμισεν, ἀπελάκτισεν. ἐκλώτισεν, ἀπώθησεν. *ἀπέστη*. ἔφυγε μακράν. *ἐξήλωσεν*. ἐξηλοτύπησεν. *ἐξεστραμμένη*. παραστρατημένη, ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Β'—*Ὅτε διεμέριζεν*. Τοῦτο ἔγινε κατὰ τὴν Πυργοποιίαν. *κατ' ἀριθμὸν ἀγγέλων*. κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Διότι λέγεται ὅτι ἕκαστον ἔθνος ἔχει καὶ τὸν φύλακα ἀγγέλον αὐτοῦ ὡς καὶ κάθε ἄτομον. (Μ. Βασιλείος) *Σχοίνισμα*. Ὁ σχοῖνος ἦτο μέτρον ἐπιφανείας, πού ἐμετροῦσαν τὴν γῆν, ὅπως τὸ ἰδικὸν μας στρέμμα.

Γ'—Ὁ Μωϋσῆς προῦδὼν τὸν θάνατόν του θέλει διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὸ κύκνειον τοῦτο ἄσμα του νὰ συμβουλευθῇ τὸν λαόν του νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Κάνει λοιπὸν ἀνάμνησιν ὄλων τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς τὴν ἀγνωμοσύνην των καὶ τὴν ἀχαριστίαν, πού ἐστάθηκε καὶ ὡς τύπος τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἐπιδειχθείσης ἀχαριστίας τῶν ἀπογόνων των.

14. Ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ.

Α'—*Ἦλθε δὲ Ἄμαλήκ*. ἀντί. Ἦλθον δὲ οἱ Ἄμαληκῖται καὶ

ἐπολέμουν τοὺς Ἰσραηλίτας. **Ἐπίλεξον**. διάλεξε. **καὶ ἡ ράβδος...** ἐνν. ἔσται, θὰ κρατῶ εἰς τὴν χεῖρα μου τὴν ράβδον τοῦ Θεοῦ. **ὅταν ἐπήρξε**. ὅταν ἀνέβαζεν, ἐξέτεινεν. **κατίσχυε**. ἐνίκα. **ὅταν δὲ καθήκει**. ὅταν δὲ κατέβαζε. **βαρεῖται**. ἐνν. ἦσαν. ἐκουράσθησαν ν' ἀνεβοκατεβαίνουν. **ἐπ' αὐτοῦ**. ἐπὶ τοῦ λίθου. ἔβαλαν τὸν Μωϋσῆ νὰ καθίσῃ ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. **ἕως δυσμῶν**. μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. **εἰς μνημόσυνον**. πρὸς ἀνάμνησιν. **καὶ δὸς εἰς τὰ ὄτια**. καὶ πὲς εἰς τὸν Ἰησοῦν. **ἀλοιφῇ ἐξαλείψω**. Ἐβραϊσμός, τελείως θὰ ἐξαλείψω. **ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανόν**. ἐνν. γῆς. **ἐν χειρὶ κρυφαία**. μὲ χεῖρι κρυφά, ἱεροκρυφίως.

Β'—**Ἀμαλήκ**. Οἱ Ἀμαληκῖται ἦσαν πολεμικὸς λαός, ποὺ διέτριβεν ὡς νομάς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Ἀραβίας. Ὁ πόλεμος αὐτὸς γίνεται κατὰ τὴν πορείαν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Γῆν Χαναάν. **Ἐν Ῥαφιδεῖν**. Τόπος Β. Δ. τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Χωρήβ. **Ἡ ράβδος τοῦ Θεοῦ**. Ἡ ράβδος, ἡ θαυματουργός, μὲ τὴν ὁποίαν ἐθαυματούργησεν ὁ Μωϋσῆς ἐμπρὸς εἰς τὸν Φαραῶ, καὶ εἰς τὴν Ἐρυθρᾶν Θάλασσαν, ὅπου «Σταυρὸν χαράξας Μωϋσῆς ἐπ' εὐθείας ράβδῳ τὴν Ἐρυθρᾶν διέτεμε, τῷ Ἰσραὴλ περὺσάντι, τὴν δὲ ἐπιστρεπτικῶς Φαραῶ τοῖς ἄρμασι κροτήσας ἦνωσε, ἐπ' εὖρους, διαγράφας τὸ **ἀήτητον ὄπλον...**». **Ἀαρὼν**. ἀδελφὸς τοῦ Μωϋσῆ. **Ἦρ**. σύζυγος τῆς Μαριάμ, τῆς ἀδελφῆς Ἀαρὼν καὶ Μωϋσῆ.

Γ'—Ὁ Μωϋσῆς διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν του δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τὰ πλάγια διέγραφε μὲ σχήματα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ μὲ τὴν ὄλην στάσιν τοῦ σώματός του. Καὶ ὅσον ἐγίνετο τοῦτο, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Σταυροῦ ἐνίκων οἱ Ἰσραηλίται. Ὅταν ὅμως ἐκουράζετο ὁ Μωϋσῆς καὶ κατέβαζε τὰς χεῖρας, τότε ἐνίκων οἱ Ἀμαληκῖται. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀαρὼν καὶ ὁ Ἦρ ἐσκέφθησαν νὰ κρατοῦν αὐτοὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰς χεῖρας τοῦ Μωϋσῆ ἐκτεταμένας, ὥστε συνεχῶς νὰ διαγράφεται τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ νὰ νικήσουν τελικῶς οἱ Ἰσραηλίται, ὅπερ καὶ ἔγινεν.

Διὰ τῆς εἰκόνας αὐτῆς ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μᾶς παριστᾷ τὴν ἀκατάλυτον δύναμιν τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ, τὸν ὁποῖον καθήγιασεν ὁ Κύριος μὲ τὸν θάνατόν του. Ὁ Ἀπ. Παῦλος λέγει: «Ὁ λόγος ὁ τοῦ Σταυροῦ δύναμις Θεοῦ ἐστίν». (Α' Κορ. Α', 18). Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ψάλλει: «Τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, Χριστέ, τὴν ἐνέργειαν προδιατυπώσας Μωϋσῆς, ἐτροπώσατο τὸν ἐναντίον Ἀμαλήκ ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ· ὅτε γὰρ ἐφήπλου τὰς χεῖρας Σταυροῦ τὸν τύπον ποιῶν,

ἐνίσχυνεν ὁ λαός· νυνὶ δὲ τῶν πραγμάτων ἔκβασις εἰς ἡμᾶς πεπλήρωται... » (Εἰς τὴν Λιτὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Σταυροῦ, Δοξαστικὸν Ἀνατολίου).

15. Ὁ χάλκινος ὄφης τύπος τοῦ Χριστοῦ.

Α'—**ἀπάραντες**. ἀναχωρήσαντες. **ὄδον ἐπὶ θάλασσαν...** διὰ τῆς παρὰ τὴν Ἐρυθρᾶν Θάλασσαν ὁδοῦ. **περικύκλωσαν**. ἐβάδισαν γύρω ἀπὸ τὴν χώραν Ἐδώμ. **ἐν τῇ ὁδῷ**. καθ' ὄδον εἰς τὴν πορείαν. **κατελάλει πρὸς τὸν Θεόν**. ἀγανακτοῦσεν ὁ λαὸς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τοῦ Μωϋσῆ. **ἀποκτεῖναι**. διὰ νὰ μᾶς καταστρέψῃς **προσόχθισεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν**. ἐμεῖς ἐσυχαιθήκαμεν πλέον. **τὸν διάκενον**. τὸν ἐλαφρόν, τὸν κούφιον, ποῦ δὲν χορταίνει. Ἔτσι ὠνόμαζον οἱ Ἰσραηλίται τὸ μάνα ἐπάνω εἰς τὴν, λόγῳ τῆς ταλαιπωρίας των, ἀγανάκτησιν. **οὕτως κατελάλησαμεν**. διότι ἀγανακτήσαμεν... **εὗξαι**. κάμει τὴν προσευχὴν σου καὶ παρακάλεσε. **καὶ ἀφελέτω**. καὶ ἄς ἀφαιρέσῃ, ἄς ἀποδιώξῃ. **ποιήσον σεαυτῷ**. κάμει σύ, φτιάξε ὄφιν—τεχνητόν. **ἐπὶ σημείου**. ἐπάνω εἰς σημεῖον, εἰς ξύλινον πάσσαλον, εἰς σταυρόν, **δεδημένος**. δαγκωμένος. **χαλκοῦν**. χάλκινον, ἀπὸ χαλκόν.

Β'—**Ὠρ**. Ὄρος Ν. Α. τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης. Ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος αὐτὸ ἀπέθανεν ὁ Ἄαρών. **Γῆ Ἐδώμ**. Χώρα πρὸς Ν. τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης μέχρι τῆς Ἀραβίας. Κατόπιν ἐλέγετο Ἰδουμαία. Οἱ Ἰσραηλίται δὲν ἐπέρασαν μέσα ἀπὸ τὴν χώραν αὐτὴν, ἐρχόμενοι ἀπὸ τὴν Ἐρυθρᾶν Θάλασσαν, ἀλλὰ τὴν παρεκάμψαν — περικύκλωσαν. **Ὠλιγοψύχησεν ὁ λαός**. Οἱ Ἰσραηλίται κουρασμένοι ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας τῆς μακρᾶς καὶ πολυχρονίου ὁδοιπορίας ἔχασαν τὸ θάρρος των — ὀλιγοψύχησαν — διότι ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τὴν δίψαν καὶ ἀπὸ τὴν πείναν. **Καὶ κατελάλει ὁ λαός**. Διότι ὀλιγοψύχησαν, ἤτοι ἔχασαν τὸ θάρρος, ποῦ δίδει ἡ πίστις εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Θεὸς τοὺς τιμωρεῖ μὲ τοὺς φαρμακεροὺς καὶ θανατηφόρους ὄφεις τῆς ἐρήμου ἐκείνης. **Χαλκοῦς ὄφης**. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Θεὸς δὲν ἀφίνει τοὺς Ἰσραηλίτας. Τοὺς παρέχει καὶ τὸ ἀντιφάρμακον. Ὁ χάλκινος αὐτὸς ὄφης ἔσωσε τότε τοὺς Ἰσραηλίτας, δσους ἐδάγκωνάν τὰ φεῖδια. Διὰ τοῦτο ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν θαυματουργικὰς ιδιότητες καὶ ἀργότερα τὸν ἐλάτρευον ὡς Θεὸν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας τὸν κατέστρεψεν (Δ' Βασιλ. ΙΗ', 4).

Γ'.—Ὁ χαλκοῦς ὄφης, ποῦ κατεσκεύασεν ὁ Μωϋσῆς καὶ τὸν ὑψωσεν εἰς τὴν ἔρημον ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν—σημεῖον—εἶναι τύπος τοῦ

σταυρωθέντος Χριστοῦ. Μᾶς τὸ λέγει ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον Ἰωάννου Γ', 14, «καὶ καθὼς ὁ Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν εἰς τὴν ἔρημον, ἔτσι πρέπει νὰ ὑψωθῇ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ σωθῇ κάθε ἄνθρωπος, πού πιστεύει εἰς αὐτόν». Καὶ πράγματι κάθε ἄνθρωπος, πού ἀτενίζει καὶ πιστεύει εἰς τὸν Σταυρωθέντα Χριστὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ δὲν χάνεται, ὅπως ἔδινε τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑγείαν ὁ χάλκινος ὄφιν εἰς ἐκεῖνον, πού δαγκωμένος ἀπὸ φαρμακερὸ φεῖδι ἀπέβλεπεν εἰς αὐτόν. Ὁ φαρμακερὸς ὄφιν εἶναι ὁ Διάβολος. Ὁ χαλκοῦς ὄφιν εἶναι ὁ Χριστὸς.

16. Θρῆνος τοῦ Δαβὶδ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν.

Α'— *Καὶ εἶπε τοῦ διδάξει, καὶ εἶπεν, ἵνα διδάξῃ τοὺς Ἰουδαίους, στήλωσον, στήλω-ῶ, ἀναγράφω ἐπὶ στήλης, δοξάζω, κἀνωμαι. Δόξασε, ὦ Ἰσραὴλ τοὺς τραυματίας πού ἔπесαν ἐπάνω εἰς τὰ βουνά σου, μὴ εὐαγγελίσθητε, μὴ διακηρύξῃτε. ἐν ταῖς ἐξόδοις, διέξοδος, παράταξις, παρέλασις (ἐπιφανῶν γυναικῶν). τῶν ἀπεριτμητῶν, τῶν εἰδωλολατρῶν. ὑετός, βροχή. ἀπαρχῶν, οἱ ἀγροὶ πού δίδουν πρῶτους καρπούς. προσωχθίσθη, προσοχθίζομαι, περιφρονοῦμαι, ἀπωθοῦμαι. θυρεός, ἀσπίς. στέατος, στέαρ, τὸ λίπος, τὸ πάχος κενόν, δὲν ἐπέστρεψε ἄδειο, δηλ. ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν του, ῥομφαία, τὸ ξίφος. κοῦφοι, ἐλαφροί, εὐκίνητοι, ἐκραταιώθησαν, ἀνεδείχθησαν κραταιοί, γενναῖοι. μετὰ κόσμου, μετὰ καλλωπισμόν, τὸν ἀναφέροντα, αὐτὸν πού σᾶς φορεῖ. κόσμον, στόλισμα. ὠραιώθη μοι, ἀπεδείχθη ὠραῖος εἰς ἐμέ. ἐθανμαστώθης, ἀπεδείχθης θαυμαστός ἢ ἀγάπησις, ἡ ἀγάπη σου. σκεύη πολεμικά, τὰ πολεμικὰ ὄπλα, οἱ πολεμισταί.*

Β'— *Σαοὺλ-Ἰωνάθαν.* Σαοὺλ εἶναι ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἰωνάθαν εἶναι ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του, πού ἦσαν φίλοι μετὰ τὸν Δαβὶδ ὡς συνομήλικες. *Γέθ,* λέγεται καὶ Γάθ. Μία ἀπὸ τὰς πέντε μεγάλας πόλεις τῶν Φιλισταίων. *Ἀσκάλων,* πόλις παράλιος τῆς Χαναάν, πατρὶς τοῦ Μεγάλου Ἡρώδου. Ἐκεῖ ἐγένοντο ὑπὸ γυναικῶν φορταὶ εἰς τὴν Ἀστάρτην (*Ἀρτεμιν), πού ἔκαναν παρελάσεις (ἐξοδοί). *Γελβουέ,* ὄροπέδιον τῆς Χαναάν εἰς τὴν Σαμάρειαν. Εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦτο ἔπесαν μαχόμενοι οἱ Σαοὺλ καὶ Ἰωνάθαν, ἠττηθέντες ὑπὸ τῶν Φιλισταίων.

Γ'— Ὁ Δαβὶδ ὅταν ἔμαθε τὴν ἦτταν τοῦ ἐβραϊκοῦ στρατοῦ καὶ

τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τῶν ἀγαπημένων του Σαοὺλ καὶ Ἰωνάθαν, ἐλυπήθη πολὺ, ἐνήστευσε ὅλην τὴν ἡμέραν, ἔκλαυσε μὲ τὴν καρδιά του καὶ ἄφησε νὰ ξεσπάσῃ ἡ βαρειά θλίψις του ἐπάνω στὸ χαρτί καὶ μὲ στίχους ἔεφρασεν ὅλην τὴν λύπην του. Εἰς τὸ ποίημα αὐτό, ποῦ εἶναι πατριωτικὸν καὶ συναισθηματικὸν (λυρικόν), ὁ Δαβὶδ μᾶς δείχνει ὅλην του τὴν ποιητικὴν φαντασίαν. Τὸ ποίημα αὐτὸ θεωρεῖται ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερά του. Ἐκφράζει μέσα εἰς τοὺς ὀλίγους στίχους του φιλικὰ καὶ συμπαθητικὰ συναισθήματα, σπάνια εἰς τὴν ἐποχὴν του.

17. Οἱ Ἕλληνες κυριεύουν τὴν Παλαιστίνην.

Α'—*Μετὰ τὸ πατάξαι*, ὕστερα ἀπὸ τὸ κτύπημα, τὴν νίκην. *συνεστήσαντο*, ἔκαμαν. *ἐκράτησεν*, ἐκυρίευσεν. *σκῦλα*, λάφυρα. *ἐγένοντο εἰς φόρον*, ἐπλήρωσαν φόρον. *κοίτη*, τὸ κρεββάτι. *διεῖλεν*, ἐμοίρασεν. *ρίζα*, ἀπόγονος. *ἄμμηρα*, ἄμμηρος. *διαθῶμεν διαθήκην*, νὰ κάμωμεν συνθήκην, συμφωνίαν. *ἠγαθύνθη*, ἐφάνη ἀγαθός, καλός. *τὰ νόμιμα*, τὴν συνθήκειαν. *τῶν ἐθνῶν*, τῶν εἰδωλολατρῶν. *ἀπέστησαν*, ἀπεμακρύνθησαν. *ἐπράθησαν*, ἠγοράσθησαν (ἐπωλήθησαν). *ὑπέλαβεν*, ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν του, ὁ Ἄντιοχος. *βαρὺς*, πολὺς. *σπονδεῖα*, τὰ κατάλληλα διὰ σπονδὰς δοχεῖα, ἀγγεῖα. *θυτσκη*, τὸ θυματόν, κόσμος, στολισμός. *κατὰ πρόσωπον*, ἔμπροσθεν. *ἐλέπισε*, ἐξεφλούδισεν, ἔβγαλε τὸ ἐπίστρομα. τὸ ὁποῖον ἦτο ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου κλπ. *φονοκτονία*, σφαγή. *ἠλλοιώθη*, μετεβλήθη πρὸς τὰ χεῖρω. *νυμφος*, γαμβρός, νιόγαμβρος. *καθημένη ἐν πασιῶ*, ἡ νεόνυμφος. *αἰσχύνη*, ἐντροπή.

Β'—*Χετειεῖμ*. Λέγονται καὶ Χετειμ καὶ Χεταῖοι. Ἐνταῦθα οἱ Ἰσραηλίται συγχίζουσιν τοὺς Χεταῖους μὲ τοὺς Μακεδόνας. *Οἱ παῖδες αὐτοῦ*. Διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐχρημάτισαν οἱ στρατηγοὶ του ὡς γνωστόν. *Ἀντίοχος ἐπιφανής*, υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Γ' ἢ μεγάλου, βασιλεύσας ὡς Ἀντίοχος Δ' κατὰ τὸ ἔτος 176 π. Χ. ἢ τὸ 137 τῶν Σελευκιδῶν—βασιλείας Ἑλλήνων. *Ὁς ἦν ἄμμηρα*. Ὁ πατήρ του Ἀντιόχος Γ' ἠττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἔδωκεν ὀμήρους εἰς τὴν Ρώμην, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν υἱὸν του Ἀντιόχου. *Γυμνάσιον*. Τοῦτο ἰδρῦθη εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν Εὐσιῶ. *Ἀκροβυστία*. Αὗται ἦσαν γνῶρισμα τῶν εἰδωλολατρῶν. *Πτολεμαῖος*. Εἶναι

ὁ ΣΤ' βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἠττηθεὶς τὸ 170 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου Δ'. **Τὸ ἀγίασμα.** Ὁ μέγας Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων.

Γ'—Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ Ἰσραηλιταὶ εἶχον ἐγκαταλείψει τὸν Θεὸν καὶ τιμωροῦνται.

18. Ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος καταπιέζει τοὺς Ἰσραηλίτας.

Α'—**Ἡυδόκησαν** παρεδέχθησαν. **ἀγγέλων.** ἀγγελιαφόρων. **ἀλοτριῶν.** ξένων. **ἕσια.** χοιρινά. **κτήνη κοινά.** ἀκάθαρτα. **ἐπισκόπους.** παρατηρητάς. **ἐν κρύφοις.** εἰς μέρη κρυφά, κρυψώνας. **τὸ σύγκριμα.** ἡ διαταγή. **προσενόμευσαν.** ἐξώρισαν, αἰχμαλώτισαν. **κοινά.** ἀκάθαρτα κατὰ τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως. **βρώματα.** τροφαί.

Β'—**Εἶναι πάντας λαὸν ἓνα.** Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα. Ἦτοι ὅλοι νὰ γίνουν εἰδωλολάτραι, ὡς ἦτο ὁ λαὸς τῶν Ἑλλήνων. **βεβηλώσαι σάββατα.** Βέβηλος ἐθεωρεῖτο ὅστις εἰργάζετο τὸ Σάββατον ἢ τὰς λοιπὰς ἐβραϊκὰς εορτάς. **θύειν ἕσια.** Ὁ χοῖρος ἐθεωρεῖτο ἀκάθαρτον ζῶον καὶ δὲν ἐπετρέπετο ἡ θυσία αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν. **Χασελεῦ.** Ὁ ἔνατος μὴν τοῦ θρησκευτικοῦ ἡμερολογίου τῶν Ἑβραίων, περίπου ὁ ἰδικὸς μας Νοέμβριος. Τῆν 15ην Χασελεῦ τοῦ ἔτους 145 τῆς βασιλείας Ἑλλήνων ἢ τοῦ 168 π. Χ. **βδέλυγμα ἐρημώσεως.** εἶναι τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ ὁποῖον ἔστησεν ὁ Ἀντίοχος εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, διὰ γέροντός τινος Ἀθηναίου. **Τὰ βιβλία τοῦ Νόμου.** Τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης.

Γ'—Εἶναι θάνασθῆ ἡ πίστις τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες ἀντετάχθησαν εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτὰς τοῦ Ἀντιόχου, προτιμήσαντες τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος μαρτυρικὸν θάνατον.

19. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Μακκαβαίων.

Α'—**Ἀπεκτάνθη.** ἐφονεύθησαν. κατ' ἀπτικὴν σύνταξιν. **ἡρετίσαντο.** αἰρετίζομαι. ἠσπάσθησαν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. **ἕλωσ ἡμῖν.** ἐντροπή μας. **τοῦ παρελθεῖν.** νὰ παρεκκλίνωμεν δεξιὰ ἢ ἀριστερά. **ἐζήλωσεν.** ἐθαύμασεν, ἐξεπλάγη. **καθεῖλε.** ἐκομήμηνεν. **ὁ ζηλῶν.** ὁ παραδεχόμενος. **καὶ ἰστών.** μένων σταθερός.

Β'—**Ματταθίας.** γέρον ἱερεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Συμεών. Κατόκει εἰς τὴν Ὁρεινὴν Ἰουδαίαν, ὧν ἱερεὺς τῶν υἱῶν Ἰωαριβ. **Μωδεῖν.** κόμη τῆς Ὁρεινῆς Ἰουδαίας. **Μακκα-**

βατος. λέξεις ἑβραϊκῆ σημαίνουσα τὸν σφυρηλάτην ἢ ἐπαναστάτην. **περιεβάλοντο σάκκους.** ἐφόρεσαν σάκκους, ἦτοι εὐτελεῖ ἐνδύματα, εἰς ἔνδειξιν λύπης. **Φινεές.** ἔγγονος τοῦ Ἀαρὼν τοῦ Ἀρχιερέως, γέννητος καὶ αὐτὸς ἀρχιερεύς. **Ζαμβρί.** υἱὸς τοῦ Σαλώμ. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Φινεές, διότι ἠθέλησε νὰ διαφθείρῃ ἐνώπιον τοῦ Μωϋσέως ἔμπρὸς εἰς τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου τὰ ἦθη τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ (Ἀριθ. ΚΕ').

Γ'—Εἶναι ἀξιεπίαινος ἢ προᾶξις τοῦ ἱερέως Ματταθίου, διότι μάχεται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς διασώσεως τῆς θρησκείας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν.

20. Λόγοι καὶ θάνατος τοῦ Ματταθίου.

Α'—**ὑπερηφανία.** ὑπερηφάνεια, ὑπεροψία, ἀλαζονεία. **ἐλεγμός.** ἐξέλεγξις. **δοτε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.** θυσιάσατε τὴν ζωὴν σας. **ἐν πειρασμῶ.** κατὰ τὸν χρόνον τοῦ πειρασμοῦ, τῆς δοκιμασίας. **ζηλώσαι. ζῆλον,** κατὰ τὴν ἀπόδειξιν ζήλου, φιλοτιμίας, ὑπὲρ τοῦ Νόμου. **πληρῶσαι λόγον.** κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λόγου. **ἐπιμαρτύρασθαι.** κατὰ τὴν διαμαρτυρίαν. **ἐλέω.** διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν του. **ἐν τῇ ἀπλότῃ.** διὰ τὴν εἰλικρινειάν του. **ἐννοήθητε.** ἐννοήσατε. **ἐπαρθῆσεται.** θὰ σηκωθῆ, ὑψωθῆ, ὑπερηφανευθῆ. **βουλής.** ἰσχυρᾶς θελήσεως. **ποιητής.** ὁ ἐκτελῶν. πράττων τὸν Νόμον—τοῦ Μωϋσέως—**κοπετός.** θρηγος, πένθος.

Β'—**Ἀβραάμ.** Εὐρέθη ἐν πειρασμῶ, διότι ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Χαρρὰν, διότι διετάχθη νὰ θυσιάσῃ τὸν Ἰσαάκ, κλπ. **Ἰωσήφ.** Ἐστενοχωρήθη εἰς τὴν Αἴγυπτον, δι' ὅσα γνωστὰ ὑπέφερεν. **Φινεές.** Ἐφόνευσεν τὸν κακουργήσαντα Ζαμβρί. **Ἰησοῦς.** Ὁ υἱὸς τοῦ Ναυῆ. **Χάλεβ.** Οὗτοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ κατὰ τὴν κατασκόπευσιν τῆς γῆς Χαναάν. **Δαβίδ.** Ὁ προφήτης καὶ βασιλεὺς. Ἐφέρεθη μὲ μεγαλοψυχίαν πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς ἐχθρούς του. **Ἡλίας.** Ὁ προφήτης. Διὰ τὸν ζῆλον του λέγεται καὶ ζηλωτής. **Ἀνανίας, Ἀζαρίας, Μισαήλ.** Οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ἐμβληθέντες εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς εἰς τὴν Βαβυλῶνα, **Δανιήλ.** Ἐνας ἀπὸ τοὺς τέσσαρας μεγάλους προφήτας ἀκμάσας εἰς τὴν Βαβυλῶνα περὶ τὸ 600 π. Χ.

Γ'—Ἐνταῦθα ὁ Ματταθίας προαισθανθεὶς τὸν θάνατόν του συμβουλεύει τὰ τέκνα του νὰ ἐμμεῖνον εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων των καὶ θὰ δοξασθοῦν, ὅπως ἐδοξάσθησαν καὶ ἐκεῖνοι. Ὅριζι δὲ

διάδοχόν του τὸν υἱόν του Συμεών, καὶ στρατηγὸν τὸν υἱόν του Ἰούδαν τὸν Μακκαβαῖον. Ἀπέθανε τὸ ἔτος 146 τῆς βασιλείας Ἑλλήνων Σελευκιδῶν ἢ τὸ 167 π. Χ. Ὁ Ἰούδας σενέχισε τὸν ἀγῶνα καὶ ἐν τέλει ἡ Ἰουδαία ἀπηλευθερώθη τὸ ἔτος 130 π.Χ. Ἡ Παλαιστίνη ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους τὸ ἔτος 63 π.Χ. Τὸ ἔτος 37 π. Χ. ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Βασιλεὺς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ μέγας Ἡρώδης. Οὗτος ἦτο ἐκ πατρὸς μὲν Ἰδουμαῖος ἐκ μητρὸς δὲ Ἰουδαῖος. Ἀπέθανε τὸ 1ον ἔτος μ. Χ. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

Ἀπ' ἐδῶ ὅμως ἀρχίζει ἡ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗΝ ΔΙΑΘΗΚΗΝ

1. Ἡ Καινὴ Διαθήκη.

Δεύτερον βιβλίον τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι ἡ **Καινὴ Διαθήκη**. Εἰς αὐτὴν περιλαμβάνεται ἡ ζωὴ, ἡ δρᾶσις, τὰ θαύματα καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἦτοι τοῦ Μεσίου, περὶ τοῦ ὁποῦ μᾶς ἐδίδαξεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Ἐξιστορεῖται ἀκόμη ἐκεῖ τὸ ἔργον τῶν Μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι ἀνὰ τὸν κόσμον διέδωσαν καὶ ἐξήπλωσαν τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἰδρυθεῖσαν πνευματικὴν βασιλείαν, τὴν **Ἐκκλησίαν**, ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων διητήρησεν ἡ Ἐκκλησία ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Αὕτη κατεγράφη εἰς τὰ βιβλία τῶν Ἀποστόλων, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων αὐτῆς καὶ μάλιστα τῶν Οἰκουμενικῶν. Τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἔγραψαν οἱ Ἀπόστολοι, ἀποτελοῦν τὴν **Καινὴν Διαθήκην**, δηλαδὴ τὴν Νέαν συμφωνίαν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὴν γενομένην διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἶναι γνωστὸν δηλαδὴ ὅτι τὴν διδασκαλίαν, τὸν βίον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐδίδαξαν εἰς τοὺς πρώτους Χριστιανούς οἱ Μαθηταὶ Αὐτοῦ καὶ Ἀπόστολοι. Ὄταν δὲ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἰδρυθεῖσα Χριστιανικὴ Ἐκκλησία διεδόθη εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, δὲν ἦτο φυσικὰ δυνατόν οἱ Ἀπόστολοι νὰ εὐρίσκωνται παντοῦ διδάσκοντες, νουθετοῦντες ἢ καὶ διοικοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦτο εἰσῆχθη τότε ὁ τρόπος τῆς δι' ἐπιστολῶν διδασκαλίας, διοικήσεως, ὑποδείξεως καὶ λύσεως τῶν διαφόρων ἀναφυομένων ἀποριῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρευρίσκωνται οἱ Ἀπόστολοι.

Ἄλλοι πάλιν Μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι ἢ συνεργοὶ τούτων ἔγραψαν ἄλλα βιβλία κυρίως *ἱστορικά* περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν γένει καὶ τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ, χάριν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν εἶδον, δὲν ἤκουσαν καὶ δὲν ἐγνώρισαν τὸν Χριστὸν ἢ τοὺς Μαθητάς του. Τὰ βιβλία αὐτὰ λοιπὸν συνέλεξε καὶ διεφύλαξεν ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της, ὡς ἔργα γνήσια τῶν Ἀποστόλων. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν *Καينὴν Διαθήκην*. Ὅσα δὲ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ δὲν κατέγραψαν οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ ἔγραψαν οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, αὐτὰ ἀπετέλεσαν τὴν *Ἱερὰν Παράδοσιν*. Καὶ εἶναι πολλὰ τὰ ὅσα δὲν κατέγραψαν οἱ Ἀπόστολοι περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ ὅποια συνεπλήρωσεν ἡ Παράδοσις. Διὰ τοῦτο ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει τὰ ἐξῆς εἰς τὸ Ἱερὸν αὐτοῦ Εὐαγγέλιον: «Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ, ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία» (κεφ. ΚΑ', 23).

Ἡ Καينὴ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ *εἴκοσιν ἑπτὰ* βιβλία, τὰ ὅποια ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις α') Ἱστορικά, β') Διδακτικά καὶ γ') Προφητικά.

2. Τὰ βιβλία τῆς Καينῆς Διαθήκης.

Α'.—*Ἱστορικά*. Τὰ τέσσαρα πρῶτα βιβλία, τὰ *Εὐαγγέλια* δηλαδή, καὶ τὸ πέμπτον, αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, εἶναι τὰ ἱστορικά βιβλία τῆς Καينῆς Διαθήκης.

α') *Τὰ Εὐαγγέλια*. Τὰ Εὐαγγέλια τῆς Καينῆς Διαθήκης εἶναι, ὡς γνωστὸν, τέσσαρα, τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸ κατὰ Μάρκον τὸ κατὰ Λουκᾶν καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην. Ἐκ τούτων τὰ τρία πρῶτα λέγονται *συνοπικὰ*, καὶ οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν συνοπτικοί. Διότι περιέχουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν συνόψει καὶ συντομίᾳ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον, τὸ κατὰ Ἰωάννην, τὸ ὅποion περιέχει κατ' ἑκτασιν καὶ ἐν λεπτομερείᾳ τὰ κατὰ τὸν Χριστὸν, καὶ ἰδίως ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς ζωῆς του, τὰ ὅποια οἱ συνοπτικοὶ ἢ ἀπεισιώπησαν τελείως ἢ μόνον ἐν συντομίᾳ ἢ καὶ κατὰ διάφορον τρόπον ἐξιστόρησαν. Δηλαδή τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον ἐγράφη τελευταῖον καὶ ἔχει σκοπὸν συμπληρωματικόν, συμπληροῦν δηλαδή τὰ συνοπτικά.

Τὰ Εὐαγγέλια περιλαμβάνουν τὸν βίον, τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν δράσιν τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς Γεννήσεώς του μέχρι τῆς εἰς οὐρανοὺς Ἀναλήψεώς του. Ὅλα συνεγράφησαν κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 64 μέχρι τοῦ 82 μ. Χ. Συγγραφεῖς τῶν εἶναι οἱ εἰς τὴν ἐπικεφαλίδα ἀναφερόμενοι εὐαγγελισταὶ καὶ ἔχουν τοποθετηθῆ εἰς τὴν Κ.Δ. κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς συγγραφῆς τῶν. Πρῶτον δηλαδὴ ἐγράφη τὸ κατὰ Ματθαῖον περὶ τὸ 64, δεῦτερον τὸ κατὰ Μᾶρκον περὶ τὸ 68, τρίτον τὸ κατὰ Λουκᾶν περὶ τὸ 70 καὶ τέταρτον τὸ κατὰ Ἰωάννην περὶ τὸ 82. Οἱ Εὐαγγελισταὶ δέ, ὡς γνωστόν, Μᾶρκος καὶ Λουκᾶς δὲν εἶναι ἄμεσοι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, τὰ Εὐαγγέλιά τῶν ὁμῶς ἐθεωρήθησαν **κανονικά**, δηλαδὴ περιελήφθησαν εἰς τὸν ἐπίσημον καταλογον (κανόνα) τῶν βιβλίων τῆς Κ.Δ., διότι ὁ μὲν πρῶτος ἔγραψεν αὐτὸ κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, τοῦ ὁποῦ καὶ μαθητῆς ἦτο, ὁ δὲ δεῦτερος ἔγραψεν αὐτὸ κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ ὁποῦ ἦτο συνεργός. Ἐπομένως τὰ Εὐαγγέλια ταῦτα ἐθεωρήθησαν ὡς ἔργα τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου.

β') **Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.** Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ὅπως λέγεται εἰς τὸ Α' κεφάλαιον, καὶ ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 70. Περιέχει τὴν ζωὴν τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι τὴν δράσιν τῶν Ἀποστόλων καὶ μάλιστα τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου.

β'—**Διδακτικά.** Ταῦτα εἶναι εἴκοσι καὶ ἓν τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀνάγονται εἰς τὸ *ἐπιστολικὸν* εἶδος τοῦ λόγου. Εἶναι **Ἐπιστολαί**. Ἐκ τούτων αἱ δέκα τέσσαρες εἶναι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, αἱ δὲ ὑπόλοιποι ἑπτὰ τῶν ἄλλων μαθητῶν. Αὗται ἐγράφησαν ἀπὸ τοῦ 50 μέχρι τοῦ 85, ἀποστέλλονται πρὸς διαφόρους Ἐκκλησίας ἢ πρόσωπα καὶ ἔχουν ποικίλον περιεχόμενον, συμπληρωματικὸν καὶ ἐπεξηγηματικὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. Αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς:

α') **Τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.**

- 1) Πρὸς Ῥωμαίους, 2) Κορινθίους Α', 3) Κορινθίους Β',
- 4) Γαλάτας, 5) Ἐφεσίους, 6) Φιλιπησίους, 7) Κολοσσαεῖς,
- 8) Θεσσαλονικεῖς Α', 9) Θεσσαλονικεῖς Β', 10) Τιμόθεον Α'.
- 11) Τιμόθεον Β', 12) Τίτον, 13) Φιλήμονα καὶ 14) Ἐβραίους,

β') *Τῶν ἄλλων Μαθητῶν.*

1) Τοῦ Ἰακώβου, 2) Τοῦ Πέτρου Α', 3) Τοῦ Πέτρου Β' 4) Ἰωάννου Α', 5) Τοῦ Ἰωάννου Β' 6) Τοῦ Ἰωάννου Γ' καὶ 7) Τοῦ Ἰούδα. Αὗται λέγονται *Καθολικαί*, διότι δὲν ἀπευθύνονται εἰς ὀρισμένην Ἐκκλησίαν ἢ ἄτομον, ὅπως αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, ἀλλὰ γενικῶς πρὸς ὅλους τοὺς Χριστιανούς, πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν.

Γ—*Προφητικά.* Τοιοῦταν βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι μόνον ἓν, ἡ *Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου.* Τοῦτο ἐγράφη περὶ τὰ 95 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ, εὐαγγελιστοῦ καὶ ἀποστόλου Ἰωάννου. Προφητεῦει τὴν νίκην καὶ τὸν τελικὸν θρίαμβον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Πάντα τὰ βιβλία ταῦτα τῆς Κ.Δ., ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν τότε κοινὴν Ἑλληνιστικὴν διάλεκτον, πού ὠμιλοῦσε καὶ ὁ Χριστός. Μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου ἐγράφη πρῶτον εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν (Ἀραμαϊκὴν) γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

3. Ὁ κανὼν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὁ *κανὼν* τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπετελέσθη σὺν τῷ χρόνῳ.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεώς της ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἔβλεπε νὰ κυκλοφοροῦν καὶ νόθα καὶ ἔστιν ὅτε καὶ *αἰρετικὰ βιβλία*, ἐπελήφθη τῆς ἐρεύνης τῆς γνησιότητος τῶν βιβλίων τῆς Κ.Δ. Ὅρισασα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων γεγραμμένα κατέταξεν αὐτὰ ὡς γνήσια καὶ τὰ παρῆδωκεν εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας πρὸς ἀνάγνωσιν. Οὕτω ἀπετελέσθη ὁ κανὼν τῆς Κ. Δ., τὰ δὲ βιβλία του ταῦτα ὠνομάσθησαν *κανονικά*, ἦτοι γνήσια ἔργα τῶν Ἀποστόλων, ὡς μόνον δυνάμενα νὰ κανονίσουν καὶ νὰ ρυθμίσουν τὴν ἀληθῆ πίστιν τῶν Χριστιανῶν. Πάντα τὰ λοιπὰ ἀπέρριψε καὶ ἀπέκρηυξεν ὡς νόθα καὶ αἰρετικά.

Σύνοδος, ἡ ὁποία ἐπεκύρωσε τὸν ὀριστικὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι ἡ ἐν Κερθαγένῃ τὸ ἔτος 397 συνελθούσα. Τότε ἀπετελέσθη ὁ Χριστιανικὸς Κανὼν καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μαζί με τὸν τῆς Καινῆς, ἦτοι τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅπως σῶζεται ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας.

Βάσις τῆς κανονικότητος τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης

ἐτέθη α') ὁ συγγραφεὺς καὶ β') ἡ θεοπνευστία αὐτοῦ. Ἦτοι ἡ Ἐκκλησία ἐθεώρησε κανονικὰ ἐκεῖνα τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων συγγραφεῖς ἦσαν ἐμμέσως ἢ ἀμέσως Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπόστολοι, καὶ ὅσα ἐκ τούτων ἐγράφησαν κατ' ἐμπνεῦσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἅμεσοι μὲν μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἦσαν οἱ Ματθαῖος, Ἰωάννης, Πέτρος, συγγραφεῖς βιβλίων τῆς Κ. Δ. Ἔμμεσοι δὲ οἱ Παῦλος, Μάρκος, Λουκᾶς, Ἰακώβος καὶ Ἰρῦδας. Ἐκ τούτων ὁ Παῦλος ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν Ἀνάληψιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Μάρκος ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ Ἰσως καὶ ἅμεσος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἦτο μαθητὴς καὶ συνεργὸς τοῦ Παύλου. Ὁ Ἰακώβος ἐλέγετο ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου—Ἀδελφόθεος—καὶ ἐχρημάτισε πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Καὶ τέλος ὁ Ἰούδας ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἐχρημάτισε δευτέρως ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Τὰ συγγράμματα αὐτὰ ἀνερχόμενα εἰς 27 ἀποτελοῦν τὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Πλὴν ὅμως τούτων ἐκυκλοφόρουσαν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἄλλα βιβλία νόθα, ὡς γνήσια, τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία ὠνόμασεν *ἀπόκρυφα* καὶ *ψευδεπίγραφα*. Καὶ ἀπόκρυφα μὲν ὠνόμασεν, ὅσα δὲν ἦσαν γνήσια ἔργα τῶν Μαθητῶν, ἀλλ' ἐγράφησαν ὑπὸ διαφόρων Χριστιανῶν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συμπληρώσουν τὴν διήγησιν τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Κ. Δ. Ψευδεπίγραφα δὲ ὠνόμασεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔφερον ψευδῆ ἐπιγραφὴν καὶ εἶχον σκοπὸν τὴν διαστρέβλωσιν τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας. Πολλοὶ δηλαδὴ αἰρετικοί, διὰ νὰ στηρίξουν τὰς αἰρέσεις των, ἔγραψον βιβλία, τὰ ὁποῖα ὠνόμαζον μὲ τὸ ὄνομα ἐνὸς ἐκ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὰ συνίστων ὡς γνήσια βιβλία τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ.

4. Γλῶσσα καὶ μεταφράσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι ἡ Ἑλληνική. Αὕτη δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀνά τὴν ὑφήλιον διαδοθεῖσα εἶχε καταστῆ παγκόσμιος καὶ διεθνῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ, γλῶσσα τοῦ ἐμπορίου, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Αὕτη ὅμως δὲν ἦτο ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ Θεουκυδίδης καὶ ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Δημοσθένης, ἡ λεγομένη ἄττικὴ διάλεκτος, εἰς

τὴν ὁποῖαν ἔγραψαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας κατόπιν, διότι αὐτὴ μόνον ὑπὸ τῶν λογίων τότε ἐγράφετο, ἀλλ' ἦτο ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ὅπως δηλαδὴ τὴν ὠμίλει ὁ λαός, καὶ μάλιστα ὁ μὴ Ἑλληνας, εἰς τὰ τότε πνευματικὰ κέντρα τῆς ἀνατολῆς, τὴν Ἀλεξανδρῆν, τὴν Ταρσόν, τὴν Ἀντιόχειαν κλπ. Διὰ τοῦτο αὕτη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν λογίων ἐλέγετο **Κοινὴ** ἢ **Ἑλληνιστικὴ** ἢ **Ἀλεξανδροιωτικὴ** *διάλεκτος*.

Εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἐδίδαξεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐγράφησαν ὅλα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν αὕτη ὠμιλεῖτο τότε πάντοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης ἐξηπλώθη εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, καὶ μάλιστα μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Ὅταν ὁμως ὁ Χριστιανισμὸς μετεδόθη καὶ μεταξὺ βαρβάρων λαῶν, λαῶν δηλαδὴ οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τότε παρέστη ἡ ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐκ τῶν μεταφράσεων δὲ τούτων αἱ κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς :

α) *Εἰς τὴν Λατινικὴν*. Εἶναι ἡ λεγομένη **Ἰτάλα** ἢ **Ἰταλική**, ἡ παλαιότερα. Καὶ ἡ **Βουλγάτα**, δηλαδὴ ἡ λαϊκὴ ἢ κοινὴ, ἡ νεώτερα. Ἡ δευτέρα ἐγίνεν ὑπὸ τοῦ διασήμου πατρὸς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας Ἱερωνύμου.

β) *Εἰς τὴν Συριακὴν*, ἥτοι τὴν γλῶσσαν τῶν Σύρων, τῶν κατοίκων τῆς Συρίας. Ἡ μετάφρασις αὕτη ὀνομάζεται Πεσιτῶ, δηλαδὴ ἀπλή, καὶ ἐγίνε τὸν Β' μ.Χ. αἰῶνα χάριν τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας.

γ) *Εἰς τὴν Γερμανικὴν*. Αὗται αἱ μεταφράσεις λέγονται Γοθτικά. Ἐξ αὐτῶν δὲ σπουδαιότατη εἶναι τοῦ Οὐλφίλα, τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῶν Γερμανῶν.

δ) *Εἰς τὴν Ἀρμενικὴν*. Ἐγίναν τὸν Ε' αἰῶνα χάριν τῶν Ἀρμενίων Χριστιανῶν καὶ

ε) *Εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν*. Τοιαῦτα εἶναι πολλὰ, ὅπως ἡ Ἀραβικὴ, ἡ Αἰθιοπικὴ κλπ. χάριν τῶν Χριστιανῶν τῶν μερῶν τούτων. Ἀπὸ τὸ ἀρχαῖτον τέλος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κείμενον ἐγίναν πᾶσαι αἱ κατόπιν μεταφράσεις εἰς ὅλας τὰς σημερινὰς γλώσσας καὶ διαλέκτους τοῦ Κόσμου ὑπὸ τῆς Βρεττανικῆς κυρίως Βιβλικῆς Ἐταιρείας, κατὰ ἑκατομμύρια δὲ ἀντίτυπα κυκλοφορεῖ σήμερον ἡ **Ἁγία Γραφή** καθ' ἅπαντα τὸν Κόσμον, ὅσον οὐδὲν ἄλλο βιβλίον.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

(Τὸ κείμενον ἐλήφθη ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῆς Κ. Δ. ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῆς Κ. Δ. ὑπὸ Ed. Nestle—London 1904 ἔκδοσις 6η 1910. Ἴδε καὶ ἔκδοσιν «Ζωῆς» καὶ Μ. Σαλιβέρου καὶ Ζαχαροπούλου).

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ Κ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου—Βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ.

(*Μάρκου Α' 1-13*).

Α'—Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, 2

Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου.

Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ : 3

Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ,

ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων 4

βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο 5

πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται.

καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ,

ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ Ἰωάννης 6

ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώην δερματίνην περὶ

τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Καὶ 7

ἐκήρυσσε λέγων: Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου,

οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψαι λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημά-

των αὐτοῦ. Ἐγὼ ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτί-

σει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. 8

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκεῖναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς 9

ἀπὸ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου

Χρ. Μ. Ἐνισλείδου. «*Ἐρμηνεῖα Περικ. Π. καὶ Κ. Δ.*» 5

- 10 εἰς τὸν Ἰορδάνην. Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος
εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανούς καὶ τὸ Πνεῦμα ὡς περι-
11 στεράν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν
12 οὐρανῶν : *Σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.*
13 Καὶ εὐθὺς τὸ Πνεῦμα ἐκβάλλει αὐτόν εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ
ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ
τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκό-
νουν αὐτῷ.

2. Τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(*Λουκᾶ 4' 14—22*)

- Δ'—Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύ-
ματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς
15 περιχώρου περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συνα-
γωγαῖς αὐτῶν δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.
16 Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰ-
σῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς
17 τὴν συναγωγὴν καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ
βιβλίον τοῦ προφήτου Ἡσαίου, καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον,
εὔρε τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον :
18 *Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ,
οὗ ἔνεκεν ἔχρισέ με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς,
ἀπέσταλκέ με
ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν,
κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει,
κηρῦξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν.*
19 Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισε.
20 Καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν ἀτενίζοντες
21 αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ λέγων πρὸς αὐτούς, ὅτι : Σήμερον πεπλή-
22 ρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσίν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρ-
τύρουν αὐτῷ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος
τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον·
Οὐχ' οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ ;

3. Ὁ Ἰησοῦς καθιστᾷ τὴν Καπερναοῦμ κέντρον τῆς Με-
σιακῆς τοῦ δράσεως.—Ἐκλογὴ τῶν πρώτων Μαθητῶν.

(*Ματθ. 4', 12-25*)

Δ'—Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρετ 13 ἔλθων κατώκησεν εἰς Καπερναοῦμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὄριος Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλείμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 14 Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος :

Γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, 15

ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου,

Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν,

ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει 16

εἶδε φῶς μέγα,

*καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου
φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.*

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν: **Με-** 17
τανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδε 18 δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς. Καὶ λέγει αὐτοῖς: Δεῦτε ὀπίσω μου 19 καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες 20 τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβάς ἐκεῖθεν εἶδεν 21 ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν. Καὶ ἐκάλε- 22 λεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς διδάσκων 23 ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ κηρύσσων τὸ **Εὐαγγέλιον τῆς Βασι-**
λείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον ἐν τῷ λαῷ. Καὶ ἠκολού- 24 θησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ Δεκαπόλεως, καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ Ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν. 25

4. Μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου περὶ τοῦ Χριστοῦ.

(Ἰωάν. Α', 19—34)

Α'—Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέ-
στειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευῖτας
20 ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν : Σὺ τίς εἶ ; Καὶ ὠμολόγησε καὶ οὐκ
21 ἠρνήσατο· καὶ ὠμολόγησεν ὅτι, οὐκ εἰμι ἐγὼ ὁ Χριστός. Καὶ
ἠρώτησαν αὐτόν : Τί οὖν ; Ἥλιος εἶ σύ ; Καὶ λέγει, οὐκ εἰμι.
22 Ὁ προφήτης εἶ σύ ; Καὶ ἀπεκρίθη : Οὐ. Εἶπον οὖν αὐτῷ :
Τίς εἶ ; ἵνα ἀπόκρισιν δώμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέ-
23 γεις περὶ σεαυτοῦ ; Ἔφη : Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρή-
μῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαίας ὁ
24 προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων.
25 Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν καὶ εἶπον αὐτῷ : Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ
26 σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστός, οὔτε Ἥλιος, οὔτε ὁ προφήτης ; Ἀπε-
κρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων. Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέ-
27 σος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Αὐτός ἐστιν ὁ
ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὃ ἐγὼ
οὐκ εἰμι ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ τον ἱμάντα τοῦ ὑποδήμα-
28 τος. Ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου
ἦν Ἰωάννης βαπτίζων.
29 Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον
πρὸς αὐτόν καὶ λέγει : Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν
30 ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον : ὀπίσω
μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός
31 μου ἦν. Καὶ ἐγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ
Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων.
32 Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων : Τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα κα-
ταβαῖνον ὡς περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐ-
33 τόν. Καὶ ἐγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν
ἐν ὕδατι ἐκεῖνός μοι εἶπεν : Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα
καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων
34 ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Κἀγὼ εἶδον καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι
οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

5. Ἡ παραβολὴ τοῦ σπείροντος τὸν σπῆρον.

(*Λουκᾶ Η', 1-15*)

Η'—Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ καὶ γυναῖκες 2
τινες, αἱ ἦσαν τεθεραπευμένοι ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπτά ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεροι πολλοί, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐ- 3
ταῖς.

Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιπο- 4
πορευομένων πρὸς αὐτὸν εἶπε διὰ παραβολῆς. Ἐξῆλθεν ὁ 5
σπείρων τοῦ σπείραι τὸν σπῆρον αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ σπεί-
ρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. Καὶ ἕτερον 6
ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ἰκμάδα. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμ-
φθεῖσαι αἱ ἀκανθαὶ ἀπέπνιξαν αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς 8
τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησε καρπὸν ἑκατοντα-
πλασίονα. Ταῦτα λέγων ἐφώνει: Ὁ ἔχων ὄρα ἀκούειν 9
ἀκούετω.

Ἐπρωτῶν δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, τίς εἶη ἡ παραβολὴ αὕτη. Ὁ δὲ εἶπεν. Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ 10
μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παρα-
βολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ ἀκούοντες μὴ συνι-
ῶσιν. Ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολὴ. Ὁ σπῆρος ἐστὶν ὁ λόγος 11
τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα 12
ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τὰς καρδίας
αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέ- 13
τρας, οἱ ὄταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον.
καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι καὶ
ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας 14
πεσοὺν οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ
πλοῦτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται

15 καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτι-
νες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέ-
χουσι καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.

6. Ἡ παραβολὴ τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.

(*Ματθ. ΙΓ', 24-30 καὶ 34-43*)

- ΙΓ' — Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων.
Ἵμοιωθῆ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι κα-
25 λὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς
ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνά
26 μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος
27 καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. Προσελ-
θόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότητος εἶπον αὐτῷ : Κύριε,
οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ ; Πόθεν οὖν
28 ἔχει ζιζάνια ; Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς : Ἐχθρὸς ἀνθρώπου τοῦτο
ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ : Θέλεις οὖν ἀπελθόντες
29 συλλέξωμεν αὐτά ; Ὁ δὲ ἔφη : Οὐ, μήποτε συλλέγοντες τὰ
30 ζιζάνια ἐκριζώσῃτε ἅμα αὐτοῖς τὸ σῖτον. Ἄφετε συναυ-
ξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ. Καὶ ἐν καιρῷ τοῦ
θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς : Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζά-
νια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά,
τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου...
34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς
ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς, ὅπως
πληρωθῆ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος :
35 *Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,
ἐρεῦξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.*
36 Τότε ἀφείδ τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ,
καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες : Φράσον
ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀπο-
37 κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς : Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ
38 Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ δὲ ἀγρὸς ἐστὶν ὁ κόσμος. Τὸ δὲ κα-
λὸν σπέρμα, οὗτοι εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζά-
39 νια εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ
ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος

ἔστιν· οἱ δὲ θερισταὶ οἱ ἄγγελοὶ εἰσιν. Ὡσπερ οὖν συλλέγε- 40
ται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ καίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντε-
λείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 41
τοὺς ἄγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας
αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται 42
ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τότε οἱ δίκαιοι ἐκ- 43
λάμπουσιν ὡς ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν.
Ὁ ἔχων ὄρα ἀκούειν ἀκουέτω.

7. Ἡ παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν.

(*Ματθ. ΚΑ', 33-46*)

ΚΑ'—Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν
οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν
αὐτῷ περιέθηκε, καὶ ὥρυξεν ἐν αὐτῷ ληνόν, καὶ ὄκοδόμησε
πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. Ὅτε 34
δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους
αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.
Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδει- 35
ραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. Πάλιν ἀπέ- 36
στειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων καὶ ἐποί-
ησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. Ὑστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς 37
τὸν Υἱὸν αὐτοῦ λέγων: Ἐντραπήσονται τὸν Υἱόν μου. Οἱ 38
δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν Υἱόν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς: Οὗτός ἐστιν
ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν
τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω 39
τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν.

Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει 40
τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ. Κακοὺς κακῶς ἀπο- 41
λέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωρ-
γοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς και-
ροῖς αὐτῶν, λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: Οὐδέποτε ἀνέγνωτε 42
ἐν ταῖς γραφαῖς:

*Δίθρον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας*

*παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη.
καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.*

- 43 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθῆσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία
τοῦ Θεοῦ καὶ δοθήσεται *ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.*
44 Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν
45 θ' ἂν πέσῃ λικμήσει αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ Ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ
46 αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτόν κρατῆσαι ἐφοβήθησαν
τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτόν εἶχον.

8. Ἡ παραβολὴ τῶν γάμων τοῦ Υἱοῦ τοῦ βασιλέως.

(Ματθ. ΚΒ', 1—14)

- ΚΒ'—Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν
2 παραβολαῖς. Ὁμοιωθῆ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ
3 βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ Υἱῷ αὐτοῦ. Καὶ ἀπέ-
στειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς
4 τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλ-
λους δούλους, λέγων· Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· Ἴδου τὸ
ἄριστόν μου ἠτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιοτὰ τεθυ-
5 μένα, καὶ πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. Οἱ δὲ ἀμε-
λήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν
6 ἔμπορῖαν αὐτοῦ. Οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους
7 αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ-
νος ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσε
τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε.
8 Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός
9 ἔστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ
10 τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὑρήτε, καλέσατε
εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἐξεληθόντες οἱ δούλοι ἐκείνοι εἰς τὰς
ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὄσους εὔρον, πονηροὺς τε καὶ
ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.
11 Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους
εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, κα
12 λέγει αὐτῷ· Ἐταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα
13 γάμου; Ὁ δὲ ἐφιμώθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακό-

νοις ; Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὅλι- 14 γοὶ δὲ ἐκλεκτοί.

9. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου.—Οἱ Μακαρισμοί.

(*Ματθ. Ε', 1-12*)

Ε'—Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων :

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ 3 βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ 4 παρακληθήσονται. Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρο- 5 μήσουσι τὴν γῆν. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν 6 δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. Μακάριοι οἱ ἐλεή- 7 μονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρ- 8 δίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, 9 ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι 10 ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρα- 11 νῶν. Μακάριοι ἐστέ, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, 12 καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνε- 13 κεν ἔμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πο- 14 λὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὕτω γάρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας 15 τοὺς πρὸ ὑμῶν.

10. Ὁ Χριστιανὸς εἶναι τὸ ἄλας καὶ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου.

(*Ματθ. Ε', 13-16*)

Ε'—Ἵμεῖς ἐστέ τὸ ἄλας τῆς γῆς. Ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μω- 16 ρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται ; Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βλη- 17 θῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἵμεῖς 18 ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω 19 ὄρους κειμένη. Οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ 20 τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν

16 τῆ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

11. Ὁ Σωτὴρ ἦλθεν ἵνα συμπληρώσῃ τὸν ἠθικὸν νόμον.

(*Ματθ. Ε', 17-20*)

Ε'—Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς
18 προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἴωτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν
19 πάντα γένηται. Ὅς ἐάν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλαχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ
20 τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐάν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

12. Ὁ Κύριος συνιστᾷ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν.

(*Ματθ. Ε', 21-26*)

Ε'—Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις. **Οὐ φονεύ-**
22 **σεις, ὅς δ' ἂν φονεύσῃ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, ὅς δ' εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὅς δ' εἴπῃ μωρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν
23 γέενναν τοῦ πυρός. Ἐάν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κάκει μνησθῆς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι
24 κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε
25 ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς σὲ παραδῷ τῷ
26 ὀπρῆτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδώσῃ τὸν ἔσχατον κοδράντην.

13. Ὁ Κύριος ἀπαγορεύει τὸν ὄρκον.

(*Ματθ. Ε', 33-37*)

Ε'— Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις: *Ὁὐκ ἐπι-
ορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου.* Ἐγὼ δὲ 34
λέγω ὑμῖν: Μὴ ὀμόσαι ὄλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρό-
νος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν 35
ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ
μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσης, ὅτι οὐ 36
δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. Ἔστω δὲ 37
ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναὶ, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ
πονηροῦ ἐστίν.

14. Ὁ Κύριος διδάσκει τὴν ἀνεξικακίαν.

(*Ματθ. Ε', 38-42*)

Ε'— Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη: *Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ,
καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος.* Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀνιστῆναι 39
τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σὲ ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σια-
γόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. Καὶ τῷ θέλοντί σοι 40
κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμά-
τιον. Καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ 41
δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανεί- 42
σασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

15. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.

(*Ματθ. Ε', 43-48*)

Ε,— Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη: *Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.* Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν: 44
Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμέ-
νους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσ-
εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων
ὑμᾶς. Ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρα- 45
νοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγα-

46 θούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγα-
πήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ
47 οἱ Τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς
ἀδελφούς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ Τε-
48 λῶναι οὕτω ποιοῦσιν; *Ἔσσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ
Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.*

16. Πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἐλεημοσύνη.

(*Ματθ. ΣΤ', 1—4*)

ΣΤ'—Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμ-
προσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ
μὴ γε μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐ-
2 ρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπρο-
σθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων·
3 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοὺ δε ποι-
οῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ
4 δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ. Καὶ ὁ
Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν
τῷ φανερωῷ.

17. Ποία προσευχὴ ἀρμόζει εἰς τὸν Χριστιανόν.

(*Ματθ. ΣΤ', 5—15*)

ΣΤ'—Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔση ὥσπερ οἱ ὑποκριταί·
ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν
πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀν-
θρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.
6 Σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλεί-
σας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυ-
πτῷ. Καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει
7 σοι ἐν τῷ φανερωῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογῆσητε
ὥσπερ οἱ ἔθνικοί· δοκοῦσι γάρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν
8 εἰσακουσθήσονται. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδε γὰρ ὁ
Πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν·

Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς :	9
<i>Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,</i>	10
<i>Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.</i>	
<i>Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,</i>	
<i>Γενηθήτω τὸ θέλημά σου</i>	
<i>ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.</i>	
<i>Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.</i>	11
<i>Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,</i>	12
<i>ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.</i>	
<i>Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,</i>	13
<i>ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.</i>	
<i>Ἵτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα</i>	14
<i>εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.</i>	
Ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐ-	15
τῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ	
ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πα-	
τὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.	

18. Ποίαν νηστείαν δέχεται ὁ Θεός.

(*Ματθ. Στ' 16—18*)

ΣΤ'—“Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκρι-
 ται σκυθρωποί. Ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως
 φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι
 ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου
 τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νῖψαι, ὅπως μὴ φανῆς
 τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ
 κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώ-
 σει σοι ἐν τῷ φανερῷ.”

16. Περὶ φιλαργυρίας, πλεονεξίας καὶ ὑλικῆς φροντίδος.

(*Ματθ. ΣΤ'. 19—34*)

ΣΤ'—Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅ-
 που σῆς καὶ βρώσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσ-
 σουσι, καὶ κλέπτουσι. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν

- οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς, οὔτε βρώσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου
21 κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὔδὲ κλέπτουσιν. Ὅπου γὰρ
ἔστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.
- 22 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς. Ἐὰν οὖν ὁ
ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ᾖ, ὅλον σου τὸ σῶμα φωτεινὸν ἔσται.
Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκο-
23 τεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκό-
24 τος πόσον; Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεῦειν· ἢ γὰρ
τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ τοῦ ἑνὸς ἀν-
θέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ
δουλεῦειν καὶ Μαμωνᾷ.
- 25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν: Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί
φάγητε καὶ τί πίνητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθηθε.
Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐν-
26 δύματος; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ
σπεύρουσιν, οὔδὲ θερίζουσιν, οὔδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθή-
27 κας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς
28 μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύνα-
ται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα; Καὶ περὶ
ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ,
29 πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὔδὲ νήθει. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι
οὔδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν
30 τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ
αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέν-
31 νουσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; Μὴ οὖν με-
32 रिμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβα-
λώμεθα; Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γὰρ
33 ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων.
Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιο-
34 σύνην αὐτοῦ, καὶ πάντα ταῦτα προστεθήσεται ὑμῖν. Μὴ
οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἢ γὰρ αὔριον μεριμνήσει
τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

20. Ὁ χρυσοὺς κανὼν τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς.

(*Ματθ. Ζ'. 1-12*)

Ζ'—Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρί-

νετε, κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσε- 3
 ται ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ 3
 ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανο- 4
 εῖς; Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου: "Ἀφες ἄν ἐκβάλω τὸ κάρ- 4
 φος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοῦ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ 5
 σου; Ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλ- 5
 μοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ 6
 ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, 6
 μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, 6
 μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσίν αὐτῶν, καὶ 6
 στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε καὶ εὕρησете· κρού- 7
 ετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ 8
 ζητῶν εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ 9
 ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λί- 9
 θον ἐπιδώσει αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει 10
 αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ 11
 διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσον μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ 12
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; *Πάν- 12*
τα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω
καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ Νόμος καὶ οἱ 13
 Προφῆται.

21. Ὁ ἠθικὸς ἀγὼν κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς κακίας.

(*Ματθ. Ζ'. 13—23*)

Ζ'.—Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ 1
 πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, 2
 καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. Ὅτι στενὴ ἡ 14
 πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ 3
 ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὕρισκοντες αὐτήν.

Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχον- 15
 ται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσὶ λύ- 4
 κοὶ ἄρπαγες. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς, 16
 μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων 5
 σῦκα; Οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποῦς ἀγαθοὺς ποιεῖ. 17

- 18 Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν,
19 οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.
20 Ἔραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς,
21 Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ
Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ
τῇ ἡμέρᾳ: Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν,
καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνό-
23 ματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω
αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ
ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

22. Ὁ Σωτὴρ μακαρίζει τὸν ἀληθῆ Χριστιανόν.
(Τέλος τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλίας Του).

(*Ματθ. Ζ', 24=27*)

- Ζ'—Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους
καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾤκοδό-
25 μησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν. Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ.
καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέ-
πεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καὶ οὐκ ἔπεσε· ἐτεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ
26 τὴν πέτραν. Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους,
καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾤκο-
27 δόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον. Καὶ κατέβη ἡ βρο-
χὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προ-
σέκοψαν τὴν οἰκίαν ἐκείνην, καὶ ἔπεσε, καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐ-
τῆς μεγάλη.

23. Ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκε μὲ κύρος.

(*Ματθ. Ζ', 28-29 καὶ Ἰωάν. Ζ', 40-46*)

- Ματθ. Ζ'—Καὶ ἐγένετο, ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς
λόγους τούτους, ἐξεπλήρουντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐ-
29 τοῦ. Ἦν γὰρ διδάσκων αὐτούς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχὶ
ὡς οἱ Γραμματεῖς.

Ἰωάνν. Ζ'—Καὶ ἀπέστειλαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. Ἐκ τοῦ ὄχλου δὲ οἱ 40 ἀκούσαντες τῶν λόγων τούτων ἔλεγον. Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Προφήτης. Ἄλλοι ἔλεγον. Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός. 41 Οἱ δὲ ἔλεγον. Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστός ἔρχεται; Οὐχ ἡ Γραφή εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ ἀπὸ 42 Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβὶδ, ἔρχεται ὁ Χριστός; Σχίσμα οὖν ἐγένετο ἐν τῷ ὄχλῳ δι' αὐτόν. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ 44 αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας. Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ 45 Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. Διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. *Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς λαλεῖ οὗτος ὁ ἄνθρωπος.*

24. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

(Ἰωάν. Ι' 22—39)

Ι'—Ἐγένετο τότε τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν ἦν. Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ Ἱερῷ ἐν τῇ Στοᾷ 23 τοῦ Σολομῶντος. Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτόν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ 24 ἔλεγον αὐτῷ. Ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπέ ἡμῖν παρρησίᾳ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· 25 Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. Τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ 26 ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν. Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γι- 27 γνώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι. Κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον 28 δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἀρπάσει τις αὐτά ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ Πατὴρ μου, ὃς 29 δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀρπάξειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς μου. *Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν 30 ἑσμεν.*

Ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθά- 31 σωσιν αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Πολλὰ κατὰ ἔρ- 32 γα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ Πατρὸς μου: διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετε με; Ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες. Περί κα- 33 χρ. Μ. Ἐνισλείδου. «*Ἐρμηνεῖα Περικ. Π. καὶ Κ. Δ.*» 6.

λοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι
34 σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν. Ἐπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς. Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ Νόμῳ ὑμῶν, «*ἐγὼ*
35 *εἶπα θεοὶ ἐστέ*»; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοῦς, πρὸς οὓς ὁ λόγος
36 τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή, ὃν ὁ
Πατὴρ ἡγάσασκε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε
37 ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι»; Εἰ οὐ
38 ποιῶ, τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι. Εἰ δὲ
ποιῶ κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα
γνώτε καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ.
39 Ἐζήτουν οὖν πάλιν πιάσαι αὐτόν. Καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χει-
ρὸς αὐτῶν.

25. Ἡ παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου.

(Λουκᾶ Γ', 25—37)

Γ—Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτόν καὶ
λέγων· Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;
26 Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. Ἐν τῷ Νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς;
ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·
27 «*Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας*
σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος
σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου. Καὶ τὸν πλησίον σου
ὡς σεαυτόν».
28 Εἶπε δὲ αὐτῷ. Ὅρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ καὶ ζῆση.
29 Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ τίς
ἐστί μου πλησίον; Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν.
30 Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱερι-
χώ, καὶ λησταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτόν καὶ
πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα.
31 Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ,
32 καὶ ἰδὼν αὐτόν ἀντιπαρῆλθεν. Ὁμοίως δὲ καὶ Λευῖτης γε-
νόμενος κατὰ τόπον, ἐλθὼν κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν, ἀντι-
33 παρῆλθε. Σαμαρείτης δὲ τις ὁδύων ἦλθε κατ' αὐτόν, καὶ
ἰδὼν αὐτόν εὐσπλαγχνίσθη καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ
34 τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον. Ἐπιβιβάσας δὲ

αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτήνος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβα- 35 λὼν δύο δηνάρια, ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐπι- 36 μελήθητι αὐτοῦ καὶ ὅ,τι ἂν προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπα- νέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι.

Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέ- 37 ναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ ποιή- σας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς αὐτῷ· Πο- 38 ρεύου καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως.

26. Ἐνός ἐστι χρεία.

(Λουκᾶ Γ', 38—42)

Γ'—Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοῦς, καὶ αὐτὸς εἰσηλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δὲ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπε- 39 δέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Καὶ τῆδε ἦν ἀδελφὴ 39 καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθήσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τῶν λόγων αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα περιε- 40 σπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστάσα δὲ εἶπεν· Κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφὴ μου μόνην με κατέλιπε διακονεῖν; 41 Εἰπέ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ 42 πολλά, ἐνός δὲ ἐστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξε- 42 λέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

27. Ἡ πίστις τῆς Χαναναίας γυναικός.

(Ματθ. ΙΕ', 21—28)

ΙΕ'—Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ 22 μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ Ἰδοῦ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν 22 ὀρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγαζεν αὐτῷ λέγουσα· Ἐλέη- σόν με, Κύριε, υἱὲ Δαυῖδ. Ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονί- ζεται. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες 23 οἱ μθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες· Ἀπόλυσον αὐ- 24 τήν, ὅτι κραυγάζει ὀπισθεν ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· 24 Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα τοῦ

25 οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα
26 Κύριε, βοήθει μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὐκ ἔστι καλὸν
λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.
27 Ἡ δὲ εἶπε· Ναί, Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν
ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐ-
28 τῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· ὦ γύναι, με-
γάλη σου ἡ πίστις, γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυ-
γάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

28. Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου.

(Λουκᾶ ΙΣΤ'. 19—31)

ΙΣΤ'— Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος καὶ ἐνεδιδύσκετο
πορφύραν καὶ βύσσον εὐφραϊνόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.
20 Πτωχὸς δὲ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν
πυλῶνα αὐτοῦ ἠλκωμένος καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ
21 τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου.
Ἄλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ.
22 Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι
αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ· ἀπέθανε
23 δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. Καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ ἐπάρας τοὺς
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὄρᾳ τὸν Ἀβραάμ
24 ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Καὶ αὐ-
τὸς φωνήσας εἶπε· Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμ-
ψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδα-
τος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ
25 φλογὶ τζούτη. Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέ-
λαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου. Λάζαρος δὲ ὁμοίως
τὰ κακὰ· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι.
26 Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα
ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ
27 δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Εἶπε δέ.
Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
28 πατρὸς μου· ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφοὺς, ὅπως διαμαρτύρη-
ται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον
29 τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ· Ἐχουσι Μωϋσέα

καὶ τοὺς προφῆτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν. Οὐ- 30
χί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῆ πρὸς
αὐτοὺς μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Εἰ Μωϋσέως καὶ τῶν 31
Προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ
πεισθήσονται.

29. Ὁ Θεὸς εἰσακούει τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν.
(Παραβολὴ Τελῶνου καὶ Φαρισαίου).

(Λουκᾶ ΙΗ', 1—14)

ΙΗ'—Ἐλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν 2
πάντοτε προσεύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων· Κρι- 2
τῆς τις ἦν ἐν τινὶ πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄν-
θρωπον μὴ ἐντρέπόμενος. Χήρα δὲ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκεί- 3
νῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα. Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ 4
ἀντιδίκου μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ : Εἰ καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρω- 5
πον οὐκ ἐντρέπομαι, διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χή-
ραν ταύτην ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τὸ τέλος ἐρχομένη ὑ-
πωπιάζῃ με. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος : Ἀκούσατε τί λέγει ὁ κρι- 6
τῆς τῆς ἀδικίας. Ὁ δὲ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν 7
ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυ-
κτός, καὶ μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτοῖς ; Λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσει 8
τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει, πλὴν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐλθὼν ἄρα εὕρησει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς ;

Εἶπε δὲ καὶ πρὸς τινὰς τοὺς πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, 9
ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενούντας τοὺς λοιπούς, τὴν παρα-
βολὴν ταύτην. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ Ἱερόν προσ- 10
εὔξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος Τελῶνης. Ὁ Φαρι- 11
σαῖος σταθεὶς πρὸς σεαυτὸν ταῦτα προσηύχετο· Ὁ Θεός,
εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώ-
πων ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ Τελῶνης.
Νηστεύω δις τοῦ Σαββάτου καὶ ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶ- 12
μαι. Καὶ ὁ Τελῶνης μακρόθεν ἐστῶς οὐκ ἠθελεν οὐδὲ τοὺς 13
ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι, ἀλλ' ἔτυπεν τὸ
στήθος αὐτοῦ λέγων· Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.

14 Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐ-
τοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,
ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

30. Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ τελώνης Ζακχαῖος.

(Λουκᾶ ΙΘ', 1-10)

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000
1001
1002
1003
1004
1005
1006
1007
1008
1009
1010
1011
1012
1013
1014
1015
1016
1017
1018
1019
1020
1021
1022
1023
1024
1025
1026
1027
1028
1029
1030
1031
1032
1033
1034
1035
1036
1037
1038
1039
1040
1041
1042
1043
1044
1045
1046
1047
1048
1049
1050
1051
1052
1053
1054
1055
1056
1057
1058
1059
1060
1061
1062
1063
1064
1065
1066
1067
1068
1069
1070
1071
1072
1073
1074
1075
1076
1077
1078
1079
1080
1081
1082
1083
1084
1085
1086
1087
1088
1089
1090
1091
1092
1093
1094
1095
1096
1097
1098
1099
1100
1101
1102
1103
1104
1105
1106
1107
1108
1109
1110
1111
1112
1113
1114
1115
1116
1117
1118
1119
1120
1121
1122
1123
1124
1125
1126
1127
1128
1129
1130
1131
1132
1133
1134
1135
1136
1137
1138
1139
1140
1141
1142
1143
1144
1145
1146
1147
1148
1149
1150
1151
1152
1153
1154
1155
1156
1157
1158
1159
1160
1161
1162
1163
1164
1165
1166
1167
1168
1169
1170
1171
1172
1173
1174
1175
1176
1177
1178
1179
1180
1181
1182
1183
1184
1185
1186
1187
1188
1189
1190
1191
1192
1193
1194
1195
1196
1197
1198
1199
1200
1201
1202
1203
1204
1205
1206
1207
1208
1209
1210
1211
1212
1213
1214
1215
1216
1217
1218
1219
1220
1221
1222
1223
1224
1225
1226
1227
1228
1229
1230
1231
1232
1233
1234
1235
1236
1237
1238
1239
1240
1241
1242
1243
1244
1245
1246
1247
1248
1249
1250
1251
1252
1253
1254
1255
1256
1257
1258
1259
1260
1261
1262
1263
1264
1265
1266
1267
1268
1269
1270
1271
1272
1273
1274
1275
1276
1277
1278
1279
1280
1281
1282
1283
1284
1285
1286
1287
1288
1289
1290
1291
1292
1293
1294
1295
1296
1297
1298
1299
1300
1301
1302
1303
1304
1305
1306
1307
1308
1309
1310
1311
1312
1313
1314
1315
1316
1317
1318
1319
1320
1321
1322
1323
1324
1325
1326
1327
1328
1329
1330
1331
1332
1333
1334
1335
1336
1337
1338
1339
1340
1341
1342
1343
1344
1345
1346
1347
1348
1349
1350
1351
1352
1353
1354
1355
1356
1357
1358
1359
1360
1361
1362
1363
1364
1365
1366
1367
1368
1369
1370
1371
1372
1373
1374
1375
1376
1377
1378
1379
1380
1381
1382
1383
1384
1385
1386
1387
1388
1389
1390
1391
1392
1393
1394
1395
1396
1397
1398
1399
1400
1401
1402
1403
1404
1405
1406
1407
1408
1409
1410
1411
1412
1413
1414
1415
1416
1417
1418
1419
1420
1421
1422
1423
1424
1425
1426
1427
1428
1429
1430
1431
1432
1433
1434
1435
1436
1437
1438
1439
1440
1441
1442
1443
1444
1445
1446
1447
1448
1449
1450
1451
1452
1453
1454
1455
1456
1457
1458
1459
1460
1461
1462
1463
1464
1465
1466
1467
1468
1469
1470
1471
1472
1473
1474
1475
1476
1477
1478
1479
1480
1481
1482
1483
1484
1485
1486
1487
1488
1489
1490
1491
1492
1493
1494
1495
1496
1497
1498
1499
1500
1501
1502
1503
1504
1505
1506
1507
1508
1509
1510
1511
1512
1513
1514
1515
1516
1517
1518
1519
1520
1521
1522
1523
1524
1525
1526
1527
1528
1529
1530
1531
1532
1533
1534
1535
1536
1537
1538
1539
1540
1541
1542
1543
1544
1545
1546
1547
1548
1549
1550
1551
1552
1553
1554
1555
1556
1557
1558
1559
1560
1561
1562
1563
1564
1565
1566
1567
1568
1569
1570
1571
1572
1573
1574
1575
1576
1577
1578
1579
1580
1581
1582
1583
1584
1585
1586
1587
1588
1589
1590
1591
1592
1593
1594
1595
1596
1597
1598
1599
1600
1601
1602
1603
1604
1605
1606
1607
1608
1609
1610
1611
1612
1613
1614
1615
1616
1617
1618
1619
1620
1621
1622
1623
1624
1625
1626
1627
1628
1629
1630
1631
1632
1633
1634
1635
1636
1637
1638
1639
1640
1641
1642
1643
1644
1645
1646
1647
1648
1649
1650
1651
1652
1653
1654
1655
1656
1657
1658
1659
1660
1661
1662
1663
1664
1665
1666
1667
1668
1669
1670
1671
1672
1673
1674
1675
1676
1677
1678
1679
1680
1681
1682
1683
1684
1685
1686
1687
1688
1689
1690
1691
1692
1693
1694
1695
1696
1697
1698
1699
1700
1701
1702
1703
1704
1705
1706
1707
1708
1709
1710
1711
1712
1713
1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100
2101
2102
2103
2104
2105
2106
2107
2108
2109
2110
2111
2112
2113
2114
2115
2116
2117
2118
2119
2120
2121
2122
2123
2124
2125
2126
2127
2128
2129
2130
2131
2132
2133
2134
2135
2136
2137
2138
2139
2140
2141
2142
2143
2144
2145
2146
2147
2148
2149
2150
2151
2152
2153
2154
2155
2156
2157
2158
2159
2160
2161
2162
2163
2164
2165
2166
2167
2168
2169
2170
2171
2172
2173
2174
2175
2176
2177
2178
2179
2180
2181
2182
2183
2184
2185
2186
2187
2188
2189
2190
2191
2192
2193
2194
2195
2196
2197
2198
2199
2200
2201
2

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος εἶ, Σίμων 17
βάρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ
Πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ ἐγὼ σοὶ λέγω, ὅτι Σὺ 18
εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκ-
κλησίαν, καὶ πύλαι "Αἰδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω 19
σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς
ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύ-
σῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε 20
διεστειλάτο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι
αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐ- 21
τοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πολλὰ πα-
θεῖν ὑπὸ τῶν Πρεσβυτέρων καὶ Ἀρχιερέων καὶ Γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ 22
προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτὸν λέ-
γων. Ἰλεώς σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στρα- 23
φείδης εἶπε τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω μου, σατανά· σκάνδα-
λὸν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀν-
θρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Εἴ τις 24
θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ 25
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν, ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος
σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον 26
ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Ἡ τί δώσει
ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ 27
Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ
τὴν πράξιν αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶν τινες τῶν 28
ᾧδδε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν
ἴδωσι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ Βασιλείᾳ
αὐτοῦ:

32. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος.

(*Ματθ. ΙΖ'. 1-9*)

ΙΖ' —Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν

Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ
2 ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορ-
φώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.
3 Καὶ ἰδοὺ ὄφθησαν αὐτοῖς Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας μετ' αὐτοῦ
4 συλλαλοῦντες. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ.
Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν
ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσῆ μίαν καὶ μίαν Ἡλίας.
5 Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν
αὐτούς, καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς
6 μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε». Καὶ ἀκού-
σαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβή-
7 θησαν σφόδρα. Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ
8 εἶπεν. Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀ-
φθαλμοὺς αὐτῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.
9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐνετείλατο αὐ-
τοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα, ἕως οὗ ὁ
Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ.

33. Τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

(*Ματθαίου ΙΗ'. 1—20*)

ΙΗ' — Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰη-
σοῦ λέγοντες· Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν
2 Οὐρανῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν
3 αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ εἶπεν. Ἄμῃν λέγω ὑμῖν, ἐάν μὴ
στραφήτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθετε εἰς τὴν
4 Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς
5 τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν
Οὐρανῶν. Καὶ ὅς ἐάν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ
6 ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. Ὅς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν
μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ
7 ἵνα κρεμασθῆ μύλος ὀνίκος εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ
καταποντισθῆ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ
ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάν-
δαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον

έρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ ποῦς σου σκανδαλίζει σε, ἔκ- 8
κοψον αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν
εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας
ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμὸς 9
σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν
σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλ-
μοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

Ὅρατε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· 10
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παν-
τός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρα-
νοῖς. *Ἦλθε γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.* 11
Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα 12
καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα
ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γέ- 13
νηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ
μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.
Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ 14
ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγ- 15
ξον αὐτὸν μετὰ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐὰν σου ἀκούσῃ ἐ-
κέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε 16
μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων
ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ 17
τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω
σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικὸς «καὶ ὁ τελώνης». Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα 18
ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ
ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρα-
νῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσω- 19
σιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντός πράγματος, οὐδ' ἐὰν αἰτήσων-
ται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρα-
νοῖς. *Οὗ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα.* 20
ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

34. Ἡ παραβολὴ τοῦ πονηροῦ δούλου.

(Ματθ. ΙΗ'. 21—35)

ΙΗ' — Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, ποσάκις ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτόν; Ἔως ἐπτάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά. Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συναῖραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ τούτου συναίρειν προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα εἶχε καὶ ἀποδοθῆναι. Πεισῶν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνη αὐτῷ λέγων· Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ τὸ δάνειον ἀφήκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος καὶ εὐρῶν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρητήσας αὐτὸν ἔπνιγε λέγων· Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. Πεισῶν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν λέγων· Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλ' ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδοῦναι τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφήκᾰ σοι, ἐπεὶ παρεκάλεισάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἔλεησαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδοῦναι πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτω γάρ καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφήτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

35. Ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

(Ἰωάν. IB', 1—19)

IB'—Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα 2 διηκόνει. Ὁ δὲ Λάζαρος εἰς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία, λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς 3 πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 4 Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδοῦναι. Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε ἃ ἐ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτῃς ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς. 7 Ἄφες αὐτήν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' 8 ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ πάντοτε οὐκ ἔχετε.

Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖ ἐστὶ 9 καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ 10 Ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπήγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν. 11

Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν 12 ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βάρια τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἐκραύγαζον :

Ὡσαννά, 13

εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου,

ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ.

Εὐρῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄναριον ἐκάθησεν ἐπ' αὐτό, καθὼς 14 ἐστὶ γεγραμμένον·

Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών· 15

Ἰδοὺ ὁ Βασιλεὺς σου ἔρχεται,

καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.

- 16 Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον,
ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα
17 ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρ-
τύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώ-
18 νησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Διὰ
τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐ-
19 τὸν πεπειηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς
ἑαυτοῦς. Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν ; Ἴδε ὁ κόσμος
ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

36. Τὰ σημεῖα τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

(*Ματθ. ΚΔ', 1-14*)

- ΚΔ'—Καὶ ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ,
καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειξαι αὐτῷ τὰς οἰκο-
2 δομὰς τοῦ Ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. Οὐ βλέπετε
ταῦτα πάντα ; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῆ ὧδε λίθος
3 ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ
τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
κατ' ἰδίαν λέγοντες. Εἶπέ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ
4 σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶ-
νος ; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. Βλέπετε μὴ τις
5 ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
λέγοντες, ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι.
6 Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων ὁρᾶτε
μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ἐστὶ
7 τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεῖα
ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ
8 κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὧδίνων.
9 Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν
ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισοῦμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ
10 ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀλλή-
11 λους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ
12 ψευδοπροφήται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσι πολλοὺς. Καὶ
διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν
13 πολλῶν. Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τὸ τέλος οὗτος σωθήσεται. **Καὶ**

κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ Οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος.

37. Ὁ χρόνος τῆς ἐνδόξου ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου.

(*Ματθ. ΚΔ', 23—44*)

ΚΔ'—Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστὸς ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ 24
ψευδοπροφήται καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥ-
στε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς. Ἴδου προεί- 25
ρηκα ὑμῖν. Ἐάν οὖν εἴπωμεν ὑμῖν: Ἴδου ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί, 26
μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. Ὡσπερ 27
γὰρ ἡ ἀστραπή ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως
δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώ-
που. Ὅπου γὰρ ἐάν ᾦ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ 28
ἄετοί.

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος 29
σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς,
καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις
τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε φανήσεται τὸ ση- 30
μεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τότε κό-
ψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ
δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέ- 31
λους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνά-
ξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ'
ἄκρων τῶν οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς 32
μάθετε τὴν παραβολὴν. Ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται 33
ἀπαλός, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκεται ὅτι ἐγγὺς τὸ θέ-
ρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλ- 34
θῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ 35
γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, 36
οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ μου μόνος....

- 42 Γρηγορεύετε οὖν ὅτι οὐκ οἶδατε ποῖα ὥρα ὁ Κύριος ὑμῶν
43 ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε ὅτι, εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποῖα φυλακῆ ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ
44 ἄν εἶασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς
γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἢ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἔρχεται.

38. Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων.

(*Ματθ. ΚΕ', 1-13*)

- ΚΕ'—Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν δέ-
κα παρθένοις, αἵτινες λαβῶσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξ-
2 ἦλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. Πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν
3 φρόνιμοι καὶ πέντε μωραί. Αἵτινες μωραὶ λαβῶσαι τὰς
4 λαμπάδας ἑαυτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. Αἱ δὲ
φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν
5 λαμπάδων αὐτῶν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν
6 πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν.
«Ἴδου ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ».
7 Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμη-
8 σαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶ-
9 πον. Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν
σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· Μήπο-
10 τε οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μαλλον πρὸς
αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος καὶ αἱ ἔτοιμοι εἰσῆλθον
11 μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὑστερον
δ' ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι· Κύριε, κύριε,
12 ἀνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
13 Γρηγορεύετε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν
ὥραν, ἐν ἧ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

39. Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος.

(*Λουκ. ΚΒ' Ματθ. ΚΣΤ'. Μάρκ. ΙΑ'. Α' Κορ. ΙΑ*).

Λουκ. ΚΒ'—Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἢ ἔδει θύε-

σθαι τὸ πάσχα. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς Πέτρον καὶ Ἰω- 3
άννην εἰπών. Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα 3
φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμεν ; Ὁ 9
δὲ εἶπεν αὐτοῖς. Ἴδου εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν
συναυθήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βασιτάζων
ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς ἣν εἰσπορεύεται· καὶ 11
ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότη τῆς οἰκίας. Λέγει σοι ὁ Διδάσκαλος,
ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν
μου φάγω ; Κάκεῖνος ὑμῖν δεῖξῃ ἀνώγειον μέγα ἐστρωμέ-
νον· ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἰρήκει 13
αὐτοῖς, καὶ ἠτοίμασαν τὸ πάσχα.

Ματθ. ΚΣΤ' — Ὁσίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν 20
δώδεκα μαθητῶν. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν. Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι σφό- 22
δρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ εἷς ἕκαστος. Μήτι ἐγὼ εἰμι Κύ-
ριε ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν. Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν
χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ οὗτός με παραδώσει. Καὶ ὁ μὲν Υἱὸς 24
τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ
δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖ-
νος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπε· Μήτι 25
ἐγὼ εἰμι Ῥαββί ; Λέγει αὐτῷ. Σὺ εἶπας.

Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβῶν ὁ Ἰησοῦς τοῦ ἄρτον καὶ εὐ- 27
λογήσας ἔκοψε καὶ δούς τοῖς μαθηταῖς εἶπε. Λάβετε, φάγε-
τε, τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. Τοῦτο
ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. (Α' Κορ. ΙΑ' 24). Καὶ λαβῶν
τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· Πίετε
ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς
διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεισιν
ἁμαρτιῶν· τοῦτο ποιεῖτε, ὡσάκις ἐὰν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν
ἀνάμνησιν· (Α' Κορ. ΙΑ', 25). Λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πῶς ἀπ' 29
ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας
ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ Βασιλείᾳ
τοῦ Πατρός μου. Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν 30
'Ελαιῶν.

40. Ὁ σταυρικός θάνατος τοῦ Ἰησοῦ.

(Ἰωάν. ΙΘ', 17—42)

18 ΙΘ'—Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀπήγαγον. Καὶ βα-
στάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρα-
νίου τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν
ἔσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐν-
19 τεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ἐγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ
Πιλᾶτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον :

ΙΗΣΟΥΣ Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

20 Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰου-
δαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἔσταυρώθη
ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστὶ, Ἑλληνιστὶ, Ρω-
21 μαϊστὶ. Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλᾶτῳ οἱ Ἀρχιερεῖς τῶν Ἰου-
δαίων. Μὴ γράφῃ : Ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι
22 ἐκεῖνος εἶπε, Βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πι-
λάτος· Ὁ γέγραφα, γέγραφα.

23 Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἔσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλα-
βον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ
στρατιῶτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄρραφος,
24 ἐκ τῶν ἀνωθεν ὕφαντός δι' ὄλου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλή-
λους. Μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τινος
ἔσται, ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ ἢ λέγουσα.

*«Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς,
καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλήρον».*

25 Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. Εἰστήκεσαν δὲ
παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ
26 τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγ-
δαλινὴ. Ἰησοὺς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρε-
27 στώτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἴδε ὁ υἱός
σου. Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· Ἴδου ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ'
ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

28 Μετὰ ταῦτα εἰδὼς ὁ Ἰησοὺς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεστοι,
29 ἵνα πληρωθῇ ἡ Γραφή, λέγει· *Διψῶ*. Σκευὸς οὖν ἐκεῖτο
ὄξους μεστόν. Οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσώπω
30 περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβε
τὸ ὄξος ὁ Ἰησοὺς, εἶπε· *Τετέλεστοι*. Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν
παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μελνῆ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώ- 31
ματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἦν γὰρ μεγάλη
ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον, ἵνα
κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν. Ἦλθον οὖν οἱ 32
στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη, καὶ
τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν 33
ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐ-
τοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν
πλευρὰν ἐνυξε, καὶ εὐθέως ἐξεῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ 34
ἑωρακῶς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυ-
ρία· κάκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύ-
σητε. Ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ: 36

«*Ὅστούν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ*». Καὶ πάλιν ἑτέρα 37
Γραφή λεγεί: *Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν*.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀ- 38
ριμαθαίας, ὢν μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ κεκρυμμένος διὰ τὸν φό-
βον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἐπέ-
τρεψεν ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. 39
Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς
τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας
ἑκατόν. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ 40
ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰου-
δαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη, 41
κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐ-
δεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, 42
ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

41. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ.

(*Ματθ. ΚΗ', 1—10, Μάρκ. ΙΣΤ'. 9—16, Ματθ. ΚΗ'. 16—20,
Λουκᾶ ΚΔ'. 45—49, Ἰωάν. Κ'. 30—31*)

Ματθ. ΚΗ'—Ὅψε δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς
μῖαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μα-
ρια θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· 2
ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβάς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπε-
κύλησε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ.
Ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευ- 3
Χρ. Μ. Ἐνισλείδου. *Ἐρμηνεῖα Περικ. Π. καὶ Κ. Δ.* 7

4 κὸν ὡσεὶ χιών. Ἐκ τῶν φόβου αὐτοῦ εἰσείσθησαν οἱ τη-
5 ροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγε-
λος εἶπε ταῖς γυναίξι. Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι
Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· οὐκ ἔστιν ὧδε, ἠγέρθη
6 γὰρ, καθὼς εἶπε. Δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ὁ Κύ-
7 ριος. Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν
8 Γαλιλαίαν. Ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. Ἴδου εἶπον ὑμῖν. Καὶ
ἐξεληθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς
9 ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων· *Χαίρετε*. Αἱ δὲ προ-
σεληθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν
10 αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε. Ὑπά-
γετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς
τὴν Γαλιλαίαν, κακεῖ με ὄψονται.

9 Μάρκ. ΙΣΤ'—Ἀναστάς δὲ πρῶτῃ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη
πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαι-
10 μόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γε-
11 νομένοις, πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. Κάκεινοι ἀκούσαντες ὅτι
12 ζῆ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν
ἐξ αὐτῶν, περιπατοῦσιν, ἐφανερῶθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ πορευ-
13 ομένων εἰς ἀγρόν. Κάκεινοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς
14 λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. Ὑστερον ἀνακειμένους
αὐτοῖς τῆς ἑνδεκά ἐφανερῶθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν
αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγ-
15 γερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες
εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ
16 κτίσει. *Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται*, ὁ δὲ ἀπι-
στήσας κατακριθήσεται.

16 Ματθ. ΚΗ'—Οἱ δὲ ἑνδεκά μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς
τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
17 Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίστασαν·
18 Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων.
19 Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευ-
θέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς
εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύ-
ματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην

ὕμῃν. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως 20
τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Λουκ. ΚΔ'—Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέ- 45
ναι τὰς Γραφάς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτω γέγραπται 46
καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νε-
κρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 47
μετάνοιαν εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμε-
νον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δὲ ἐστὲ μάρτυρες τούτων. Καὶ 49
ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς μου ἐφ'
ὑφᾶς. Ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ
ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.

Ἰωάν. Κ'—Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ 30
Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμ-
μένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεῦ- 31
σητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἵνα πιστεύοντες ζωῆν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

42. Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.

(Πράξ. Ἀποστ. Α', 1—8 καὶ 9—14. Λουκ. ΚΔ', 50—53, Μάρκ. ΙΣΤ',
19—20. Ἰωάν. ΚΑ', 25)

Πράξ. Ἀποστ. Α'.—Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην,
περὶ πάντων, ᾧ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ
διδάσκειν, ἄχρις ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς Ἀποστόλοις 2
διὰ πνεύματος Ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη· οἷς καὶ 3
παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν πολ-
λοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐ-
τοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ συνα- 4
λιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱερουσολύμων μὴ χωρί-
ζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, ἣν
ἠκούσατέ μου. Ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ 5
βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας
ἡμέρας.

Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· 6
Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν
τῷ Ἰσραήλ; Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. Οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γινῶναι 7
χρόνους ἢ καιρούς, οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ,

ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ Ἀγίου Πνεύματος
8 ἐφ' ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλήμ καὶ
ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.

Λουκ. ΚΔ'.—Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθα-
51 νίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ
52 ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς διέστη ἅπ' αὐτῶν,
καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν.

9 Πράξ. Α'.—Καὶ βλεπόντων αὐτῶν ἐπῆρθη, καὶ νεφέλη
10 ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Καὶ ὡς ἀτενί-
ζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανόν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ
ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ
11 εἶπον· «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες εἰς
τὸν οὐρανόν; Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἅφ' ὑμῶν εἰς
τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν
12 πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν». Τότε ὑπέστρεψαν ἐν Ἱερου-
σαλήμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὃ ἐστὶ ἐγγὺς
Ἱερουσαλήμ, σαββάτου ἔχον ὁδόν.

Λουκ. ΚΔ'.—Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν ὑπέ-
53 στρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Καὶ ἦσαν
διὰ παντὸς ἐν τῷ Ἱερῷ αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν.

13 Πράξ. Α'.—Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ Ὑπε-
ρῶνον, οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὃ τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ
Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος
καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος τοῦ Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ Ζηλω-
14 τῆς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. Οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτε-
ροῦντες ὁμοθυμαθὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυ-
ναίξει καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ σὺν τοῖς ἀδελ-
φοῖς αὐτοῦ.

19 Μάρκ. ΣΤ'.—Καὶ ὁ μὲν Κύριος μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς
20 ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ.
Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου
συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος διὰ τῶν ἐπακο-
λουθούντων σημείων.

25 Ἰωάν. ΚΑ'.—Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ
Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἴμαί
τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία—ΑΜΗΝ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου. — Βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ.

Δ'—*ὡς γέγραπται.* ὅπως εἶναι γεγραμμένον, ὡς ἔχουν γράψει οἱ προφῆται. *πρὸ προσώπου σου.* πρὶν ἀπὸ σένα. *ὃς κατασκευάσει.* ὅστις—ἄγγελος—θὰ ἐτοιμάσῃ. *ἔμπροσθέν σου.* πρὸ σοῦ. *φωνή βοῶντος.* ἐννοεῖται ἐγένετο ἢ ἠκούσθη· ὅστις ἐβόα. *τὰς τριβύδας* δρόμους, μονοπάτια. *βάπτισμα μετανοίας.* γεν. ἀντικειμ. βάπτισμα ὀδηγοῦν εἰς μετάνοιαν. ἢ... *χώρα.* πάντες οἱ Ἰουδαῖοι. *ὀπίσω μου.* κατόπιν μου. *ἐν σοὶ εὐδόκησα.* ἢ ἐν ᾧ εὐδόκησα ἢ ἠδύόκησα (Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς). Εὐδοκῶ τινι σημαίνει μένω εὐχαριστημένος ἀπὸ κάποιου, παραδέχομαι εὐχαρίστως, τὸν ὅποιον παραδέχομαι, ἀπὸ τὸν ὅποιον μένω εὐχαριστημένος, εἰς ὃν ἐπαναπαύεται ἢ εὐαρέσκειά μου, ἢ χάρις μου.

Β'—*Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου.* Εὐαγγέλιον ἐνταῦθα σημαίνει τὴν καλὴν εἶδησιν τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὡστε ἀρχὴ τῆς καλῆς αὐτῆς ἀγγελίας εἶναι ἢ ἔλευσις τοῦ Ἰωάννου καὶ τὸ κήρυγμα ὑπ' αὐτοῦ τῆς μετανοίας. *Προφήταις.* Περὶ τούτου ἔγραψαν οἱ Προφῆται Ἡσαΐας Μ' 3, καὶ Μαλαχίας Γ' 1. *Τὸν ἄγγελόν μου.* Ὁ Ἰωάννης *Ἐν τῇ ἐρήμῳ.* Ὁ Ἰωάννης ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἐρημον τῆς Ἀνατολικῆς Ἰουδαίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ εἰς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν. *Τρίχας καμήλου.* τοῦτέστι ἔνδυμα ἀπὸ τρίχας καμήλου. *ἐσθίων ἀκρίδας.* πρόκειται περὶ εἶδους τινὸς ἀκρίδος, τὴν ὁποῖαν μέχρι σήμερον τρώγουν οἱ πτωχοὶ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων. *μέλι ἄγριον.* τὸ μέλι τῶν ἀγρίων μελισσῶν. *Αὐτός.* Εἶναι ὁ Μεσίας, ὁ Χριστός. *Πνεῦμα.* Τὸ Ἅγιον.

Γ'—Ὁ Ἰωάννης ἔρχεται διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ δεχθοῦν τὸν Χριστόν. Ἀρχίζει μὲ τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας. Καὶ βαπτίζει ὅσους μετανοοῦν εἰς ἄφρασις ἁμαρτιῶν. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦτο ἤρχισε τὸ ἔργον του.

2. Τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Α'.—*ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος.* γεμᾶτος δύναμιν, τὴν ποίαν τοῦ ἐνέπνευσε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· πλήρης Πνεύματος Ἁγίου. *καθ' ὅλης.* εἰς ὅλην. *τεθραμμένος.* ἀναιεθραμμένος, μεγαλωμένος· *τὸ εἰωθός.* ἡ συνήθεια. Ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ παιδι συνήθιζε νὰ μεταβαίνη εἰς τὴν Συναγωγὴν. *ἀνέστη.* ἐσηκώθη. *ἀναπτύξας.* ἀνοίξας. *τὸν τόπον.* τὸ χωρίον, τὸ μέρος. Ἡσαΐου ΞΑ', 1—2. *πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ.* ἐννοεῖται ἐστὶ μένει. *οὐ ἔνεκεν.* ὅτι, διότι. *ἔχρισέ με.* με ἔχρισε, διώρισε, προώρισεν ὁ Θεός, ὁ Κύριος. *εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς.* νὰ φέρω τὴν καλὴν εἰδήσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἦτοι εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους. *ἀπέσταλκέ με.* με ἀπέστειλεν ὁ Κύριος. *ἰάσασθαι.* νὰ θεραπεύσω. *ἄφροσιν.* ἀπολύτρωσιν, ἐλευθερίαν. *ἀποστεῖλαι ἐν ἀφέσει.* νὰ ἐλευθερώσω τοὺς πληγωμένους ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. *ἐνιαυτὸν Κυρίου.* τὸ ἔτος τοῦ Κυρίου. *δεκτόν.* εὐπρόσδεκτον. *πτύξας.* κλείσας. *ἐμαρτύρουσιν αὐτῷ.* συνεφώνησαν με αὐτόν, ἦτοι με τὴν ἐρημνείαν πού ἔκαμεν αὐτός. *τοὺς λόγους τῆς χάριτος.* τοὺς πλήρεις χάριτος λόγους του.

Α'.—*Συναγωγὴ.* ὁ τόπος τῆς συναθροίσεως τῶν Ἑβραίων διὰ λόγους θρησκευτικούς. *Ἡμέρα τῶν σαββάτων.* Τὸ Σάββατον. *Ἐπ' ἐμέ.* Τοῦτο λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ τοῦ Μεσίου.

Γ'.—Ἡ προφητεία αὕτη ἐξεπληρώθη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ὁ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λυτρωτής, πού ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον—καὶ οἱ ἄνθρωποι παρέδέχθησαν—τὸν ἐνιαυτὸν τοῦ Κυρίου—τὴν Ἐκκλησίαν.

3. Ὁ Ἰησοῦς καθιστᾷ τὴν Καπερναοὺμ κέντρον τῆς Μεσιακῆς του δράσεως.—Ἐκλογὴ τῶν πρώτων Μαθητῶν.

Α'.—*ὄδδον θαλάσσης.* ἡ παραθαλασσία, ἦτοι ἡ γῆ Ζαβουλὼν καὶ ἡ γῆ Νεφθαλεὶμ ἡ παραθαλασσία, ἡ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἡ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, τοῦτέστι ὁ λαὸς ὁ καθήμενος εἰς τὸ σκότος τὸ θρησκευτικόν. *ἀμφίβληστρον.* δίκτυον τοῦ ψαροῦ. *καταρτίζοντας,* ἐτοιμάζοντας. *περιῆγεν,* περιήρχετο. *ἀπῆλθεν,* διεδόθη. *ἡ ἀκοή,* ἡ φήμη.

Β'.—*Ὁ Ἰωάννης.* Εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής. Οὗτος συνελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἡρώδου Ἀντύπα καὶ ἐφυλακίσθη.

Γαλιλαία ἐθνῶν. Εἶναι φράσις τοῦ προφήτου Ἡσαΐου Η' καὶ Θ'. Λέγεται οὕτω ἐπειδὴ παλαιότερον εἶχε κατοικηθῆ ἀπὸ εἰδωλολάτρων — ἐθνικούς. **Συρία.** Εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Δαμασκόν. Εἰς αὐτὴν περιελαμβάνετο καὶ ἡ Παλαιστίνη.

Γ'—Ὁ Ἰησοῦς κηρῦσσει εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν τὸ κήρυγμα μετανοίας καὶ λέγει, ὅτι ἤδη εἶναι ἐγγὺς ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Τοῦτο εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας. Ἡ μετάνοια εἶναι ἀπαραιτήτος διὰ τὰ κερδίσει κανεῖς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

4. Μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου περὶ τοῦ Χριστοῦ.

Α.—**εὐθύνετε.** κάμετε εὐθειαν. **μέσος ὑμῶν.** εἰς τὸ μέσον δὲ ὑμῶν. **ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν.** ὁ νεώτερός μου, ὅστις ἔγινε - εὐ-
ρέθη πρεσβύτερός μου. **ὁ αἴρων.** ὁ φέρον ἐπάνω του. **πρωτός μου.**
πρεσβύτερός μου, ὁ μεγαλύτερός μου, ἀρχαιότερός μου. **τεθέαμαι.**
ἔχω ἴδει ἢ εἶδον.

Β'—**Ἠλίας εἶ σύ;** Ὁ προφήτης Μαλαχίας (ΜΑ' 5) λέγει ὅτι
πρὸ τοῦ Χριστοῦ θὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν ὁ προφήτης Ἠλίας.
Ὁ προφήτης εἶ σύ; Ὁ προφήτης ἐκεῖνος περὶ οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ
Μωϋσῆς, Δευτ. ΙΗ' 15, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἴδε κεφ. 12 τοῦ Α'
βιβλίου... **Φωνὴ βοῶντος.** Ἴδε κεφ. 1 τοῦ παρόντος. **ἐν Βηθανίᾳ.**
Εἶναι ἡ πέτρα τοῦ Ἰορδάνου τοιαύτη καὶ ὄχι ἡ Βηθανία τῆς Ἰου-
δαίας ἢ κειμένη παρὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. **Καὶ ἔμαρτύρησεν Ἰωάν-
νης.** Ταῦτα συνέβησαν, ὡς εἶδομεν, κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Χρι-
στοῦ, κεφ. 1.

Γ'—Ὁ Ἰησοῦς ὀνομάζεται ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ αἴρων τὴν ἁμαρ-
τίαν τοῦ κόσμου, διότι ὅπως ὁ ἀμνὸς ἐθυσιάζετο διὰ τὰς ἁμαρτίας
τῶν ἀνθρώπων ὑπ' αὐτῶν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐθυσιάσθη
εἰς τὸν Γολγοθᾶν διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. Ἡ θυσία δὲ ἐκείνη
τοῦ Κυρίου ἔσωσε τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς
τοὺς κόλπους τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ, ὁ Χριστός.

5. Ἡ παραβολὴ τοῦ σπείροντος τὸν σπῆρον.

Α'—**μαστίγων.** μαστίγες λέγονται αἱ ἀσθένειαι, διότι ταλαι-
πωροῦν τὸν ἄνθρωπον. **πνεύματα πονηρά.** διάφοροι ψυχικαὶ ἀσθέ-

νειαί (παραφροσύνη, σεληνιασμός, μανία κλπ.). *ἐξεληλύθει*. εἶχον ἐξέλθει. *ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων*. ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, τὴν παρουσίαν. *συνιόντος*. συρρέοντος ὄχλου πολλοῦ. *ἐπιπορευομένων*. καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ ἐκάστην πόλιν ἤρχοντο νέοι συνεχῶς ἀκροαταί. *διὰ παραβολῆς*. παραβολικῶς, μὲ παραβολήν. *ἐν τῷ σπείρειν*. καθὼς αὐτὸς ἔσπειρεν. *ὁ μὲν*. ἀθροιστικῶς, ἄλλο μὲν μέρος, ἄλλοι μὲν σπόροι. *ἰκμάδα*. ἰκμάς, ὑγρασία. *ἀγαθὴν*. εὐφορον. *τίς εἶη*. τί σημαίνει, ποίαν ἀλληγορικὴν ἔννοιαν ἔχει. *δέδοται*. εἰς ὑμᾶς εἶναι δεδομένον, ἐπιτετραμμένον, σεῖς δύνασθε. *μὴ συνιῶσιν*. νὰ μὴ καταλαβαίνουν, ἔννοοῦν, *αἴρει*. παίρνει, ἀφαιρεῖ. *ἀφίστανται*. ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν πίστιν. *πορευόμενοι*. ζῶντες. *οὐ τελεσφοροῦσι*. δὲν ὠριμάζουν τὸν καρπὸν. *ἐν ὑπομονῇ*. μὲ ὑπομονήν, δηλ. ἀντιτασσόμενοι εἰς ὅλους τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ ἐμπόδια τῆς ζωῆς.

Β'— *Μαρία Μαγδαληνή*. Περὶ αὐτῆς ἴδε Ματθ. ΚΗ' 1 καὶ Ἰωάν. Κ' 1. *Ἰωάννα*. Ἦτο σύζυγος τοῦ Χουζᾶ, ὅστις ἦτο ἐπίτροπος, οἰκονόμος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου τοῦ Ἀντίπα. *βλέποντες μὴ βλέπωσιν*. Εἶναι φράσις τοῦ Ἡσαίου Στ' 9—10.

Γ'— Ὁ Ἰησοῦς διὰ τῆς παραβολῆς αὐτῆς εἰκονίζει τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀκούουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διὰ νὰ καρποφορήσῃ ἀπαιτεῖ καρδίαν καθαρὰν, πνεῦμα ἥσυχον καὶ πρόθυμον καὶ εὐσεβῆ ψυχὴν.

6. Ἡ παραβολὴ τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.

Α'— *ἐν τῷ καθεύδειν*. ὅταν ἐκοιμῶντο. *ζιζάνια*. σπόρους βλαβερούς, *δήσατε*. δέσατε. *ἐρεύξομαι*. μέλλον τοῦ ἐρεύγομαι, λέγω. *ἀπὸ καταβολῆς*. ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως, τῆς δημιουργίας. *φράσον*. ἐξηγήσέ μας. *συντέλεια*. τέλος. *βουγμός*. τρίξιμο.

Β'— *Ἀνοίγω ἐν παραβολαῖς*. Εἶναι λόγια τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως Δαβίδ. Ψαλμ. ΟΗ'. *Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ*. Εἶναι ἡ οἰκία τοῦ τελώνου Ματθαίου καὶ μαθητοῦ, κειμένη εἰς τὴν Καπερναοῦμ. *Ὁ ἔχων ὄψα...* ὁμιλεῖ διὰ τὰ πνευματικὰ ὄψα τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς. Κατὰ τὸ λόγιον τῶν ἀρχαίων· «νοῦς ὄψα καὶ νοῦς ἀκούει».

Γ'— Ὁ Κύριος διὰ παραβολῶν ἐδίδαξε μεγάλας καὶ ὑψηλὰς διδασκαλίας, διὰ νὰ τὰς ἔννοήσουν οἱ ἄπλοῖ ἀνθρώποι. Καὶ ἐδῶ διδάσκει τὴν συνύπαρξιν εἰς τὸν κόσμον ἀνθρώπων καλῶν καὶ κα-

κῶν καὶ ὅτι οἱ μὲν καλοὶ θὰ ἀμειφθοῦν, εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ κακοὶ θὰ τιμωρηθοῦν. Διδάσκει δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς Μελλούσης Κρίσεως.

7. Ἡ παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν.

Α'—*ὠρυξεν*. ἔσκαψεν. κατεσκεύασε *λινόν*. πατητήρι. *ἐξέδοτο*. ἔδωκεν εἰς καλλιέργειαν ἐπὶ μισθῷ. *ὃν μὲν ὃν δέ*. ἄλλον μὲν . . . ἄλλον δέ. *ἐντραπήσονται*. θὰ ἐντραποῦν. *κακοὺς (ὄντας) κακῶς*. ἐπειδὴ εἶναι κακοί, κακῶς, μὲ σκληρὸν θάνατον, θὰ θανατώσῃ αὐτούς. *ἀπεδοκίμασαν*. ἔκριναν ἀκατάλληλον. *ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας*. ἐγένετο ἀκρογωνιαίος λίθος. *αὐτη*. ἡ κεφαλὴ γωνίας ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος. *ἀρθήσεται*. θὰ ἀφαιρεθῆ. *συνθλασθήσεται*. θὰ συντριβῆ· θὰ γίνῃ λυῶμα. *λικμήσει αὐτόν*. θὰ καταστρέψῃ καθ' ὀλοκληρίαν αὐτόν, θὰ τὸν κάμῃ σκόνην. *κρατῆσαι*. νὰ τὸν πιᾶσουν, συλλάβουν.

Β' *Ἀνθρῶπος τις*. Ὁ Θεός. *ἀμπελών*. ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ἡ Ἐκκλησία. *γεωργοῖς*. οἱ κακοὶ αὐτοὶ γεωργοὶ εἶναι οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἰσραὴλ. *τοὺς δούλους*. Οἱ διάφοροι ἀπεσταλμένοι τοῦ Θεοῦ, οἱ προφηταὶ κλπ. *τὸν Υἱὸν αὐτοῦ*. Τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν. *λίθον ὃν . . .* Εἶναι φράσις ψαλμ. ΡΙΗ', 22. Ἐννοεῖ δὲ ὡς ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστόν, τὸν ὁποῖον οἱ οἰκοδομοῦντες—ἄρχοντες τοῦ Ἰσραὴλ—ἐθεώρησαν ἀκατάλληλον καὶ ἐθανάτωσαν. *δοθήσεται ἔθνει*. Τὸ ἔθνος τοῦτο εἶναι τὸ Ἑλληνικόν, ὅπως λέγει ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸ Ἰωάν. ΙΒ', 20.

Γ'—Παραστατικώτατα ὁ Κύριος δίδει εἰς τοὺς Φαρισαίους νὰ ἐννοήσουν τὸ ἔργον του. Ἄλλὰ αὐτοὶ γεμᾶτοι πάθος καὶ μῖσος, ζητοῦν νὰ τὸν συλλάβουν. Ἐπροφήτευσεν δὲ ὁ Κύριος μὲ τὴν παραβολὴν αὐτήν, ὅτι ἄλλο ἔθνος, τὸ Ἑλληνικόν, θὰ πάρῃ τὴν θέσιν τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

8. Ἡ παραβολὴ τῶν γάμων τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως.

Α'—τὸ *ἄριστόν μου*. τραπέζι μου. *τὰ σιτιστά*. τὰ μανάρια. *τεθυμένα*. σφαγμένα. *ἐμπορία*. τὸ ἐμπόριον, *ἐνέπηρσε*. κατέκαυσε. *διεξόδους ὁδῶν*. τὰ σταυροδρομία. *ἐπλήσθη*. ἐπληρώθη. ἐγάμισεν. *ἀνακειμένων*. προσκεκλημένων. *ὁ γάμος*. ἡ αἴθουσα τοῦ γάμου.

θεάσασθαι. νὰ ἴδῃ καὶ γνωρίσῃ. *Ἐταῖρε*. φίλε. *ᾧδε*. ἐνταῦθα. *ἐφιμώθη*. ἀπεστομώθη. *ἄρατε καὶ ἐκβάλατε*. σηκῶστε τον καὶ ρίξτε τον. *κλητοὶ προσκεκλημένοι*.

Β'—*Ἀθροπος βασιλεύς*. Ὁ Θεός. *τοῦ υἱοῦ*. Τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. *γάμος*. εἶναι ἡ σύστασις τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας Νυμφίος εἶναι ὁ Χριστός. *Καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν*. Προσκεκλημένοι οἱ ὅποιοι δὲν ἤθελον νὰ ἔλθουν εἶναι οἱ Ἰσραηλίται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν. Οὗτοι ἐκακοποίησαν τοὺς ἀπεσταλμένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. *τὴν πόλιν*. Ἡ Ἱερουσαλὴμ κατεστράφη τὸ 70 μ, Χ. ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Τίτου, *Πονηροῦς τε καὶ ἀγαθοῦς*. Οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἐκάλεσαν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ποὺ λέγονται Χριστιανοί, δὲν εἶναι καὶ πραγματικοὶ ὁπαδοὶ τοῦ Κυρίου. *Ἔνδυμα γάμου*. Δὲν ἔχουν ὅλοι ἔνδυμα γάμου. Δὲν εἶναι ὅλοι ἐκλεκτοὶ καὶ ἀγαθοί. Αὐτοὶ θὰ τιμωρηθοῦν.

Γ'—Τὴν παραβολὴν ταύτην θὰ ἐνοήσωμεν καλύτερον, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν παραβολὴν τῶν Δέκα Παρθένων Ματθ. ΚΕ'. καὶ τὰ ὠραῖα τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας μας «Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται». Καὶ «Τὸν νυμφῶνά σου βλέπω Σωτήρ μου . . ».

9. Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου. Οἱ Μακαρισμοί.

Α'—*Οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι*. πνεῦμα τὸ φρόνημα. οἱ πτωχοὶ κατὰ τὴν ἔπαρσιν, «τοῦτέστιν οἱ ταπεινοί». (Ζυγαβηνός). *μακάριοι*. εὐδαίμονες, εὐτυχεῖς, καλότυχοι. *οἱ πενθοῦντες*. δι' οἰονδήποτε λόγον καὶ μάλιστα συναισθανόμενοι τὰς ἁμαρτίας των. *παρακληθήσονται*. θὰ παρηγορηθοῦν. *οἱ πραεῖς*, οἱ ποῦοι. οἱ ἡσυχιοὶ ἄνθρωποι. *πεινῶντες καὶ διψῶντες*. οἱ διακαῶς ποθοῦντες τὴν δικαιοσύνην. *δύονται*. θὰ ἴδουν. *εἰρηνοποιοίς*. ὁ συμβιβαστικός, ὁ εἰρηνεύων τοὺς ἐρίζοντας. *οἱ δεδιωγμένοι ἐνεκεν δικαιοσύνης*. ὅσοι διώκονται, διότι εἶναι δίκαιο. *ὀνειδίξω*. ὑβρίζω. *ἐνεκεν ἐμοῦ*. θὰ συναφθῇ μὲ τὰ ρήματα. *πονηρὸν ρῆμα*. κακὸν λόγον, *οὕτω γάρ*, δηλ. ὀνειδίξοντες, φευδόμενοι κλπ.

Β'—*Τὸ ὄρος*. Τὸ γνωστὸν ὄρος τῆς Καπερναοῦμ, ὅπερ ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον λέγεται τῶν Μακαρισμῶν, ὕψους 345 μέτρ. *ὁ μισθός*. ἡ ἀμοιβὴ τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθόν. εἶναι δὲ οὗτος κυρίως ἡ ἀπόλαυσις τῆς Βασιλείας τῶν

Οὐρανῶν. *τοὺς προφήτας.* Ἴδε Ματθ. ΚΓ' καὶ Ἐβρ. ΙΑ' 30—40.

Γ'—Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὁρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ σύνοψις τῆς ὅλης ἠθικῆς διδασκαλίας αὐτοῦ· εἶναι τὸ κορυφωμα τῆς ὅλης Χριστιανικῆς διδασκαλίας, πού περιέχεται εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, εἶναι ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἠθικοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν, πού περιλαμβάνεται εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ἀποτελεῖ λοιπὸν τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρία μέρη, τὸν *πρόλογον*—κεφ. Ε' 3-16, τὸ *κύριον θέμα*—κεφ. Ε' 17 ἕως Ζ', 13, καὶ τὸν *ἐπίλογον*—κεφ. Ζ', 14-28. Τὸ θέμα ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰ ἑξῆς· α') Ε' 17-20 ἡ περίληψις τοῦ θέματος, β') ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος Ε' 21 ἕως Ζ' 13· Εἰδικώτερον δὲ τὸ θέμα περιλαμβάνει περὶ φόνου, περὶ μοιχείας, περὶ διαζυγίου, περὶ ἐπιπορκίας, περὶ ἐκδικήσεως, περὶ ἀγάπης καὶ μίσους, περὶ ἐλεημοσύνης, περὶ προσευχῆς, περὶ νηστείας, περὶ ὑλιστικῆς φροντίδος, περὶ κατακρίσεως, περὶ τῆς χριστιανικῆς ἀξιοπορεπείας, περὶ τοῦ ὄρου τῆς εὐπροσδέκτου προσευχῆς. Εἰς τὸν ἐπίλογον τέλος γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν χριστιανικῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, ἐν ᾧ εἰς τὸν πρόλογον πρῶτον μὲν μακαρίζονται οἱ ἔχοντες τὰς χριστιανικὰς ἀρετάς, δεύτερον δὲ παραβάλλονται οὗτοι μὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἄλλας τῆς γῆς.

Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὁρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου εἶναι ἕνας τέλειος ἠθικὸς κῶδιξ, μὲ τὸν ὁποῖον δὲν δύναται καμμία ἄλλη ἠθικὴ κανονὸς φιλοσόφου ἢ ἄλλης θρησκείας νὰ παραβληθῆ ὡς πρὸς τὴν τελειότητα καὶ ἀνωτερότητα. Ἡ Χριστιανικὴ Ἠθικὴ βασίς ἔχει τὴν *ἀγάπην*.

10. Ὁ Χριστιανὸς εἶναι τὸ ἄλλας καὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Α'—*μωρανθῆ*. χάση τὴν ιδιότητα πού ἔχει. *ἀλησθήσεται*. θὰ ἀλατισθῆ. *βληθῆναι*. νὰ ριφθῆ. *καταπατεῖσθαι*. νὰ καταπατητῆ «ὅ ἐστὶ νὰ περιφρονῆται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων» (Ζυγαβ.). *λυχνία*. ὁ λυχνοστάτης. Τὸ ἄλλας καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν (Πυθαγόρας-Πλούταρχος) θεωρεῖται ὡς σύμβολον ἀγνότητος καὶ δικαιοσύνης.

Β'—*μόδιος*. λέξις λατινικὴ, μέτρον χωρητικότητος καὶ συγχρόνως ἐπιπλον οἰκιακόν, ὅπως τὸ δικό μας τραπέζι. *τὸ φῶς ὑμῶν*. τὸ φῶς σας. δηλ. τὰ φωτεινά σας ἢ καλὰ σας ἔργα. ἡ ὀρθὴ διδασκαλία.

Γ'—Μὲ τὸ ἄλλας τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον νοστιμεύει καὶ προφυλάσ-

σει ἀπὸ τὴν σῆψιν, καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, πού φωτίζει καὶ θερμαίνει, παρομοιάζει ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητάς του εἰς τὸν κόσμον.

Καὶ πρέπει μὲ θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητα νὰ προχωρήσουν εἰς τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ κατ' ἑξοχὴν δὲ φῶς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Χριστός. (Ἰωάν. Α' 4-9 καὶ Γ' 19-20 καὶ Η' 12). Ἡ δὲ διδασκαλία του εἶναι μοναδικὴ καὶ ἡ μόνη σωτήριος καὶ εὐεργετικὴ.

11. Ὁ Σωτὴρ ἦλθεν ἵνα συμπληρώσῃ τὸν ἠθικὸν νόμον.

Α'—**καταλῦσαι.** νὰ καταργήσω. **τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας.** τὸν ἠθικὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως καὶ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τῶν Προφητῶν. **πληρῶσαι.** νὰ συμπληρώσω καὶ ἐκπληρώσω. ἐπαληθεύσω. **Ἀμήν.** ἀληθῶς. **ἕως ἂν παρέλθῃ.** ἕως ὅτου παρέλθῃ. ἀντιστρόφως, ὅσον ὑφίσταται ὁ κόσμος. **λύση.** καταλύση. παραβῆ, **τῶν ἐλαχίστων.** οἶαι εἶναι ἡ ἰῶτα καὶ ἡ κεραία εἰς τὰ ἑβραϊκὰ γράμματα. **ἐλάχιστος.** «τοῦτέστιν ἔσχατος πάντων». (Ζυγαβηνός), **ποιήση.** κάμῃ, πράξῃ, ἐκτελέσῃ **καὶ διδάξῃ.** καὶ διὰ τῆς πράξεώς του διδάξῃ. **τῶν Γραμματέων...** ἐννοεῖται, πλεῖον τῆς δικαιοσύνης τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων. **Φαρισαῖοι.** ἐθεωροῦντο οἱ καθαροί, ἀναμάρτητοι, **Γραμματεῖς,** δὲ οἱ ἐξηγηταὶ τοῦ Νόμου.

Β'—Ὅτ' Ἑβραῖοι ἔλεγον τὴν Παλ. Διαθήκην Νόμον, Προφήτας καὶ Ἀγιόγραφα. **Ἰῶτα... κεραία.** Εἶναι τὰ μικρότερα εἰς τὸ μέγεθος γράμματα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου. Ἡ ἔννοια: Ἐφ' ὅσον θὰ ὑφίσταται ὁ κόσμος, οὐδεμία ἐντολὴ ἔστω καὶ ἡ ἐλαχίστη τοῦ ἠθικοῦ Νόμου θὰ καταργηθῇ. Ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσέως ἦτο ἠθικός, λειτουργικός καὶ πολιτικός.

Γ'—Ὁ Σωτὴρ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον νὰ δώσῃ τὴν τελείαν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν νομοθεσίαν. Δὲν κατήργησε τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἀλλὰ συνεπλήρωσε καὶ ἐπεκύρωσεν αὐτὴν καὶ ἔργω καὶ λόγῳ.

12. Ὁ Κύριος συνιστᾷ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν.

Α'—**ἐρρέθη.** ἐλέχθη. **τοῖς ἀρχαίοις.** εἰς τοὺς ἀρχαίους ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. **ρακά.** λέξις ἑβραϊκὴ, ἀνόητος, ἀσεβής. **διαλλάγηθι.** συμφιλιώσου. **ἰσθι εὐνοῶν.** νὰ διάκεισαι εὐνοϊκά. **τῷ ἀντιδίκῳ σου.**

μέ τον ἀντίδικόν σου, ἐχθρόν σου. *ταχύ*. ταχέως, χωρίς χρονοτριβήν· *ὑπηρέτης*. ὁ δεσμοφύλαξ. *τὸν ἔσχατον*. καὶ τὴν τελευταίαν πεντάραν. Ἴδε καὶ Ματθ. ΚΓ'.

Β'—*Οὐ φονεύσεις...* Ἴδε Ἐξόδ. Κ' 13 Λευϊτ. ΚΔ' 17 Δευτ. ΙΖ', 8. *κρίσις*. συνέδριον. *γένενα πυρός*. Τὸ κατώτατον δικαστήριον μεταξύ τῶν Ἑβραίων ἦτο ἡ κρίσις, ἢ κριτήριο, ἔχον ἄλλοῦ 3, ἄλλοῦ 7 καὶ ἄλλοῦ 23 δικαστάς. Τὸ ἀνώτατον δὲ ἦτο τὸ Συνέδριον (μέγα), τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 70 δικαστάς, μὲ πρόεδρον τὸν ἐκάστοτε ἀρχιερέα. Ἡ δὲ γένενα τοῦ πυρός ἦτο τόπος παρὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἐρρίπτοντο αἱ ἀκαθαρσαί, σκουπίδια κλπ. διὰ τοῦτο ἐκεῖ πάντοτε ἔκαιε πῦρ καὶ ἦτο τόπος ἀφόρητος. Μεταφορικῶς λέγεται γένενα πυρός τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως. Κριτῆς δὲ εἶναι ὁ δικαστής. *Κοδρανῆς*. νόμισμα ρωμαϊκὸν ἴσον μὲ πέντε λεπτά.

Γ'—Ὁ Κύριος συνιστᾷ πάντοτε νὰ εἴμεθα συνδιαλλακτικοὶ πρὸς τὸν πλησίον, νὰ ἀποφεύγωμεν δὲ τὴν ὀργὴν ἢ τὴν ἀφορεμὴν πρὸς ὀργήν, ἢ ὁποῖα εἶναι αἰτία τοῦ φόνου καὶ ὅλων τῶν κακῶν.

13. Ὁ Κύριος ἀπαγορεύει τὸν ὄρκον.

Α'—*ἐπιορκῶ*. παραβαίνω τὸν ὄρκον, πὸν ἔκαμα. *τῷ Κυρίῳ*. χάριν τοῦ Κυρίου. *μὴ ὁμῶσαι ὅλως*. νὰ μὴ ὀρκισθῆς καθόλου. *οὐ δύνασαι*. ἢ σύνταξις: οὐ δύνασαι ποιῆσαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν.

Β'—*Οὐκ ἐπιορκήσεις*. Ἴδε Ἐξόδ. Κ' Λευϊτ. ΙΘ' 12. Ἄριθ. Α' 2, *πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως*. Οὕτως ἐλέγετο ἡ Ἱερουσαλήμ. Μέγας Βασιλεὺς δὲ ἦτο ὁ Δαβίδ. Ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὸν Θεόν. Ψαλμ. ΜΖ'. 3

Γ'—Ἐνταῦθα ὁ Κύριος ἀπαγορεύει ἐντελῶς τὸν ὄρκον. Διότι ὁ ὄρκος εἰς τὴν κοινωνίαν εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀνελικρινείας τῶν ἀνθρώπων τῆς. Ὅταν ὅμως μεταξύ τῶν ἀνθρώπων βασιλεύῃ εἰλικρινεία, τότε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη τοῦ ὄρκου. Καὶ εἰς μίαν τοιαύτην κοινωνίαν, ὅπως εἶναι ἡ Χριστ. Ἐκκλησία, ἀποβλέπει ὁ Κύριος. Ἴδε καὶ Ματθ. ΚΓ' 11-33 Ἰάκωβ. Ε' 2.

14. Ὁ Κύριος δίδασκει τὴν ἀνεξικακίαν.

Α'—*μὴ ἀντιστῆναι*. νὰ μὴ φέρετε ἀντίστασιν. *κριθῆναι*. νὰ

δικασθῆ. **χιτών**. τὸ ὑποκάμισον. **ιμάτιον**. ἔνδυμα ἔξωτερικόν. **ἀγγαρεῦσαι**. παρὰ τὴν θέλησίν σου σὲ ὑποχρεώσῃ.

Β'—**Ὀφθαλμὸν κλπ.** Ἴδε Ἐξόδ. ΚΑ'. 24. Λευϊτ. ΚΔ', 20. Δευτ. ΙΘ', 21. Ἐννοεῖται δὲ ἡ προστακτικὴ **ἀπόδος μίλιον**. Ρωμαϊκὸν μέτρον μήκους ἴσον μὲ 1.500 μέτρα.

Γ'—Δὲν ἐννοεῖ ἐνταῦθα φυσικά ὁ Σωτὴρ νὰ εἴμεθα πάντοτε ὑποχωρητικοὶ μέχρι ταπεινώσεως, ἀλλ' ὡς καὶ ὁ ἴδιος, ὅταν ἐρραπίσθη ὑπὸ τοῦ δούλου διεμαρτυρήθη, οὕτω καὶ ἡμεῖς νὰ εἴμεθα μὲν ὑποχωρητικοὶ ἀπέναντι τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου, νὰ διεκδικῶμεν ὅμως τὰ δίκαιά μας, ὄχι διὰ τῆς αὐτοδικίας, ἀλλὰ διὰ τῆς νομίμου ὁδοῦ, ὅπως εἶναι π. χ. τὰ δικαστήρια κλπ., ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τούτων νὰ παραιτούμεθα. Ὁ Παῦλος λέγει: «μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, ἢ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους». (Ρωμ. ΙΓ' 8).

15. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.

Α'—**Εὐλογεῖτε**. ἐπαινεῖτε, νὰ λέγετε καλοὺς λόγους. **καλῶς ποιεῖτε**. εὐεργετεῖτε. **ἐπηρεάζόντων ὑμᾶς**. ἐνοχλοῦντων ὑμᾶς **ἀσπάζομαι**. χαιρετῶ, φιλῶ. **οὐχί**, θὰ τὸ συνάψωμεν μὲ τὸ ποιούσι, δὲν πράττουν τοιοῦτοτρόπως. . .

Β'—**Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου**. Ἴδε Λευϊτ. ΙΘ', 18, **καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου**. τοῦτο δὲν τὸ λέγει ὁ Νόμος, ἀλλὰ τὸ συνεπέρινον οἱ Γραμματεῖς τοῦ Νόμου. Εἶναι λοιπὸν προσθήκη τῶν Γραμματέων. **τελῶναι**. Τελώνης εἶναι ὁ ὠνούμενος—ἀγοράζων ἀπὸ τὸ κράτος τὰ τέλη—φόρους πὺν ἔπρεπε νὰ πληρώσουν οἱ πολῖται. Τὸ ἐπάγγελμά των τοὺς ἔκαμε σκληροὺς. Ἐγίνοντο δὲ τοιοῦτοι ἀνθρώποι σκληροί, οἱ ὅποιοι ἔφθανον μέχρις ἀδικίας κατὰ τὴν εἰσπραξίν των φόρων. Διὰ τοῦτο ἔθεωροῦντο ἀνθρώποι κακοὶ καὶ ἁμαρτωλοί. Ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Θεόφραστος ἐρωτηθεὶς κάποτε «τίνα τὰ ὁμότερα τῶν θηρίων», ἀπεκρίθη, «ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν ἄρκτοι καὶ λέοντες. ἐν δὲ ταῖς πόλεσι **τελῶναι** καὶ συκοφάνται» (Στοβαῖος).

Γ'—Ὁ Κύριος συνιστᾷ πρὸς ὅλους τὴν ἀνεξικακίαν, τὴν ὁποίαν πρῶτος αὐτὸς ἐφήρμοσε, καὶ τὴν ἀγάπην καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν, (Λουκ. Ι', 25—37) διὰ νὰ εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ. Ἴδε παραβολὴν καλοῦ Σαμαρείτου.

16. Πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἐλεημοσύνη.

Α'—*προσέχετε*. συναπτόεν μὲ τὸ μὴ ποιεῖν. *Τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν (ἢ δικαιοσύνην)*. τὰ περισσότερα χειρόγραφα καὶ οἱ μεγάλοι κριτικοὶ (Τίσερντορφ, Νεστλὲ κλπ.) γράφουν δικαιοσύνην, λέξις ἡ ὁποία σημαίνει τὴν ἔμπρακτον ἠθικὴν ἀρετὴν ὑπὸ τὰ τρία στοιχεῖα αὐτῆς, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν, περὶ ὧν γίνεται λόγος εὐθύς κατωτέρω, ὡς ἐξηγήσεις τῆς λέξεως δικαιοσύνη. *τὸ θεαθῆναι*. πρὸς θεόν, πρὸς ἐπίδειξιν. *εἰ δὲ μήγε*. δηλ. εἰ δὲ οὐ προσέχετε μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, μισθὸν οὐκ. . . *μὴ σαλπίσσης*. μὴ διακηρύξεως. Διότι ἦτο συνήθεια τότε ἡ ἐλεημοσύνη νὰ γίνεται διὰ σαλπύγγων, ὅπως ἔκαμαν οἱ Φαρισαῖοι. Ἐσάλπιζον διὰ νὰ συναχθοῦν οἱ πτωχοί. *ἐν ταῖς ρύμαις*. εἰς τοὺς δρόμους. *ἀπέχουσι*. ἔχουσι λάβει παρὰ τῶν ἀνθρώπων πλήρη τὸν μισθόν, τὴν ἀμοιβὴν—τὸν ἔπαινον—τῆς πράξεώς των, *μὴ γνώτω*. νὰ μὴ μάθῃ, νὰ μὴ ξυρῆ, οὔτε ὁ στενότερος συγγενὴς σου. *ὅπως ἦ σου*. διὰ νὰ εἶναι, νὰ γίνεται ἡ ἐλεημοσύνη σου

Β'.—*ὑποκριταί*. ὑποκριτῆς λέγεται ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος προσποιεῖται ὅτι ἔχει τι, ἢ εἶναι τι, ἐν ᾧ πράγματι δὲν εἶναι, ὁ προσποιούμενος χαρακτῆρα, ὃν δὲν ἔχει, ὅπως οἱ Φαρισαῖοι.

Γ'.—Καὶ τὴν ἐλεημοσύνην θέλει ὁ Κύριος νὰ γίνεται ἀπὸ καθαράν ἀγάπην πρὸς τὸν πάσχοντα πλησίον καὶ ὄχι χάριν ἐπιδείξεως κλπ. Χάριν αὐτῆς ἔχει ὀρίσει ὁ Θεὸς ἀμοιβὴν—μισθόν—τὴν κληρονομίαν τῆς Βασιλείας του.

17. Ποία προσευχὴ ἀρμόζει εἰς τὸν Χριστιανόν.

Α'.—*οὐκ ἔση*. δὲν θὰ εἶσαι. *φιλοῦσιν*. φιλοῦσιν ἐστῶτες προσεύχεσθαι ἀγαποῦν. ἀρέσκονται, ἰστάμενοι ὄρθιοι νὰ προσεύχωνται. *ταμεῖον*. τὸ θησαυροφυλάκιον ἢ ἡ ἀποθήκη τῆς οἰκίας, *μὴ βαττολογήσητε*. νὰ μὴ φλυαρῆτε. *οἱ ἔθνηκοί*. οἱ εἰδωλολάτραι. *δοκοῦσι γάρ*. διότι νομίζουν. *ὧν χρεῖαν ἔχετε*. ποίας ἀνάγκας ἔχετε. *τὸν ἐπιούσιον*. τὸν ἐφήμερον (Χρυσόστρμος) τὸν ἐπιτήδειον, τὸν ἀπαραίτητον. *ἄφες*. συγχώρησε. *ὀφειλήματα*. ἁμαρτήματα, τὰ χρεῖα. *ὀφειλέτης*. ὁ ὀφείλων τι εἰς τινα. *μὴ εἰσενέγκης*. μὴ εἰσάγης, ἐμβάλῃς, μὴ φέρῃς. *εἰς περασμόν*. εἰς δοκιμασίαν. *ἀλλὰ ρῦσαι*. ἀλλὰ σῶσέ μας.

πονηρός. ὁ διάβολος. **ὄτι σοῦ.** διότι. **παραπτώματα.** τὰ σφάλματα, τὰς ἁμαρτίας.

Β'.—Ἡ προσευχή αὐτὴ λέγεται Κυριακὴ, διότι μᾶς τὴν ἐδί-
δαξεν ὁ Κύριος. εἶναι πλήρης, ἀριστοτεχνικὴ καὶ σοφὴ προσευχή, διότι
περιέχει ἐν συντομίᾳ πᾶν ὅ,τι χρειάζεται διὰ τὸν Χριστιανόν. Διαίρεται
εἰς τρία μέρη: τὸν **πρόλογον** ἢ τὴν ἐπικλήσιν τοῦ Θεοῦ—Πάτερ
ὕμῶν..., τὸ κύριον **θέμα** Ἀγιασθήτω... ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ εἰς
τὸν **ἐπίλογον** Ὅτι σοῦ ἐστιν... Ἀμήν. Τὸ θέμα δὲ περιλαμβάνει ἕξ
τινά, ὑποδιαϊρούμενα α') εἰς τὰς τρεῖς **εὐχὰς** ἀγιασθήτω—ἐλθέτω
—γενηθήτω καὶ β') εἰς τὰ τρία **αἰτήματα**—τὸν ἄρτον... δὸς—καὶ
ἄφες...—καὶ εἰσενέγκης..., ἀλλὰ ρῦσαι. Πλήρη ἐρμηνείαν αὐτῆς
ἴδε: Δ. Φαραζουλή «Ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ», ἔκδοσις «Ζωῆς».

Γ'.—Ἐνταῦθα ὁ Κύριος δὲν ἐμποδίζει τὴν κοινὴν προσευχὴν,
ποὺ γίνεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ τὸ Σχολεῖον κλπ. Ἀλλὰ θέλει μὲ
ὅσα λέγει νὰ καταπολεμήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιδείξεως κατὰ τὴν
προσευχὴν, τὸ ὁποῖον τότε διέκρινε τοὺς Φαρισαίους. Αὐτοὶ προσ-
ηύχοντο εἰς τὰς πλατείας κλπ. μόνοι, διὰ νὰ τοὺς ἴδουν καὶ τοὺς
ὑπολήπτονται οἱ ἄλλοι Ἑβραῖοι ὡς ἀνθρώπους θεοσεβεῖς.

Ἡ προσευχὴ διὰ τὸν Χριστιανόν — καὶ ἡ κοινὴ καὶ ἡ κατ'
ἰδίαν—εἶναι καθῆκον καὶ ἔχει μεγίστην ἠθικὴν ἀξίαν, περὶ τῆς ὁ-
ποίας μᾶς ὁμιλοῦν τακτικὰ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ ὁ
ἴδιος, δὲ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Μαθηταὶ του τακτικὰ ἔκαναν τὴν προ-
σευχὴν των. Ἴδε Ἰωάν. ΙΖ'. Ἴδε καὶ Λουκ. ΙΗ', 1—14 καὶ Ματθ.
ΙΗ', 21—35, Καὶ κεφ. 29 καὶ 33 καὶ 35 τοῦ παρόντος.

18. Ποίαν νηστείαν δέχεται ὁ Θεός.

Α'.—**Σκνθρωποί.** κατηφεῖς, μελαγχολικοί. **ἀφανίζουσι.** καθι-
στοῦν ἀφανῆ, κρύπτουν, σκεπάζουν (μὲ μανδῆλι). **ἄλειψαι.** τὴν κε-
φαλὴν σου μὲ μύρον. **νίψαι.** πλύνε, ἦτοι νὰ περιποιηθῆς τὸν ἑαυ-
τόν σου.

Β'.—Οἱ Ἑβραῖοι ὅταν ἐνήστευον ἐνεδύοντο εὐτελεῖ ἔνδύματα
—σάκκους—ἐσκέπαζον τὸ κεφάλι μὲ μανδῆλι καὶ δὲν ἐπλύνοντο,
εἰς ἔνδειξιν λύπης καὶ πένθους.

Γ'.—Καὶ ἐνταῦθα ὁ Κύριος καταπολεμεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπι-
δείξεως καὶ τῆς ὑποκρισίας. Ἡ νηστεία, ὡς μέσον ἐξιλασμοῦ, ὑπῆρ-
χεν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν θρησκείαν.

19. Περὶ φιλαργυρίας, πλεονεξίας καὶ ὑλικῆς φροντίδος.

Α'.—*ὕμν.* χάριν ὑμῶν. *σῆς, βρω̄σις.* σῆς—σητὸς καὶ σῆος, εἶναι ὁ σκόρος (μόλιτσα) τὸ μικρὸ σκουληκι, ποῦ κατατρώγει τὰ μάλλινα ἰδίως ὑφάσματα, βρω̄σις δὲ εἶναι ἡ σκωρία ποῦ κατατρώγει τὰ μέταλλα, *ἀφανίζει.* καταστρέφουν. *διορύσσουσι.* σκάπτουν, τρυποῦν. *ἡ καρδία ὑμῶν.* «καρδίαν ἐνταῦθα τὸν νοῦν ἐκάλεσεν· ἐκεῖ ἔσται καὶ ὁ νοῦς ὑμῶν» (Ζυγαβηνός), *ἀπλοῦς.* ὑγιής, ἀγαθός, *πονηρός,* ἀσθενής, *πονηρός.* *τὸ σκότος πόσον.* τὸ ἠθικὸν σκότος (τοῦ Παρμενίδου). Ὅπως εἰς τὸ σῶμα ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι λύχνος, οὕτω εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι ὁ νοῦς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. Καὶ ὁ Ζυγαβηνὸς ἐρμηνεύει. «εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοί, ὃ ἔστιν ὁ νοῦς, ὁ δωρηθεὶς εἰς τὸ φωτίζειν καὶ ὀδηγεῖν τὴν ψυχὴν, σκότος ἔστί, τοῦτέστιν ἐσκοτίζεται, λοιπὸν τὸ σκότος, τὸ ἀπὸ τῶν παθῶν, πόσον ἔσται εἰς τὸ σκοτίζειν τὴν ψυχὴν, σκοτισθέντος τοῦ φωτίζοντος αὐτὴν φωτός;». Παράβαλε καὶ τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου: «Νοῦς ὄρα καὶ νοῦς ἀκούει, τᾶλλα κωφὰ καὶ τυφλὰ». *δουλεύειν.* νὰ λατρεύῃ, ὑπηρετῇ. *ἀνθέξεται.* θὰ παραδεχθῇ, ἀγκαλιάσῃ. *Μαμωνᾶς.* Διάβολος, *τῇ ψυχῇ ὑμῶν.* χάριν τῆς ζωῆς σας. *εμβλέψατε.* παρατηρήσατε. *οὐχ ὑμεῖς μάλλον.* δὲν διαφέρετε σεῖς περισσότερον ἀπὸ αὐτά; *προσθεῖναι.* νὰ προσθέσῃ. *ἡλικία.* ἀνάστημα. *καταμάθετε.* ἔξετάσατε, παρατηρήσατε. *νήθει.* γνέθουν, ὑφαίνουν. *περιεβάλετο.* ἐφόρεσε ποτέ. *ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ.* ἐν πάσῃ τῇ μεγαλοπρεπεῖᾳ αὐτοῦ. *εἰ δέ...* θὰ συναφθῇ μὲ τὸ ρῆμα. *ἀμφιέννυσιν.* ἐνδύει. *χορῆζετε.* ἔχετε ἀνάγκην. *εἰς τὴν αὔριον.* διὰ τὴν αὔριον, *ἡ κακία.* ἡ μέριμνα, ὁ ὁ κόπος, ἡ τάλαιπωρία. *αὐτῆς.* ἡ ἰδική της.

Β'.—*Μαμωνᾶς.* Οὗτος ἦτο θεὸς τοῦ πλοῦτου, ὅπως μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὁ Πλοῦτος, ὁ υἱὸς τῆς Δήμητρος. Ἐνταῦθα ὁ Κύριος προσωποποιεῖ τὴν φιλαργυρίαν, ἣτις προέρχεται ἀπὸ τὸν Διάβολον. *Σολομών.* Μεταξὺ τῶν Ἑβραίων περιώνυμος εἶχε γίνεαι ὁ βασιλεὺς Σολομὼν διὰ τὸν πλοῦτον, τὴν δόξαν, τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν αὐτοῦ. Παραλ. Β', κεφ. Θ'. Διὰ τὴν φήμην του αὐτὴν τὸν ἐπεσκέφθη καὶ ἡ βασίλισσα Σαβᾶ.

Γ'.—Ὁ ἄνθρωπος πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, καὶ δι' αὐτὰ νὰ φροντίζῃ, ὁ δὲ Θεὸς τότε προσθέτει εἰς αὐτὸν καὶ τὰ ἀπαραίτητα ἐπίγεια τοιαῦτα. Ἀπαγορεύει δὲ ἐνταῦθα ὁ Κύριος ὄχι τὴν ἰδιοκτησίαν, οὐδὲ

Χρ. Μ. Ἐνισλειδου. «Ἐρμηνεῖα Περικ. Π. καὶ Κ. Δ.»

πάσαν βιοτικήν μέριμναν, ἀλλὰ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθά, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παραμελλῶνται τὰ ἐπουράνια καὶ αἰώνια. (Ψαλμ. Γ', 5).

20. Ὁ χρυσοῦς κανὼν τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς.

Α'.—**Κρίνετε.** κατακρίνετε, καταδικάζετε, ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς ΣΤ' 3. **ἵνα μὴ κριθῆτε.** ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. **ἐν ᾧ γὰρ κρίματι.** με ὅποιον κρίμα, κατάκριμα, κατάκρισιν. **ἐν ᾧ μέτρῳ.** με ὅποιον μέτρον. **κάρφος.** τὸ μικρὸ ξύλο, ξυλαράκι, (καὶ μεταφορικῶς τὸ μικρὸν ἐλάττωμα, ἐλαττωματάκι.) **δοκός.** δοκάρι, μεγάλο ξύλο, μεγάλο ἐλάττωμα, ἀμάρτημα. **διαβλέψεις.** θὰ ἴδης καθαρά. **μὴ δώτε.** κατὰ λέξιν, νὰ μὴ δώσετε. **τὸ ἅγιον.** κάθε ἅγιον προᾶγμα, ἐνταῦθα δὲ τὰ μυστήρια τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας καὶ τὴν Θεῖαν αὐτῆς διδασκαλίαν, τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁμιλήσας δηλαδὴ ἀνωτέρω ὁ Κύριος περὶ τῶν ἐπιχειρῶντων τὴν διόρθωσιν τοῦ πλησίον, λέγει ὅτι εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ προβαίη τις μετὰ περισκέψεως. **τοῖς κυσίν.** μεταφορικῶς. εἰς τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους. **τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν.** δηλ. πᾶν ὅ,τι ἔχετε πολύτιμον. Καὶ τοιοῦτον εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ Θεία Εὐχαριστία κτλ. **τῶν χοίρων.** ἐννοεῖ τοὺς ἀνηθικούς ἀνθρώπους. **ἤξωσιν ὑμᾶς** σὰς καταξοσχίσουν, κακοποιήσουν, χλευάσουν. **αἰτῶ.** ζητῶ νὰ λάβω. **ζητῶ.** ψάχνω νὰ εὔρω, **ἀνοιγήσεται.** ἡ θύρα. **μὴ λίθον.** θὰ δώσῃ λίθον εἰς τὸ παιδί του; Ἡ ἀπάντησις: οὐδεὶς. **πονηροὶ ὄντες.** ἂν καὶ εἴσθε πονηροί. **δόματα.** δόσεις (πράγματα), **ἀγαθά.** καλά, ὠφέλιμα.

Β'.—**Νόμος καὶ Προφῆται.** Ἡ Νομοθεσία τοῦ Μωϋσέως καὶ ἡ διδασκαλία τῶν Προφητῶν. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. **Κύνες.** χοῖροι, ἐθεωροῦντο ζῶα ἀκάθαρτα ὑπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου.

Γ'.—**Πάντα οὖν ὄσα.** Ὁ χρυσοῦς κανὼν τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς. Οἱ Ἕλληνες ἔλεγον. Ὁ σὺ μισεῖς ἐτέρῳ μὴ ποιήσης. Καὶ ὁ Κάντιος ἔλεγε. Πρᾶττε οὕτως ὥστε αἱ πράξεις σου νὰ εἶναι ὑποδείγματα διὰ τοὺς ἄλλους. Διδάσκει ἐδῶ ὁ Κύριος ὅτι δὲν πρέπει νὰ κατακρίνωμεν τὸν ἄλλον ἄνθρωπον, ὅταν ἔχη ἐλαττώματα, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ἀξιοπρεπεῖς πρὸς ὅλους, καλοὺς καὶ κακοὺς.

21. Ὁ ἠθικὸς ἀγὼν κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς κακίας.

Α'.—**δι.** διότι. **ἀπάγουσα.** ὀδηγοῦσα, ἢ φέρουσα. **τεθλιμμένη.**

ἐλικοειδῆς, διακεκομμένη, στενόχωρος, στενή. **ζωή**. ἡ αἰώνιος. **ἔσωθεν**. ἀπὸ μέσα. **μήτι**. μήπως. **ἀγαθὸν δένδρον**. δένδρον ὑγιές. **σαπρόν**. ἀρρωστημένον. **πονηρούς**. ἀρρωστημένους. **ἐροῦσί μοι**. θὰ μοῦ εἶπουν. **ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ**. τῆς Κρίσεως. Ματθ. ΚΕ'. **τῷ σῶ ὀνόματι**. με τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματός σου. **δυνάμεις**. θαύματα. **ὁμολογήσω**. ἐνώπιον ὄλων θὰ εἶπω.

Β'—**Εἰσερχόμενοι... εὐρίσκοντες**. Τὸν κακὸν δρόμον εὐκόλα τὸν ἀκολουθεῖ τις, τὸν καλὸν ὅμως δρόμον πρέπει νὰ τὸν ἀναζητήσῃ διὰ νὰ τὸν εὔρῃ, **ἀκανθοί...**, **τριβόλοι...** Καὶ οἱ τριβόλοι εἶναι εἶδος ἀκάνθης, ἀλλὰ τὸ σκληρότερον.

Γ'—Ὁραία εἶναι ἡ παραβολὴ τῶν δύο ὁδῶν, αἵτινες ὀδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν. Ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος λέγει ὅτι «οἱ θεοὶ ἰδρῶτα προπάρουθεν ἀρετῆς ἔθηκαν». Ἦτοι ἡ ἀρετὴ εἶναι δυσκατόρθωτος λόγῳ τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τὸν κόσμον κακοῦ, τὸ ὁποῖον εὐκόλα παρασύρει τὸν ἄνθρωπον. Λέγει δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ὅσοι πράττουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ὄχι ὅσοι ἀπλῶς λέγουν, ὅτι πιστεύουν εἰς Αὐτόν. (Παρθ. Μῦθον Ἡρακλέους).

Εἰς τὸν «Πίνακα» τοῦ φιλοσόφου Κέβητος — περίφημον διάλογον πραγματευόμενον θεωρίας τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Σωκράτους— ἐκτίθεται ἡ ἰδίᾳ εἰκὼν τῆς στενῆς πύλης καὶ τῆς τεθλιμμένης ὁδοῦ τοῦ Εὐαγγελίου. «Ὅκοῦν ὁρᾷς θύραν τινὰ μικράν, καὶ ὁδὸν τινα πρὸ τῆς θύρας, ἣτις οὐ πολὺ ὀχλεῖται, ἀλλ' ὀλίγοι πάνυ πορεύονται, ὥσπερ ἀνοδίας τινὸς καὶ τραχείας καὶ πετρώδους εἶναι δοκούσης; Ὅκοῦν καὶ βουνὸς τις ὑψηλὸς δοκεῖ εἶναι, καὶ ἀνάβασις στενὴ πάνυ, καὶ κρημνοὺς ἔχουσα ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαθεῖς;».

Ἡ φέρουσα εἰς τὴν αἰώνιον καὶ μακαρίαν ζωὴν ὁδὸς διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν λεωφόρον τῆς ἁμαρτίας, πού τὴν ἀκολουθοῦν πολλοὶ ὡς εὐκόλον καὶ ἡδονικὴν. Ὁ χριστιανικὸς βίος ἀπαιτεῖ πίστιν καὶ μετάνοιαν, ταπεινοφροσύνην καὶ αὐταπάρνησιν· ἀπαιτεῖ τὴν θυσίαν τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ τοῦ ὑλικοῦ συμφέροντος, καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ αἰσθήματος τῆς **ἀγάπης** πρὸς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους.

22. Ὁ Ἰησοῦς μακαρίζει τὸν ἀληθῆ Χριστιανόν.

Α'—**ἄνδρι φρονίμω**. με ἄνθρωπον φρόνιμον. **ἐπὶ τὴν πέτραν**. ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν, τὸν βράχον.

Β'—*τὴν οἰκίαν αὐτοῦ*. δηλ. τὸν πνευματικόν, ψυχικόν, θρησκευτικὸν οἶκον, τὸν νοερὸν τῆς ψυχῆς οἶκον. Ἡ παρομοίωσις παριστᾷ τὸν φρόνιμον χριστιανόν, ὅστις στηρίζει τὴν ζωὴν του ἐπάνω εἰς τὴν στερεὰν ὡς πέτραν πίστιν του πρὸς τὸν Σωτῆρα. Ἰδε καὶ Ματθ. ΙΣΤ'.

Γ'—Οὕτως ἐτελείωσεν ὁ Κύριος τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλίαν του, ἡ ὁποία θαυμάζεται διὰ τὴν σαφήνειαν, τὴν περιεκτικότητα καὶ τὸ κῦρος. Εἶναι ὁ αἰώνιος Νόμος τοῦ Θεοῦ.

Διδάσκει δὲ εἰς τὸ τελευταῖον αὐτὸ μέρος τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλίας του ὁ Κύριος ὅτι ὅλον τὸν βίον μας πρέπει νὰ τὸν στηρίζωμεν — νὰ οἰκοδομῶμεν τὴν ζωὴν μας — ἐπάνω εἰς *τὴν πίστιν* αὐτοῦ, πού νὰ εἶναι στερεὰ σὰν τὸν βράχον. Ἡ πίστις αὐτῆ θὰ μᾶς δώσῃ τὴν γαλήνην καὶ τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν καὶ εἰς τὴν ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν πέραν τοῦ τάφου ζωὴν, εἰς τὸν Χριστιανικὸν Παράδεισον, περὶ τοῦ ὁποίου ἴδε τὸ κεφάλ. 3 τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ παρόντος.

23. Ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκε μὲ κῦρος.

Α'—*διδασχῆ*. διδασκαλία. *ὡς ἐξουσίαν ἔχων*. μὲ ἐξουσίαν, κῦρος, πειστικότητα, αὐθεντίαν. *Μὴ γάρ*. μήπως. *οὐχ... εἶπεν*. δὲν εἶπε—δὲν λέγει—ἡ Γραφή; *σχίσμα*. διαφωνία, χωρισμός. *καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι*. καὶ εἰς αὐτούς, δηλ. τοὺς ὑπηρέτας, ἐκεῖνοι δηλ. οἱ Ἀρχιερεῖς, πού τοὺς εἶχαν στείλει νὰ πιάσουν τὸν Ἰησοῦν. *οὐκ ἠγάγετε*. δὲν τὸν ἐφέρατε; δὲν τὸν ἐπιάσατε; *οὕτως*. ἔτσι, μὲ τὴν αὐθεντίαν, κῦρος καὶ πειστικότητα.

Β'—*ἐξεπλήσσαντο οἱ ὄχλοι*. Τοιαύτην διδασκαλίαν διὰ πρώτην φορὰν ἤκουον οἱ λαοί. Ἰδε καὶ Ἰωάν. Ζ', 46. «οὐδέποτε ἐλάλησεν ἄνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος». *Γραμματεῖς*. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Νόμου τοῦ Μωϋσέως, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Λέγονται καὶ Νομικοί. Ἦσαν ἐγγράμματοι καὶ ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. Ἐξελέγοντο μέλη τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου καὶ ἐτήρουν τὰ πρακτικὰ τῶν δικαστηρίων, τοὺς καταλόγους τῶν συναγωγῶν καὶ τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία—γάμοι, διαζύγια, θάνατοι κλπ.

Οἱ Ἀρχιερεῖς. οἱ ἀρχιερεῖς ἦσαν πολλοί, διότι τοιοῦτοι ἦσαν ὄχι μόνον οἱ ἀνώτατοι ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχι-

γοὶ τῶν 24 τάξεων, εἰς τὰς ὁποίας ἐχωρίζετο τὸ Ἱερατεῖον τῶν Ἑβραίων. Ὁ ἐκάστοτε Ἀρχιερεὺς τῶν Ἱεροσολύμων ἦτο καὶ πρόεδρος τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου. Ὁ **προφήτης**, ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς. Ἴδε κεφ. 12 τοῦ Α' βιβλίου τοῦ παρόντος. Ὁ **Χριστός**, ὁ Μεσίας. Ὁ προφήτης Μιχαίας λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ γεννηθῆ εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας (Ε', 2). Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ κατάγεται ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, «ἐκ σπέρματος Δαβίδ».

Γ'—Ζωηράν. ἐντύπων ἐπροξένησεν ἢ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Κυρίου εἰς τὸν λαόν. Καὶ πράγματι εἰς τὴν ὁμιλίαν του αὐτὴν μᾶς φανερῶνει ὁ Κύριος ὄλην του τὴν θεϊκὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν θεϊαν του καταγωγὴν. Διότι πράγματι ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς μέχρι σήμερον «οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος». Ἐπομένως ἡ διδασκαλία του αὐτὴ μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι ἄνθρωπος μόνον, εἶναι καὶ Θεὸς ἀληθινός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός, τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ διδασκαλία του αὐτὴ ἤλλαξε τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου καὶ ὠδήγησε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ἀληθινὸν πολιτισμὸν. Καμμία δὲ διδασκαλία κανενὸς φιλοσόφου καὶ ἀρχηγοῦ θρησκείας δὲν ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὴν ὑπέροχον διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ.

24. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Α'—**χειμῶν** κακοκαιρία. **αἵρεις**. κρατεῖς μετέωρον. **παρηγοία** φανερά, ἀπροκαλύπτως. **λιθάσωσιν**. λιθοβολήσωσιν. **ὦν**, ἐν ᾧ εἶσαι. **λυθῆναι**. νὰ μὴ ἐπαληθεύσῃ. **πιάσαι**. νὰ τὸν συλλάβουν. **ἐξῆλθεν**. τοὺς διέφυγεν.

Β'—**Ἐγκαίνια**. Τὰ Ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ ἐφορτάζοντο τὸν Δεκέμβριον ἐκάστου ἔτους. Τὴν ἐορτὴν καθιέρωσεν Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος τὸ ἔτος 165, ὅτε ἐπισκεύασε τὸν Ναὸν καὶ τὸν ἐκαθάρισεν ἀπὸ τὴν βεβήλωσιν, πού τοῦ ἔκαμεν Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής. **Στοὰ Σολομῶντος**. μία στοὰ ἀπὸ τὰς πολλὰς, πού εἶχεν ὁ Ναὸς (Ἱερὸν). **Θεοὶ ἐστε**. Λέγεται ἐν ψαλμ. ΠΒ', 6.

Γ'—Ὁ Κύριος ἀναπτύσσει ἐνταῦθα τὴν ἔννοιαν, ὅτι Αὐτὸς ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι συγχρόνως καὶ Θεός. Διότι λέγει: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐν ἑσμέν.—εἴμεθα ἐν—Καὶ ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ κἀγὼ ἐν

αὐτῷ». Εἶναι τὸ δευτέρον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος—Πατῆρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα.

25. Ἡ παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου.

Α'—*ἐκπειράζων*. θέτων αὐτὸν εἰς δοκιμασίαν. *ὡς σεαυτόν*, ὅπως ἐκ φύσεως ἀγαπᾷς τὸν ἑαυτόν σου. *καὶ ζήση*. θὰ ζήσης, δηλ. θὰ κληρονομήσης τὴν αἰώνιον ζωὴν. *δικαιοῦν*. νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἑαυτόν του. *κατὰ συγκυρίαν*. κατὰ σύμπτωσιν. *ἀντιπαρῆλθεν*. ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ ἀπέναντι μέρος. *ὄδεύων*. ταξιδεύων. *κτῆνος*. τὸ ζῶον του. *πανδοχεῖον*. ξενοδοχεῖον, χάρι, τόπος διανυκτερεύσεως ἀνθρώπων καὶ ζώων. *ἐξελθὼν*. μέλλον νὰ ἐξέλθῃ, ἀναχωρήσῃ. *προσδαπανήσης*. περισσότερον δαπανήσης, ἐξοδεύσης. *ἐν τῷ ἐπανέρχασθαί με*. ὅταν θὰ ἐπανεέλθω. *ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ*. ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὸν ἔλεησε.

Β'—*Νομικός*. Ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως. *Ἀγαπήσεις...* Δευτερ. ΣΤ', 5 καὶ Λευϊτ. ΙΘ', 18. *Καὶ τίς μου πλησίον*. Οἱ Νομοδιδάσκαλοι ἐδίδασκον ὅτι πλησίον ὁ Νόμος θεωρεῖ τὸν ἄλλον Ἑβραῖον, καὶ ὄχι καὶ τὸν οἰονδήποτε ἄλλον ἄνθρωπον Σαμαρείτην ἢ εἰδωλολάτρην. Ὁ Κύριος ἐνταῦθα διδάσκει ὅτι πλησίον εἶναι πᾶς ἄνθρωπος. *Κατέβαινεν*. Διότι ἡ μὲν Ἱερουσαλήμ κεῖται εἰς ὕψος, εἰς ὄροπέδιον, ἡ δὲ Ἱεριχὼ εἰς βάθος, βαθύπεδον. *Σαμαρείτης*. Ὁ κάτοικος τῆς Σαμαρείας, ἐχθρὸς τῶν Ἰουδαίων. Ἰωάν. Δ', 9.

Γ'—Ἡ παραβολὴ αὕτη ἔχει καὶ βαθυτάτην ἀλληγορικὴν σημασίαν, διότι συνοψίζει τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τῆς σωτηρίας αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. ἥτις εἶναι τὸ Πανδοχεῖον τῆς παραβολῆς.

Εἰς τὴν παραβολὴν ὁ καλὸς Σαμαρείτης, πού ἔσπευσε πρὸς τὸν τραυματισμένον ἄνθρωπον, εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός. Ὁ Χριστὸς ἐθυσιάσεν ἀκόμη καὶ τὴν ζωὴν του διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἡμιθανῆ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἄνθρωπον. Καὶ μάλιστα ἀπέθανε μὲ θάνατον τραγικὸν καὶ φοβερόν, ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δέ, ὅπου ὠδήγησε τὸν πληγωμένον ἄνθρωπον, προσπαθεῖ νὰ τὸν θεραπεύσῃ μὲ δύο κυρίως μέσα, μὲ δύο δηνάρια—μὲ τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος καὶ μὲ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Πάλιν ὅμως θὰ ἐπανεέλθῃ ὁ Καλὸς Σαμαρείτης—κατὰ τὴν δευτέραν του παρουσίαν

—διὰ τὰ ἀμείψῃ τὸν πανδοχέα καὶ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καλοὺς, τὰ τιμασθήσῃ δὲ τοὺς κακοὺς. Πόσῃν ἀγάπῃν καὶ σοφίαν, ἀλήθεια, μᾶς ἔδειξεν ὁ Χριστός! Αὐτὸς εἶναι πράγματι Σοφία Θεοῦ καὶ Δύναμις καὶ Σωτηρία, Δικαιοσύνη καὶ Ἁγιασμός καὶ Ἀπολύτρωσις (Α΄ Κορινθ. Α΄ 30). Πόσῃν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπῃν τοῦ ὀφειλομένου ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι!

26. Ἐνός ἐστι χρεία.

Α΄—*ἐγένετο*. συνέβη. (εἶναι ἐβραϊσμός). *ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοῦς*. ὅταν αὐτοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἢ ἡ ὁποία Μαρία. *περιεσπᾶτο*. ἦτο ἀπησχολημένη. *περὶ πολλὴν διακονίαν*. εἰς μεγάλην ἐτοιμασίαν, (φαγητοῦ, περιποιήσεως κλπ.). *ἐπιστάσα*. ἀφοῦ ἐστάθη κοντὰ του. *συναντιλάβηται*. μὲ βοηθήσῃ, τυρβάξῃ. τυρβάξουσαι, θορυβεῖσαι, ἀσχολεῖσαι. *περὶ πολλὰ*. διὰ πολλὰ φαγητὰ κλπ. *ἀγαθὴν μερίδα*. τὴν καλὴν μερίδα. ἥτις ἐστὶ τὸν ἕν πού εἶπεν ἀνωτέρω. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ ἀκρόασις τοῦ λόγου αὐτοῦ.

Β΄—*Μάρθα. Μαρία*. Εἶναι αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου, καὶ κόμη εἶναι ἡ Βηθανία τῆς Ἰουδαίας.

Γ΄—Ὁ Κύριος διδάσκει ἐνταῦθα, ὅτι δὲν εἶναι φρόνιμον ἡ προσήλωσις εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ. Πρέπει νὰ προτιμῶμεν, ὡς ἡ Μαρία, τὰ πνευματικὰ καὶ ὄχι τὰ ὑλικὰ. Αὕτη εἶναι ἡ ἀγαθὴ μερίς.

Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς μᾶς διηγεῖται καὶ κάτι ἄλλο. Μᾶς λέγει, ὅτι, ὅταν ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Κύριος, μία γυναῖκα τοῦ ἐφώνησεν ἀπὸ τὸν λαόν. «Μακαρία ἡ μητέρα πού σὲ ἐγέννησε». Καὶ ἐκεῖνος ἀπάντησε. Ναί. Μακάριος ὅμως εἶναι καὶ κάθε ἄνθρωπος, πού ἀκούει καὶ πράττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὅπως τὸν ἤκουσε καὶ τὸν ἔπραξε καὶ ἐκείνη, ἡ Μαρία, ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἐπαξίως μακαρίζεται ἀπὸ ὄλους τοὺς Χριστιανούς. (Λουκ. Α΄ 48).

27. Ἡ πίστις τῆς Χαναναίας γυναϊκός.

Α΄—*ἐκεῖθεν*. ἀπὸ ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν. *εἰς τὰ μέρη*. ἀορίστος, εἰς τὰ ὄρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. τὰ σύνορα. *κακῶς δαιμονίζεται*. κατὰ τρόπον κακὸν πάσχει ἀπὸ ψυχικῆν ἀσθένειαν π.χ. μανίαν κλπ. *ἀπόλυσον αὐτήν*. ἄφησέ την νὰ φύγῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της, δηλ. θεράπευσέ την. *ἡρώτων*. παρεκάλουν. *ὅτι*. διότι.

κράζει. βγάζει σπαρακτικές φωνές, **ἀπεστάλην.** ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Παράβ. Λουκ. Δ', 18. **τὰ ἀπολωλότα.** τὰ χαμένα. **βαλεῖν.** νὰ τὸν ρίψωμεν. **τοῖς κυναρίοις.** εἰς τὰ σκυλάκια. **ψιχία.** ψίχουλα. **ιάθη.** ἐθεραπεύθη. ἔγινε καλά.

* Β'—**Τύρου καὶ Σιδῶνος.** Τὰ μέρη τῆς Φοινίκης, τῆς ὁποίας πόλεις ἦσαν ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδών. Ἦλθε δὲ εἰς τὰ σύνορα Φοινίκης καὶ Γαλιλαίας. **Χαναναία.** ἦτο Ἑλληνὶς κατὰ τὸν Μάρκον Ζ' 24, δηλ. εἰδωλολάτρις τὴν θρησκείαν καὶ Συροφοίνισσα τὸ γένος. Εἰς ὅλην τὴν Συρίαν εἶχε διαδοθῆ ἡ φήμη τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸ Ματθ. Δ' 24. Ἀκούσασα δὲ ἡ Χαναναία ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὰ σύνορά της, ἄφησε τὴν πάσχουσαν θυγατέρα της εἰς τὸ σπίτι καὶ ἔτρεξεν εἰς συνάντησιν τοῦ Ἰησοῦ. **Υἱὲ Δαβὶδ.** Ὁ Ἰησοῦς λέγεται υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ὡς καταγόμενος ἐκ Βηθλεέμ καὶ ἐκ τοῦ οἴκου Δαβὶδ. Λουκᾶ Β' 4.

Γ'—Ἡ πίστις εἶναι ἡ σώζουσα. Ἡ δὲ ἔννοια τῆς παραβολῆς εἶναι ὅτι καὶ τὰ κυνάρια δηλ. οἱ εἰδωλολάτραι τρέφονται καὶ σώζονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

28. Παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου

Α'—**ἐνεδιδύσκετο.** ἐφοροῦσε. **πορφύραν,** ἔνδυμα πορφυροῦν—κόκκινον—πολύτιμον. **καὶ βύσσον.** ἔνδυμα ὁμοίως πολύτιμον κυανοῦν. τὸ ἓνα ἦτο μάλλινον. τὸ δεύτερον βαμβακερὸν ἢ λινόν. **ἐβέβλητο.** εἶχει ρίψει ἑαυτόν. **ἠλκωμένος.** πληγωμένος. **πυλῶν.** ἡ ἐξώπορτα. **ἀπενεχθῆναι.** νὰ ἀπενεχθῆ, νὰ ὀδηγηθῆ. **ὑπάρχων ἐν βασάνοις.** βασανιζόμενος. **ἕνα βάψη.** βουτήση. **καταψύξει.** δροσίση **ὀδονῶμαι.** ὑποφέρω, βασανίζομαι. **ἀπέλαβες.** ἀπέλαυσες. **παρακαλεῖται.** παρηγορεῖται, χαίρει. **ἐπὶ πᾶσι τούτοις.** ἐκτὸς τούτων, **ἐστήρικται.** ὑπάρχει. **ἔρωτῶ.** παρακαλῶ. **διαμαρτύρηται.** διδάξῃ ὡς μάρτυς αὐτόπτης. **πεισθήσονται.** θὰ πεισθοῦν.

Β'—**Λάζαρος.** ὄνομα συνηθισμένον μεταξὺ τῶν Ἑβραίων. **Κόλπος Ἀβραάμ.** Λέγεται ὁ τόπος ὅπου αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, εἰς τὸν Ἄδην.

Γ'—Ἡ παραβολὴ αὕτη ἔχει σκοπὸν νὰ προειδοποιήσῃ τοὺς ἀσπλάγγχους πλουσίους περὶ τῆς ἀναμενούσης αὐτοὺς τιμωρίας. νὰ διδάξῃ δέ, παρηγορήσῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ τοὺς δυστυχεῖς καὶ πτωχοὺς περὶ τῆς μελλούσης μακαριότητος. Ἀποτελεῖ ἀποστομωτικὴν ἀπάν-

τησιν εἰς τὰς φλυαρίας τῶν Χιλιαστῶν ἢ Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά.

29. Ὁ Θεὸς εἰσακούει τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν.

Α'—*δεῖν*. ὅτι πρέπει. *μὴ ἐκκακεῖν*. νὰ μὴ κουράζωνται, βαριῶνται, ἀποθαρρύνωνται. *ἐκδικησόν με*. προστάτευσέ με, ὑπερασπίσου με. *διὰ γε τὸ παρέχειν μοι*. ἐπειδὴ μὲ ἐνοχλεῖ. *ὑπωπιάζει με*. μὲ ἐντροπιάζει, μὲ ἐνοχλῆ (ὑπόπια λέγονται τὰ κάτωθι τῶν ὀφθαλμῶν μέλανα σημεῖα, τὰ προξενούμενα ἀπὸ γρονθοκοπήματα κλπ.). *ἐν τάχει*. ταχέως. *ἐλθῶν*. ὅταν ἔλθῃ ἐν δόξῃ. *τὴν πίσυν*. τοὺς πιστοὺς, πολλοὺς πιστεύοντας. *ἐφ' ἑαυτοῖς*. εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς. *ἐξουθενοῦντας*. περιφρονοῦντας. *προσεύξασθαι*. ἵνα προσευχηθοῦν. *πρὸς ἑαυτόν*. καθ' ἑαυτόν. *μοιχοί*. ἀνήθικοι. *δὺς τοῦ σαββάτου*. δὺς τῆς ἑβδομάδος. *ἀποδεκατῶ*. δίδω—μοιράζω—τὸ 1]10 τῶν ὄσων κερδίζω. *ἐστῶς*. ἰστάμενος ὄρθιος. *ἐπάραι*. νὰ σηκώσῃ. *ἐλάσθητί μοι*. συγχώρησέ με, ἔλεήσέ με. *ὁ Θεός*. Θεέ μου. *δεδικαιωμένος*. συγχωρημένος.

Β'—*Φαρισαῖος*. λέξις ἑβραϊκὴ ἢ ὁποία σημαίνει τὸν καθαρὸν ἠθικῶς, τὸν ἀναμάρτητον, τὸν χωρισμένον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Οὔτοι ὅμως ἦσαν τὸ ἀντίθετον, ἁμαρτωλοί. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τοὺς ἀποκαλεῖ ὑποκριτὰς. *τελώνης*. περὶ τούτου εἴπομεν εἰς τὰ προηγούμενα μαθήματα.

Γ'—Ὁ Κύριος μᾶς διδάσκει α') ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποκάμωμεν προσευχόμενοι καὶ β') ἡ προσευχὴ νὰ γίνεται μὲ ταπεινοφροσύνη καὶ μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι εἴμεθα ἁμαρτωλοί. Διότι ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται εἰς τοὺς ὑπερηφάνους, ἐνῶ εἰς τὸν ταπεινὸν δίδει χάριν. Αὐτὸ ἔλεγαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι: «Ζεὺς μεγάλης γλώσσης κόμπους! ὑπερεχθαίρει». (Σοφοκλῆς). Ἡ παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου διαβάζεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Τριωδίου, δηλ. τῆς περιόδου, πού θὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα.

30. Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ τελώνης Ζακχαῖος.

Α'—*εἰσελθὼν διήρχετο*. ἀφοῦ ἐμπῆκε μέσα εἰς τὴν Ἱεριχὴ ἐπέρναγε ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς. *ὀνόματι*. κατὰ τὸ ὄνομα, ὀνομαζόμενος. *τῇ ἡλικίᾳ*. κατὰ τὸ ἀνάστημα. *δι' ἐκείνης*. τῆς ὁδοῦ. *διέ-*

χεσθαι. να περάση ὁ Ἰησοῦς. *δεῖ με μείναι*. πρέπει να μείνω ἐγώ. *καταλύσαι*. να μείνη. *τὸ ἀπολωλός*. τὸ χαμένον, παραπλανημένον πρόβατον.

Β'—Ἱερικώ. Ἡ πόλις τῆς Ἰουδαίας· ἡ μεγάλη.

Γ'—Ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ἀναζητήσῃ, ἀνεύρη καὶ σώσῃ τὸν παραπλανημένον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπον.

31. Ἡ ὁμολογία καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ Πέτρου.

(Ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς)

Α'—*εἶναι*. ὅτι εἶναι. *βάθρ*. υἰὲ (λέξις ἑβραϊκῆ). *σὰρξ καὶ αἷμα*. ἀνθρωπὸς τις. *ἀπεκάλυψε*. ἐφάνερωσε *τῇ πέτρα* τὴν πίστιν σου, ἣτις εἶναι στερεὰ ὡς ἡ πέτρα. *πύλαι Ἄδου*. ὁ Ἄδης. *δήσης*. δὲν συγχωρήσης. *λύσης*. συγχωρήσης *διεστείλατο*. ἀπηγόρευσεν, εἶπεν. *δεῖ*. πρέπει αὐτός. *ἀποκτανθῆναι*. να θανατωθῆ. *ἐγερεθῆναι*. να ἀναστηθῆ, ἐγερεθῆ ἐκ νεκρῶν. *προσλαβόμενος*. ἀφοῦ ἐπῆρε κατὰ μέρος, κατ' ἰδίαν. *ἔλεώς σοι*. ἐν. εἴη ὁ Θεός, ὁ Θεὸς να σὲ φυλάξῃ. (σὲ καλὸ σου, Κύριε). *οὐ μὴ ἔσται σοι*. Αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ εἰς σέ, δὲν θὰ τὸ πάθῃς. *σκάνδαλόν μου εἶ*, εἶσαι ἐμπόδιόν μου, εἰς τὸ ἔργον μου τὸ κοσμοσωτήριο. *ἐστηκότων*. παρισταμένων. *ᾤδε*. ἔδω. *γυρῶνται θανάτου*. δὲν θὰ πεθάνουν.

Β'—*Καيسάρεια ἢ Φιλιππου*. Ἡ Καισάρεια, τὴν ὁποίαν ἔκτισεν ὁ Φίλιππος ὁ τετράρχης τῆς πέραν καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς χώρας τῆς Παλαιστίνης. Ἄλλη ἦτο ἡ Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης κειμένη εἰς τὰ παράλια. *Καὶ δώσω σοι*. Τὰς ἐντολὰς ταύτας δίδει ὁ Κύριος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Πέτρου πρὸς ὅλους τοὺς μαθητάς του, ὡς φαίνεται ἀπὸ Ἰωάν. Κ', 21. *Ἔως ἂν ἴδωσιν*. Ἐννοεῖ τὴν Ἀνάστασιν καὶ Ἀνάληψίν του εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Γ'—Δύο τινὰ μᾶς διδάσκει ἡ περικοπὴ αὐτῆ. Πρῶτον ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός. Καὶ δεύτερον ὅτι εἶναι ἀνυπολόγιστος ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ψυχὴν δὲ αὐτὴν σώζει ὁ ἄνθρωπος μόνον μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν. Καὶ πράγματι ἡ ψυχὴ, ὡς πνεῦμα, εἶναι ἐκείνη πού δίνει τὴν ζωὴν εἰς τὸ ὕλικόν σῶμα. Τὸ σῶμα χωρὶς τὴν ψυχὴν εἶναι νεκρόν. Αὐτὸ εἶναι ὁ θάνατος· ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα. Χωρὶς τὴν ψυχὴν δηλ. τὸ σῶμα δὲν ζῆ, ἀλλὰ διαλύεται καὶ χάνεται. Αὐτὴ πού τὸ συντηρεῖ εἰς τὴν ζωὴν εἶναι ἡ ψυχὴ. Μὲ αὐτὴν συνεχίζει ὁ ἄνθρωπος τὴν ζωὴν του καὶ πέραν τοῦ τάφου, εἰς τὰς ἀχα-

νεῖς ἐκτάσεις τοῦ Σύμπαντος, εἰς ἄλλους κόσμους, εὐτυχεῖς, μακαρίους καὶ ὠραίους. Νά ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς. Τί πράγμα λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῆ ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τὴν χάσῃ, τὴν καταδικάσῃ δηλ. μὲ τὰς κακὰς του πράξεις εἰς ἀπώλειαν τῆς μακαριότητος καὶ τὴν αἰώνιαν τιμωρίαν; Στὸ ζήτημα αὐτὸ πρέπει πολὺ νὰ προσέξωμεν. Ὁ Χριστὸς μὲ τὰ παραπάνω λόγια του μᾶς κρούει τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου. Προσοχὴ εἰς τὴν ψυχὴν μας λοιπὸν.

32. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος.

Α'—**Κατ' ἰδίαν.** ἰδιαιτέρως. **μετεμορφώθη.** ἄλλαξε μορφήν. **ὤφθησαν αὐτοῖς.** ἐφανερώθησαν εἰς αὐτούς, τοὺς τρεῖς μαθητάς. οἱ μαθηταὶ εἶδον. **ὧδε εἶναι.** νὰ μείνωμεν ἐδῶ ἐπάνω. **ἤψατο.** ἤγγισε, ἐπίασε. **ἐπάραντες.** ὑψώσαντες οἱ τρεῖς μαθηταὶ τὰ μάτια των.

Β'—**Μεθ' ἡμέρας ἕξ.** Μετὰ ἕξ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὁμολογίας τοῦ Πέτρου. **ὄρος ὑψηλόν.** Τοῦτο εἶναι τὸ ὄρος τῆς Γαλιλαίας Θαβώρ, κωνικὸν καὶ μικρὸν ὄρος. **Ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς.** Τοῦτο λέγει ὁ Πέτρος, διὰ νὰ ἀποφύγῃ ὁ Χριστὸς τὴν σύλληψιν του ἀπὸ τοὺς Γραμματεῖς κλπ., ὅπως τοὺς εἶχε προεῖπει. **Οὗτός ἐστιν.** Τοῦτο εἶπεν ὁ Θεὸς—Πατὴρ καὶ κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Κυρίου. Ἐνταῦθα προσθέτει «τὸ αὐτοῦ ἀκούετε».

Γ'—Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ φανερῶνει τὴν Θεότητά του. Μετεμορφώθη ἐμπρὸς εἰς τοὺς Μαθητάς του κατὰ τρόπον, ποὺ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀνιληφθοῦν αὐτοὶ τὴν θεότητά του.

Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἔγινε 40 ἡμέρας πρὸ τῆς Σταυρώσεώς του. Τὴν ἐορτάζομεν δὲ τὴν 6ην Αὐγούστου, ἤτοι 40 ἡμέρας πρὸ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, 14 Σεπτεμβρίου, ἐορτὴν τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου.

33. Τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Α'—**ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ.** ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἦτο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πέτρου. **στραφήτε.** ἐὰν δὲν ἀλλάξῃτε φρόνημα. **οὐ μὴ.** δὲν θά. **παιδίον ἐν.** ἓνα καὶ μόνον ἀρκεῖ. **τοιούτων.** δηλ. τὸ φρόνημα καὶ ὄχι τὴν ἡλικίαν. **μύλος ὄνικός.** ὁ μύλος ὅστις στρέφεται διὰ τοῦ ὄνου, ὁ μέγας, (ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸν χειρόμυλον). **οὐαὶ τῷ κόσμῳ.**

ἀλλοίμονον εἰς τὸν κόσμον. ἀπὸ τῶν **σκανδάλων**. ἀπὸ τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων, οἵτινες σκανδαλίζουν τὸν κόσμον. **κυλλός**. κουτός. **ἔξελε**. βγάλε. **βάλε**. ρίψε μακράν. **ἐὰν γένηται**. ἐὰν ἀνθρωπὸς τις ἔχη. **ἀφείς**. ἀφοῦ ἀφήσει. **οὐκ ἔστι θέλημα**. Θὲν θέλει ὁ Θεός. **ἔλεγξον**. νὰ παρατηρήσης, νὰ κάμης συστάσεις. **οὐ**. ὅπου.

Β'—Προσῆλθον οἱ μαθηταί. ἀνωτέρω ὁ Κύριος ἔδωκε δικαιώματα εἰς τὸν Πέτρον. Ματθ. ΙΣΤ'. 18. Τοῦτο παρεξήγησαν οἱ λοιποὶ Μαθηταί καὶ τὴν ὄρου εὐρίσκονται κατ' ἰδίαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πέτρου εἰς τὴν Καπερναοῦμ, τὸν ἐρωτοῦν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ πρωτείου τούτου. Ὁ Κύριος ὅμως ἔλαβε παιδίον «πολλὰς ἔχων ἀρετὰς, ἀφέλειαν, ταπεινοφροσύνην», (Χρυσόστομος) χωρὶς νὰ ὑπερηφανεύεται διὰ τοῦτο καὶ δίδει εἰς αὐτοὺς μάθημα ταπεινοφροσύνης. **Σκάνδαλον**. Τοιοῦτον ἐνταῦθα διὰ τοὺς μαθητὰς ἦτο ὁ Πέτρος. Καὶ κακίζει τοῦτον ὁ Κύριος. Δίδει δὲ εἰς ὅλους τὴν δύναμιν τοῦ **δεσμεῖν** καὶ **λύειν** τὰς ἁμαρτίας. **Ἐπὶ στόματος**. Ἰδὲ Δευτερο. ΙΘ', 15.

Γ'—Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει ὅτι ἦλθεν ἵνα σώσῃ τὸ ἀπολλώδες. Μᾶς συνιστᾷ δὲ τὴν κοινὴν προσευχὴν ἢ λατρείαν, διότι ὅπου εἶναι συγκεντρωμένοι ὀλίγοι χριστιανοί, ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν.

34. Ἡ παραβολὴ τοῦ πονηροῦ δούλου.

Α'—**ἀφήσω αὐτῷ**. θὰ συγχωρήσω αὐτόν. **ποσάκις**. πόσες φορές, **ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ**. 490 φορές, δηλ. πάντοτε. **συνᾶραι**. λόγον. νὰ λογαριασθῇ. **μυρίων**, δέκα χιλιάδων, (ποσὸν ἀμύθητον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην). **ἀποδοῦναι**, νὰ πληρώσῃ. **πραθῆναι**. αὐτόν... νὰ πωληθῇ αὐτὸς καὶ ἡ γυνὴ του, **μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί**. ἀνάβαλε τὸν ἐναντίον μου θυμόν σου, δῶσέ μου μικρὰν ἀναβολήν, **ἀφήκεν αὐτῷ**. τοῦ τὸ ἐχάρισεν. **ἔξελθῶν**. ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ κυρίου του. **ἑκατὸν δηνάρια**. ἑκατὸν δίδραχμα (ποσὸν ἀσημαντον). **διεσάφησαν**. διηγῆθησαν λεπτομερῶς. **οὐκ ἔδει**. δὲν ἔπρεπε, καὶ σύ.

Β'—**Ἔως ἑπτάκις**. Οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἑβραίων—Ραββίνοι—ἐδίδασκον ὅτι μέχρι τρεῖς φορές ὀφείλει τις νὰ συγχωρῇ τὸν πλησίον καὶ πλέον οὐ. Ὁ δὲ Πέτρος αὐξάνει εἰς ἑπτὰ. Τὸ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ τοῦ Κυρίου δὲν σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα τὸν ἀριθμόν, «οὐχ ἵνα ἀριθμῶ περικλίσῃ τὴν συγχώρησιν, ἀλλ' ἢ

ἐκφρασις τὸ ἄπειρον σημαίνει». (Θεοφύλακτος). *Πραθῆναι*. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὴν πρὸ Χριστοῦ ἐποχὴν οἱ ἄνθρωποι ἐπωλοῦντο εἰς τὰς ἀγοράς, ὅπως σήμερον πωλοῦνται τὰ ζῶα, ὡς δοῦλοι.

Γ'—Ἡ παραβολὴ ἐρμηνεύει τὴν φράσιν τῆς Κυριακῆς προσευχῆς «καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Ματθ. ΣΤ' 14.

35. Ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

Α'—ὁ *τεθνηκώς*. αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποθάνει. *διηκόνει*. ὑπηρετοῦσε. *τῶν ἀνακειμένων*. τῶν συνδαιτυμόνων. *λίτραν*. μίαν λίτραν (100 δράμα). *πιστικῆς*. ἡ νάρδος ἢ πιστικὴ, ἡ γνησία. ἀνόθευτος. *πολύτιμος*. ἀκριβή. (κατὰ τὸν Πλίνιον εἶχε 400 δηνάρια ἢ λίτρα τῆς νάρδου). *ἐξέμαξε*. ἐσπόγγισε· μετὰ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῆς. *ἐπληρώθη*. ἐγέμισε. *οὐκ ἐπράθη*. δὲν ἐπωλήθη. *τὸ γλωσσόκομον*. τὸ τιμεῖον. *τετήρηκεν*. ἐφύλαξεν. *μεθ' ἑαυτῶν*. μαζί σας. *ἐβουλεύσαντο*. ἀπεφάσισαν. *ὑπήγον*. ἐπήγαιναν. *ὠσαννά*. σῶσόν μας. ὡς ἡ ἰδικὴ μας ζητωκραυγὴ, ζήτω. *ἐδοξάσθη*. ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνελήφθη. *ὁ ὢν*. ὁ εὐδοισκόμενος μαζί του. *ὑπήνητησεν*. ὑπεδέχθη. *σημεῖον*. τὸ θαῦμα.

Β'—*Πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα*. Εἰς τὰς 7 Νισάν. *Νάρδος*. πολύτιμον ἄρωμα. *Ἦλειψε*. ἀπὸ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς. *Τῇ ἐπαύριον*. ἡμέραν πρώτην τῆς ἐβδομάδος, ἰδικὴν μας Κυριακὴν — τῶν Βαΐων — 8 τοῦ μηνὸς Νισάν. Τὰ βῆια δὲ τῶν φοινίκων ἦσαν τὰ σύμβολα τῆς νίκης. Ἐπεφήμησαν δὲ τὸν Χριστὸν ὡς νικητὴν τοῦ θανάτου, διότι ἀνέστησε τὸν Λάζαρον. *ὠσαννά*. Ψαλμ. ΡΙΖ', *Μὴ φοβοῦ*. προφητεία τοῦ προφήτου Ζαχαρίου Θ' 9.

Γ'—Ὁ Ἰησοῦς εἶναι βασιλεὺς τοῦ κόσμου. Ἔρχεται δὲ τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων — 8ην τοῦ Νισάν — εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς «πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν» ἐκούσιον. Διότι τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἠγόραζον οἱ Ἑβραῖοι τὸ ἀρνὶ διὰ τὴν θυσίαν τοῦ Πάσχα. Ἴδε κεφάλ. 8 τοῦ Α' βιβλίου τοῦ παρόντος καὶ τὰ σχόλια. Τὰς ἡμέρας αὐτὰς κατὰ χιλιάδας ὠδηγοῦσαν τὰ πρόβατα μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὴν Προβατικὴν Πύλην, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν εἰσέρχεται τώρα καὶ ὁ Χριστός, διὰ νὰ θυσιάσῃ αὐτὸς ἑαυτόν.

36. Τὰ σημεῖα τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Α' — *ἐπορεύετο*. ἀπεμακρύνετο. *καταλυθήσεται*. γκρεμισθῆ. *μελλήσετε*. θά βαρεθῆτε. *ἀκοάς*. φήμας. *μὴ θροεῖσθε*. μὴ θορυβεῖσθε, μὴ ἀνησυχῆτε. *λιμοί*. λιμός, πείνα. *λοιμός*. ἐπιδημία, ἀσθένεια. *ὠδίνων*. συμφορῶν. *ψυγῆσεται*. θά κρυώση, θά ἐλαττωθῆ. *εἰς μαρτύριον*, εἰς μαρτυρίαν. *ἤξει*. θά ἔλθῃ.

Β' — *Ἱερὸν*. Ὁ Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων. *τὰς οἰκοδομάς*. πολλὰ οἰκοδομαὶ ἦσαν γύρω ἀπὸ τὸν Ναόν, ὡς μέρη αὐτοῦ.

Γ' — Ταῦτα πάντα συνέβησαν κατὰ τὸ ἔτος 70 μ. Χ., ὅτε οἱ Ρωμαῖοι κατέστρεψαν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὸν Ναόν. Ἀνάλογα θά εἶναι καὶ τὰ σημεῖα τῆς Δευτέρας του Παρουσίας.

Ρητῶς δὲ μᾶς λέγει ἔδῳ ὁ Χριστὸς ὅτι θά ἔλθῃ καὶ πάλιν, ἀλλὰ τῶρα ὡς βασιλεὺς καὶ δικαστῆς δίκαιος, διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς.

37. Ὁ χρόνος τῆς ἐνδόξου παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Α' — *ἐγερθήσονται*. θά ἐμφανισθοῦν. *σημεῖα, τέρατα*. θαύματα. *ἐν τοῖς ταμείοις*. εἰς μέρη δηλ. ἰδιαιτέρα, ἀπόκρυφα. *σκοπισθήσεται*. θά σκοπισθῆ, θά μανθίσῃ, θά χάσῃ τὴν λάμπιν του. *τὸ σημεῖον τοῦ...* ὁ Τίμος Σταυρός, *κόψονται*, θά θρηνήσουν. *καὶ θῶνται*. καὶ θά ἴδουν. *σάλπιγξ μεγάλης φωνῆς*. σάλπιγξ μεγαλόφωνος, λίαν ἠχηρά. *τεσσάρων ἀνέμων*. ἀπὸ τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. *ἀπαλός*. τρυφερός, μαλακός. *ἐκφύη*. ἀρχίζουσιν νὰ φυτρῶνουν. *ἐπὶ θύραις*. εἰς τὰς θύρας. ὁμιλεῖ διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ ἐννοεῖται ὡς ὑποκ. ἢ κρίσις τοῦ Θεοῦ. *παρελεύσονται*. θά παρέλθουν, θά καταστραφοῦν, θά ἀλλάξουν. *γρηγορεῖτε*. ἀγρυπνεῖτε, ἐστὲ ἕτοιμοι. *ποία φυλακῆ*. κατὰ ποίαν ὥραν τῆς νυκτός. *ἐγρηγόρησεν ἄν*. ἠδύνατο νὰ ἀγρυπνῆ. *εἰ ἤδει*. ἐὰν ἐγνώριζεν. *Οὐκ ἂν εἶασε*. δὲν θά ἄφηνε. *διοργυγῆναι*. νὰ διορχηθῆ, νὰ διαρρηχθῆ. *ἢ ὥρα οὐ δοκεῖτε*. εἰς ὥραν καθ' ἣν δὲν τὸν περιμένετε (νομίζετε ὅτι δὲν θά ἔλθῃ).

Β' — *Τότε*. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐνδοξὸν τοῦ Κυρίου παρουσίαν ἐπὶ τῆς γῆς. *ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ*. Καὶ ὅμως οἱ Χιλιασταὶ ἢ Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν ἢ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά διδάσκουν ὅτι ὁ Χριστὸς ἤδη εὕρισκεται εἰς τὴν γῆν—ἔχει ἔλθει. *Ὁ ἴσθλιος*. Ἴδε Ἡσαΐου

ΙΓ' και ΛΔ'. **Μετὰ δυνάμεως.** Ἴδε Πράξ. κεφ. Α'. **Ὁὐ μὴ παρέλθῃ...** Ζώντων τῶν Ἀποστόλων ἔγινεν ἡ καταστροφὴ τῶν Ἱεροσολύμων, τὸ ἔτος 70 μ. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. **Ποία φυλακῆ.** Τὴν μὲν ἡμέραν οἱ Ἑβραῖοι ἐχώριζον εἰς τέσσαρας ὥρας, τὴν δὲ νύκτα εἰς τέσσαρας φυλακάς.

Γ'—Μαζὶ μὲ τὴν πρόρρησιν περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ προλέγει ὁ Κύριος καὶ τὰ περὶ τῆς Δευτέρας ἐνδόξου του Παρουσίας ἐπὶ τῆς Γῆς, ὅτε θὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς. Καὶ λέγει ὅτι ἡ παρουσία του ἐκείνη θὰ εἶναι φανερὰ συγχρόνως εἰς ὅλον τὸν Κόσμον. Ὅπως ἡ ἀστραπὴ φαίνεται παντοῦ, ἔτσι καὶ ἡ παρουσία του θὰ εἶναι φανερὰ εἰς ὅλους, καὶ ὅχι γνωστὴ μόνον εἰς ὀλίγους, ὅπως διατείνονται οἱ Χιλιασταί. Ὁ Χιλιασμὸς ἔχει παρερμηνεύσει φρικτὰ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ Χιλιασταὶ δὲν εἶναι ὀρθόδοξοι, ἀλλὰ αἰρετικοὶ καὶ κακόδοξοι. Εἶναι ψευδοπροφήται ποὺ ἔρχονται νὰ διαψεύσουν τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὰ κηρῶνά τῶν πρέπει νὰ κλίνωμεν τὰ αὐτιά μας προσεκτικὰ, ὅπως ὁ Ὀδυσσεὺς μπροστὰ εἰς τὰς Σειρήνας.

38. Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων.

Α'—**τότε.** ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω. **δέκα παρθένοις.** μὲ δέκα παρθένοὺς. **μωραί.** ἀνόητοι, ἀπερίσκεπτοι. **χρονίζοντος.** ἐπειδὴ ἐχρόνιζεν. ἀργοποροῦσεν. **ἐκάθευδον.** ἐκοιμῶντο. **μέσης δὲ νυκτός.** περὶ τὸ μεσονύκτιον, **ἐκόσμησαν.** ἐστόλισαν, ἤναψαν. **μήποτε.** μήπως, **ἐαυταῖς.** διὰ τὸν ἑαυτὸν σας.

Β'—**Ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου.** Αὐταὶ ἦσαν παρὰ νυμφοὶ καὶ ἐξῆλθον ἔξω, ἵνα ὑποδεχθοῦν τὸν νυμφίον ἐρχόμενον ἀπὸ τὸν οἶκόν του μετὰ τῆς συνοδείας του—παρὰ νυμφῶν, γονέων κλπ. ἐν ὥρᾳ νυκτός, ὅπως συνήθιζον τότε. **Γρηγορεῖτε ὅτι...** ἀναφέρονται εἰς τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα.

Γ'—Ἡ παραβολὴ μᾶς διδάσκει ὅτι πάντοτε πρέπει νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι, ἵνα ὑποδεχθῶμεν τὸν νυμφίον Χριστόν, ὅπως λέγει καὶ τὸ τροπάριον «Ἴδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται...» Ἀμέσως δὲ κατωτέρω μᾶς δίδει ὁ Κύριος τὴν εἰκόνα τῆς μελλούσης κρίσεως (Ματθ. ΚΕ' 31-48), ὅπου διδάσκει ὅτι οἱ δίκαιοι θὰ ἀμειφθοῦν (πρόβατα) καὶ οἱ κακοὶ θὰ τιμωρηθοῦν πραγματικὰ (ἔρῳφια).

39. Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος.

Α'—*ἡ ἔδει..* κατὰ τὴν ὁποῖαν ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ—σφαγῇ—τὸ ἀρνὶ τοῦ Πάσχα, νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα. *ἡμῖν.* γιὰ μᾶς. *συναντήσῃ ὑμῖν.* θὰ σᾶς συναντήσῃ. *κεράμιον ὕδατος.* στάμνα γιὰ νερό. *τὸ κατάλυμα.* τὸ δωμάτιον, *ἐστρωμένον.* ἐπιπλωμένον. ἔτοιμον. *ὀψίας γενομένης.* ὅταν ἀρχίσῃ νὰ βραδυάζῃ. *ἀνέκειτο.* ἐκάθητο εἰς τὸ τραπέζι. *μήτι.* μήπως. *ἐμβάψας.* αὐτὸς ποὺ ἐβούτηξε μαζί μὲ ἐμέ. *ἐν τῷ τρυβλίῳ.* εἰς τὸ πιάτο. *ῥαββί.* διδάσκαλε. *σὺ εἶπας.* ναί. *κλώμενον.* κοπτόμενον, ποὺ κόπτεται, θυσιάζεται· *εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.* πρὸς ἀνάμνησίν μου. *εὐχαριστήσας.* τὸν Θεόν. *Καινῆς Διαθήκης.* τῆς νέας διαθήκης, συμφωνίας. *ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν.* χάριν ὑμῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν. *εἰς ἄφεσιν.* ἵνα συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι σας. *τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου,* γέννημα τῆς ἀμπέλου εἶναι ὁ οἶνος, τὸ κρασί. *καινόν.* καινούργιο, νέον, κρασί πνευματικό. *ὑμνήσαντες.* ἀφοῦ ὑμνησαν, ἔδοξολόγησαν τὸν Θεόν.

Β'—*Ἡ ἡμέρα τῶν ἄζυμων.* Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα διαρκοῦσε ἑπτὰ ἡμέρας. Ἐλέγετο δὲ καὶ Ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων. Διότι τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἔτρωγον ἄρτον λιπὸν, χωρὶς προζύμι—ἄζυμον—ζυμωμένον, ὅπως διέταξεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μωϋσέως. Ἴδε παράγρ. 8 τοῦ Α' βιβλ. σελ. 20. Τὰ ἄζυμα παρεσκευάζον τὴν Παρασκευὴν 13 Νισάν. *θύεσθαι τὸ Πάσχα.* Διότι ἡ κυριώτερα τελετὴ τῆς ἑορτῆς ἦτο ἡ *θυσία τοῦ ἀμνοῦ*, ὅπως περιγράφεται εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, σελ. 19-20. Ἡ θυσία τοῦ Πάσχα ἐγίνετο τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς 13 Νισάν. Ἡ 14 δὲ Νισάν ἀρχίζε ἀπὸ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς. *Ἀνώγειον.* Τοῦτο ἔκειτο μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνῆκεν ἴσως εἰς τοὺς γονεῖς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου. (Μάρκ. ΙΔ', 51). *ὀψίας γενομένης.* Εἶναι ἡ ἑσπέρα τῆς Μεγάλης Πέμπτης, ποὺ ἀρχίζε ἡ Μ. Παρασκευὴ, 13 Νισάν. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν—τὸ πρωτὶ τῆς Παρασκευῆς ἐτοίμαζαν τὰ ἄζυμα. Ὡστε ὁ Κύριος αὐτὴν τὴν βραδιὰ δὲν μετεχειρίσθη ἄζυμα, ἀλλὰ ἄρτον.

Τρυβλίον. Τὸ πιάτο μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἔβαζαν τὸν ζωμόν, τὸ βάμμα ἢ ἔμβαμμα, καὶ ὅπου ἐβουτοῦσαν τὸ ψωμί των. Ἴδε σελ. 20 παρόντος.

Ἰούδας. Ὁ Ἰσκαριώτης.

Ἑμνήσαντες. Ἀφοῦ ἔψαλλον τοὺς Ψαλμοὺς 114-117.

Γ' = Ὁ Κύριος μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς Σταυρώσεώς του ἐώρταε μαζί με τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ τὴν μεγάλην ἐορτὴν τοῦ Πάσχα κατὰ τρόπον χριστιανικόν. Τότε μᾶς παρέδωκε τὸ μέγα καὶ ὑποχρεωτικὸν μυστήριον τῆς Θείας εὐχαριστίας, με τὰς φράσεις Λάβετε, φάγετε.— Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες.— Τοῦτο εἶναι τὸ σῶμά μου.— Τοῦτο εἶναι τὸ αἷμά μου, ποὺ χύνεται χάριν ὑμῶν. Καὶ πράγματι ὁ Κύριος τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐθυσίασε τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἔχυσε τὸ αἷμα του ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν. Τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον **σταυρώσιμον Πάσχα**. Διότι κατ' αὐτὸ ἐσταυρώθη ὁ Κύριος, σὰν ἀμνός, ἀμνός τοῦ Θεοῦ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Καὶ ὅπως ὁ Μωϋσῆς εἶπε διὰ τὸ Ἑβραϊκὸν Πάσχα νὰ τὸ ἐορτάζουν εἰς μνημόσυνον αἰώνιον, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς διέταξε «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν». Καὶ προσθέτει ὁ Ἄπ. Παῦλος. «Ὅσες φορὲς μεταλαμβάνετε τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου διακηρύττετε». Ἐπομένως πρέπει νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ νὰ προσερχόμεθα εἰς τὴν Θεῖαν Μετάληψιν ἐτοιμασμένοι, καθαρὸι καὶ ἀναμάρτητοι. Διότι ὅποιος μεταλαμβάνει **ἀναξίως**, γίνεται ἔνοχος εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου. «Καὶ ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου», (Α' Κορ. ΙΑ' 26).

40. Ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Ἰησοῦ.

Α' — **παρέλαβον καὶ ἀπήγαγον.** οἱ στρατιῶται, ὁ ἑκατόνταρχος κλπ. **βαστάζων.** ὁ Ἰησοῦς. **ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν.** δεξιὰ καὶ ἀριστερά. **μέσον.** εἰς τὴν μέσην. **τίτλον.** ἐπιγραφὴν. **ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντός.** ἐκ τῶν ἄνωθεν ἕως κάτω ὑφαντός, δι' ὅλου τοῦ ὑφάσματος. **λάχωμεν.** ἄς βάλωμεν κλῆρον. **εἰστήκεσαν.** εἶχον σταθῆ, παρευρίσκοντο. **μετὰ τοῦτο.** δηλ. μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς μητρὸς του. **εἰδώς.** γνωρίζων, **τετέλεσται.** ἔχουν τελειώσει, πάντα ὅσα προώρισεν ὁ Θεὸς νὰ πάθῃ. **μεστὸν.** πλήρες. **οἱ δέ.** στρατιῶται, σταυρωταί. **πλήσαντες.** γεμίσαντες. **ὑσώπω.** ἀφοῦ τὸν ἐτοποθέτησαν—τὸν σπόγγον—εἰς μικρὸν ξύλινον κοντὸν ἀπὸ ὑσώπων. **προσηνεγκαν.** ἐπλησίασαν. **ἠρώτησαν.** παρεκάλεσαν, **κατεγαῶσι.** τσακισθοῦν, συντριβοῦν. **ἀρθώσιν.** ἐνταφιασθοῦν τὰ σώματα. **ἤδη τεθνηκότεα.** νὰ ἔχη ἤδη πεθάνει. **λόγην.** διὰ τῆς λόγῃς, μετὰ τὴν λόγ-

χην. **ἔνυξε.** ἐτύπησεν, ἐκέντησεν, **μεμαρτύρηκε.** ἀντί μαρτυρεῖ. **κεκρυμμένος.** κρυφός. **ἵνα ἄρη.** σηκώση ἐνταφίᾳση. **ἔδησαν.** ἔδεσαν. ἐτόλιξαν. **ὀθονίως.** μεθ' ὀθόνια; σινδόνια. **ἔθος.** συνήθεια. **καινόν.** καινούργιο. **οὐδέπω οὐδεὶς.** μέχρι τότε δὲν εἶχε ταφῇ ἀκόμη καινεὶς. **διὰ τὴν παρασκευὴν.** ἕνεκα τῆς ὁσονούλω ἐκπνεούσης Παρασκευῆς τῶν Ἰουδαίων, ὅτε ἀκόμη ἐπετρέπετο ὁ ἐνταφιασμός. **ἐγγύς.** πλησίον.

Β'—Γολγοθᾶς. λέξις, —τοπωνυμία—ἐβραϊκὴ, ἡ ὁποία ἐξηγεῖται Κρανίου τόπος, ἀπὸ τὸ σχῆμα του. Ἦτο δὲ ἔξω τῆς πόλεως. **δύο ἄλλους.** Ἐσταύρωσαν δύο ἄλλους κακούργους-ληστάς, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν πράξιν των. **Ὁ τίτλος.** Ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν ὁ Πιλάτος ἔγραψεν Ἑβραϊστί. **Γιησοῦα Νατσορά Μέλεχ Γιαχουντί.** Ἑλληνιστί. **Ἰησοῦς Ναζωραῖος Βασιλεὺς Ἰουδαίων.** Ρωμαῖστί. **Γιησοῦς Ναζωραῖους Ρεξ Γιουντιέρουμ.** Αὐτὴ ἡ ἐπιγραφὴ ἐσημαινε τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὁ Ἰησοῦς. **Μὴ γράφε.** Διότι οὗτοι δὲν ἀνεγνώριζον τὸν Ἰησοῦν ὡς βασιλέα των. εἰμὴ τὸν Καίσαρα, ὅπως εἶπον ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου. **Ἰωάν. ΙΘ' 15. ὁ χιτῶν.** εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν—μάλλινον—ἐνδυμα, ἐπανωφόρι. **Διεμερίσαντο.** Ἴδε Ψαλμ. ΚΑ', 18. **καὶ ἡ ἀδελφὴ.** εἶναι ἡ Σαλώμη ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. **Ἰδοὺ ὁ υἱὸς σου...** Ὁ Κύριος δὲν ἤθελε νὰ παρίσταται ἡ ἀγία αὐτοῦ μήτηρ κατὰ τὰς δραματικὰς αὐτὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς του καὶ παραδίδει αὐτὴν εἰς τὸν μαθητὴν του Ἰωάννην, ἵνα τὴν προστατεύσῃ. **καὶ ὑσώπω.** Ἵσως νὰ πρόκειται ἐνταῦθα περὶ λάθους τοῦ ἀντιγραφέως, ὅστις τῷ «ὑσώπ περιθέντες» ἀνέγνωσεν ὑσώπω θέντες ἢ περιθέντες. Ἦτο δὲ ὁ ὑσώπ βραχὺ Ρωμαϊκὸν ἀκόνητον. **Τετέλεσται.** τὸ ἔργον. **ἐν τῷ σαββάτῳ.** Ὁ ἐβραϊκὸς νόμος δὲν ἐπέτρεπε νὰ μείνῃ ἄταφος ὁ νεκρὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου καὶ δὴ τὸ Πάσχα, καὶ μάλιστα ὁ ἔσταυρωμένος. Δευτερ. ΚΑ', 29. **Ὁ ἑωρακὼς.** Οὗτος εἶναι ὁ γράφων ταῦτα εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. **Ὅστιον...** Ἴδε Ἐξὸδ. ΙΒ', 46. Ἀριθ. Θ'. 12 Ψαλμ. ΛΔ', 20 καὶ Ζαχαρ. ΙΒ', 10. **Νικόδημος.** Ἰωάν. Γ' 2. **Γ'—Ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη καὶ ὡς πρόβατον ἐθυσιάσθη κατὰ τὴν ὄραν, πού οἱ Ἑβραῖοι ἔσφαζον τὸν πασχάλειον ἀμνόν, στὰς 3 μ. μ. τῆς Παρασκευῆς 13 τοῦ Νισάν. Καὶ ἔτσι ἐξεπλήρωσε τὸν τύπον τοῦ ἐβραϊκοῦ Πάσχα. Διὰ τοῦτο—κατὰ Θεῖαν Πρόνοιαν—οἱ στρατιῶται δὲν τοῦ ἐτσάκισαν τὰ κόκκαλα, ὅπως ἔκαμαν διὰ τοὺς σταυρωθέντας ληστάς, διὰ νὰ πληρωθῇ τὸ ρηθὲν, ὅπως γράφει τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου.**

Ἐπάνω εἰς τὸν Γολγοθᾶν ὁ Κύριος ὡς Μέγας Ἀρχιερεὺς ἔκαμε θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὡς θῦμα προσέφερε τὸν ἑαυτὸν του, διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα διὰ τὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα ἢ ἐνοχὴ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Περὶ τούτου δὲ ἐμάθαμεν εἰς τὸ 4 κεφ. τοῦ Α' βιβλίου. Καὶ ἦλθεν ὁ Χριστός, ὅπως ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς μὲ τὸ στόμα τῶν Προφητῶν, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν Σταυρικόν του θάνατον ἀπῆλλαξε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν τῶν πρωτοπλάστων, τὴν παρακοὴν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔκτοτε κάθε ἄνθρωπος, ποὺ πιστεῦει εἰς τὸν Χριστόν, σώζεται καὶ ὁδηγεῖται πλησίον τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ ἄσωτος υἱὸς τῆς παραβολῆς. (Λουκ. ΙΕ', 11-32).

Ἔτσι ὁ Χριστὸς διεβίβασε τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπως ψάλλει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ:

«Ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν
καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν
Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασεν,
ἐπινίκιον (ᾠδὴν) ἄδοντας».

41. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ.

Α'—*ὄψέ. ἀργά. ἐπιφωσκούση.* κατὰ τὴν ἐπιφώσκουσαν, ὅτε ἤρχιζε τὰ ἐξημερῶν *μία τῶν σαββάτων.* ἡ πρώτη τῆς ἐβδομάδος, ἡ ἰδική μας Κυριακή. *ἢ ἄλλη Μαρία.* ἡ μήτηρ Ἰακώβου καὶ Ἰωσή. *θεωρῆσαι.* τὰ ἐπιθεωρῆσιν. *ἢ ἰδέα.* ἢ ὄψις. *ἐσεισθήσαν.* ἐταράχθησαν, κατατρόμαξαν. *οἱ τηροῦντες.* οἱ φυλάσσοντες στρατιῶται. *ὡσεὶ.* ὡς νεκροί. ἐλιποθύμησαν. *ἀποκριθεὶς.* λαβὼν τὸν λόγον. *οὐκ ἔστιν ὧδε.* δὲν εἶναι ἐδῶ. *ἠγέρθη.* ἐσηκώθη, ἀνέστη. *προάγει ὑμᾶς,* προπορεύεται καὶ σᾶς περιμένει. *ἔδραμον.* ἔτρεξαν *ἀπαγγεῖλαι.* τὰ εἰδοποιήσιν. *ἐκράτησαν,* ἔπιασαν. *ἐκβεβλήκει.* εἶχεν ἐκβληθῆ, ἐκδιωχθῆ, *τοῖς γενομένοις.* εἰς τοὺς μαθητὰς του. *πενθοῦσι καὶ κλαίουσι.* εἶναι δοτ. πληθ. οἱ ὁποῖοι ἐπένθουν καὶ ἔκλαιον. *ἠπίστησάν.* δὲν ἐπίστευσαν, *περιπατοῦσιν,* δοτικὴ ὑποκ. *δυσίπ.* εἰς δύο ἕξ αὐτῶν περιπατοῦντας. Ἴδε Λουκ. ΚΔ' 13. μετῆβαινον εἰς Ἐμμαούς. *ἐν ἑτέρα μορφῇ.* μὲ ἄλλην μορφῇ, τοῦ συνοδοιπόρου. *ἀνακειμένοις.* ἐνῶ αὐτοὶ οἱ ἕνδεκα ἀνέκειντο, ἦσαν συγκεντρωμένοι ὅλοι μαζί. Ἴδε Ἰωάν. Κ' 19 *ὠνειδίσει.* ἔψεξε. κατη-

γόρησε, παρετίρησε. *πάση τῇ κτίσει*. εἰς ὅλον τὸν κόσμον. *κατακριθήσεται*. θὰ κατακριθῆ. *οὐ ἐτάξατο* ὅπου ἔταξε. προεῖπεν. *τηρεῖν*. νὰ φυλάττουν, νὰ πράττουν. *ἐντειλάμην*. διέταξα. *εἰμί*. εἶμαι. *συνιέναι*. νὰ ἐννοῦν. *εἰς ἄφεσιν*. συγχώρησιν. *ἐπαγγελίαν*. τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ὁ Πατὴρ μου ὑποσχέθη.

Β'—*Σαββάτων*. Σάββατα λέγεται ἡ ὅλη ἑβδομάς ἀπὸ τὴν κυριωτέραν ἡμέραν αὐτῆς. *Ἐκράτησαν τοὺς πόδας*. Τὸν προσεκύνησαν ὡς Θεόν. *Ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς*. περὶ τούτου ὁμιλεῖ καὶ ὁ Ἰωάννης Κ'. 1. *Ἐδίστασαν*. διότι ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον φάντασμα—πνεῦμα—ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς ΚΔ', 36—42. *Πολλὰ καὶ ἄλλα σημεῖα*. Μερικὰ ἐκ τούτων ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης ΚΑ'.

Γ'—Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἡ ἀπαρχὴ καὶ ἡ βεβαίωσις τῆς Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως. (Α' Κορινθ. ΙΕ' 20).

Ἡ Ἀνάστασις εἶναι ὁ θρίαμβος τοῦ Κυρίου μας. Εἶναι ἡ δόξα καὶ τὸ καύχημα τῆς Ἐκκλησίας μας. Χωρὶς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ θὰ ἦτο κενὴ ἡ Ἐκκλησία, κενὸν καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ μᾶς δίνει ζωὴν καὶ δύναμιν καὶ ἐλπίδα. Μᾶς δίνει φτερά, μὲ τὰ ὁποῖα πετώμεν εἰς τοὺς ἀπεράντους κόσμους, ὅπου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ λέγει καὶ τὸ χαρμόσυνον τροπάριον τῆς Ἐκκλησίας μας.

«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν
χαρισάμενος».

42. Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.

Α'—*Τὸν πρῶτον λόγον*. τὸ πρῶτον βιβλίον. εἶναι δὲ τοῦτο. τὸ Κατὰ Λουκᾶν ἅγιον Εὐαγγέλιον. *ἐποησάμην*. ἔγραψα. *ἐντειλάμενος*. ἀφοῦ ἔδωκε τὰς τελευταίας τοῦ ἐντολάς, παραγγελίας. *οἷς*. εἰς τοὺς ὁποίους μαθητὰς του καὶ ἀποστόλους. *τεκμηρίοις*. μὲ πολλὰς ἀποδείξεις, ἐμφανίσεις. *ὀπιανόμενος*. ἐμφανιζόμενος. *συναλιζόμενος*. συναναστροφόμενος. *ὑδατι*. ἐν τῷ ὕδατι. μέσα στὸ νερὸ. *οὐ μετὰ πολλὰς...* μετ' ὀλίγας ἡμέρας—ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεώς του. *εἰ ἀποκαθιστάνεις*. θὰ ἀποκαταστήσῃς κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον—τὴν ἐποχὴν. *οὐχ ὑμῶν*. δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητός σας νὰ γνωρί-

ζετε. **ἐπάρας.** ὑψώσας. **διέστη.** ἐχωρίσθη. **ἐπήρθη.** ὑψώθη. **ὑπέλαβεν.** ἔκρυψεν. **ὡς ἦσαν ἀτενίζοντες.** ὅπως ἦσαν ἐκστατικοὶ ἀτενίζοντες... **ἄνδρες δύο.** δύο ἄγγελοι **παρειστήμεισαν.** ἐστάθησαν κοντά των. **οὕτως.** τοιοῦτοτρόπως, ὅπως. **ὄν τρόπον.** **καταμένοντες.** διαμένοντες. **ἦσαν προσκαρτεροῦντες.** προσεκαρτέρουν **δμαθυμαδόν.** μὲ μίαν θέλησιν. **τῇ δεήσει.** εἰς τὴν παράκλησιν.

Β°—^Ω Θεόφιλε. Πρόκειται πιθανῶς περὶ τοῦ κυρίου, εἰς ὃν ὁ Λουκᾶς ἦτο δούλος, καὶ ὅστις ἀπληυθέρωσε τοῦτον κατόπιν. Πρὸς αὐτὸν ἔξ εὐγνωμοσύνης ὁ Λουκᾶς ἀφιερώνει τὰ δύο του βιβλία Εὐαγγέλια καὶ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἴδε καὶ Εὐαγγ. Α΄ κεφ. **Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες.** Οἱ Ἀπόστολοι ἐνόμισαν ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὁ Χριστὸς ἐπρόκειτο νὰ ἰδρῦσῃ τὴν Βασιλείαν τοῦ Ἰσραήλ. Ἀλλ' ὁ Κύριος ἐνόει τὴν ἰδρῦσιν τῆς Πνευματικῆς Βασιλείας του, δηλ. τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἰδρῦθη τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηχοστῆς τοῦ ἔτους ἐκεῖνου 33 μ. Χρ. **Σαββάτου ἔχον ὄδον.** Οἱ νομοθέται τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐρμηνεύοντες τὴν τετάρτην ἐντολὴν ἀπηγόρευον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου καὶ αὐτὴν τὴν ὁδοποιίαν, ἐπείτρεπον δὲ τὸν περίπατον καὶ τὴν διάνυσιν δρόμου, ἵνα μεταβῆ τις εἰς τὴν συναγωγὴν, μέχρις ἔξ σταδίων, ἢ ἐνὸς ρωμαϊκοῦ μιλίου ἢ 1500 μέτρων. **Ἰερὸν.** Ὁ Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων. **Ῥπερῶν.** Ἐκεῖ ὅπου ἔγινεν ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος καὶ αἱ ἐμφανίσεις τοῦ Ἰησοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς του μετὰ τὴν ἀνάστασίν του. **Ἀδελφοῖς αὐτοῦ.** Ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν Κ. Δ. ὁ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Ἰούδας καὶ Σίμων καὶ ἀδελφαί. Ἴδε Ματθ. ΙΓ' 53. Μαρκ. ΣΤ'.

Γ°.—Ἡ Μεταμόρφωσις καὶ ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου φανερῶνουν ὅλην τὴν θεϊὰν δόξαν αὐτοῦ. Καὶ ἐκεῖ μὲν ὀνομάζεται Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐνταῦθα δὲ λέγεται ὅτι ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ ἐν ὑψηλοῖς, ὡς Θεός, διὰ τὸ κοσμοσωτήριον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἐπετέλεσεν. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ ἡ βασιλεία εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Α' ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑΝ ΔΙΑΘΗΚΗΝ

1. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη.
2. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.
3. Ὁ κανὼν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.
4. Γλῶσσα καὶ Μεταφράσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Β' ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ Π. Δ.

Γ' ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Α' ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗΝ ΔΙΑΘΗΚΗΝ

1. Ἡ Καινὴ Διαθήκη.
2. Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης.
3. Ὁ κανὼν τῆς Καινῆς Διαθήκης.
4. Γλῶσσα καὶ μεταφράσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Β' ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Γ' ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Handwritten mark or signature in the top left corner.